

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY
Gift of
Edward M. Hulme
Memorial fd.

SCRIPTORES

RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS

SEPARATIM EDITI.

IOHANNIS CODAGNELLI ANNALES PLACENTINI.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1901.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY
Gift of
Edward M. Hulme
Memorial fd.

SCRIPTORES

RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS

SEPARATIM EDITI.

IOHANNIS CODAGNELLI ANNALES PLACENTINI.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1901.

SCRIPTORES RERUM GERMANICARUM.

Von den wohlfeilen Hand-Ausgaben der interessantesten und wichtigsten Scriptores, aus dem Hauptwerke „Monumenta Germaniae historica", liegen jetzt vor:

	ℳ	₰
Abbonis de bello Parisiaco libri III	—	45
Adami gesta Hammaburg. eccl. pontif. Editio altera	3	—
Annales Altahenses maiores. Editio altera	1	60
Annales Bertiniani	2	10
Annales regni Francorum et annales Q. D. Einhardi	2	40
Annales Fuldenses	2	20
Annales Hildesheimenses	—	75
Annales Poloniae	1	20
Arnoldi chronica Slavorum	1	80
Brunonis de bello Saxonico liber. Editio altera .	1	50
Burchardi et **Cuonradi** Urspergens. chronicon . .	—	90
Carmen de bello Saxonico	—	60
Chronica regia Coloniensis	4	50
Chronicon Mogontinum	2	—
Chronicon Novaliciense	1	25
Cnutonis regis gesta sive encomium Emmae reginae	—	60
Codagnelli annales Placentini	2	—
Einhardi vita Karoli Magni. Editio quarta . . .	—	90
Gesta abbatum Fontanellensium	—	90
Gesta Federici I. imper. in Lombardia	1	40
Gisleberti chronicon Hanoniense	1	80
Gotifredi Viterbiensis gesta Friderici I. et Heinrici VI. imperat.	—	45
Heinrici chronicon Lyvoniae	1	80
Helmoldi chronica Slavorum	1	50
Herbordi dialogus de vita Ottonis episcopi Babenbergensis	1	20
Lamperti monachi Hersfeldensis opera	6	—
Liudprandi episc. Cremonensis, opera. Editio altera	2	70
Monumenta Erphesfurtensia Saec. XII. XIII. XIV.	9	—
Monumenta Welforum antiqua	—	45
Nithardi historiarum libri IIII. Editio altera . .	—	75

SCRIPTORES

RERUM GERMANICARUM

IN USUM SCHOLARUM

EX

MONUMENTIS GERMANIAE HISTORICIS

SEPARATIM EDITI.

IOHANNIS CODAGNELLI
ANNALES PLACENTINI.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1901.

Codagnello, J.

IOHANNIS CODAGNELLI
ANNALES PLACENTINI

RECOGNOVIT

OSWALDUS HOLDER-EGGER.

HANNOVERAE ET LIPSIAE
IMPENSIS BIBLIOPOLII HAHNIANI
1901.

HANNOVERAE. TYPIS CULEMANNORUM.

PRAEFATIO.

Iohannem Codagnellum auctorem fuisse Annalium Placentinorum Guelforum hucusque in patria nostra dictorum I. L. A. Huillard-Bréholles, qui primus eos edidit, coniecit[1], *bene ratus totam collectionem historicam libri Parisini infra dicendi ab illo esse compositam; quod ut solidis argumentis comprobaret, studuit B. comes Pallastrelli*[2], *vir sana doctrina satis instructus, qui editioni viri doctissimi Francogallici recusae nomen Iohannis Codagnelli auctoris optimo iure praefixit. At audacter hoc negavit Georgius Heinricus Pertz*[3], *cum tertius hos annales ederet, nulla sana ratione nisus, sed deceptus gravi errore, cum librum civis Mediolanensis de rebus Friderici I. imperatoris in Lombardia gestis in collectione Iohannis Codagnelli male retractatum et commentis amplis auctum esse non perspexisset*[4], *sed eius textum verum ac principalem reputaret. Sed omnia quae codex Parisinus continet*[5] *ab Iohanne Codagnello esse collecta, sive aliunde, ut ex Pauli diaconi Historia Romana atque Historia Langobardorum et Isidori Etymologiis, excerpta vel descripta, sive ab ipso composita, quae maximam partem libri occupant, iam demonstravi atque evici 'N. Archiv' XVI, p.* 253—346.

1) *Chronicon Placentinum et Chronicon de rebus in Italia gestis (Parisiis* 1856*) p. V—VII.* 2) *Monumenta historica ad provincias Parmensem et Placentinam pertinentia III,* 5. 6, *Chronica tria Placentina (Parmae* 1859*) p. VII—XI.* 3) *SS. XVIII, p.* 404. *a.* 1863. *Qui cum in 'Abhandlungen der Königl. Akad. d. Wiss. zu Berlin'* 1853. *p.* 499—515. *de his et Annalibus Placentinis Gibellinis dissereret — ut cum Sicardo loquar —, nil vel parum utile in horrea reportavit.* 4) *SS. XVIII, p.* 349. *Ubi contra Huillard-Bréholles exposuit librum civis Mediolanensis non a Codagnello compositum esse — quod vir ille non contenderat — ideoque iam male sibi persuasum habebat libellos qui in codice Parisino post librum Mediolanensem sequuntur a Codagnello non conscriptos esse.* 5) *Praeter versus propheticos postea adscriptos et Cronicam archiepiscoporum Ianuensium Iacobi de Varagine (quem multi de Voragine falso vocant) postea huic codici subiunctam.*

475—509[1], *ubi exposui, quid liber Parisinus contineat*[2], *et magnas partes eius, praesertim fabularum amplarum a Codagnello compositarum edidi*[3]. *Demonstravi igitur omnes libellos codicis Parisini ab ipso Codagnello esse compositos vel, cum eos aliunde transscriberet, immutatos retractatosque, Historiam videlicet Langobardorum fabulosam*[4], *Istoriam Longobardorum, SS. Lang. p.* 196 *sq. editam, maxima ex parte ex Pauli diaconi Historia Langobardorum excerptam; Gesta Federici I. in Lombardia auctore cive Mediolanensi, de quibus iam supra dixi, quae stili sui flosculis atque additamentis commenticiis adauxerit, titulum novum iis praefigens Libelli tristitiae et doloris etc.*[5]; *tum Annales Placentinos, de quibus plura infra dicenda sunt; Gesta Federici I. imperatoris in expeditione sacra*[6]; *Gesta obsidionis Damiatae*[7]. *Solum in dubio reliqui, num relatio de adventu et nomine et legibus Langobardorum*[8], *prologus scilicet Legis Langobardorum, in extremis codicis Parisini foliis scripta ab ipso Codagnello an ab alio quodam Placentino collectioni illius subiuncta sit.*

Hos libellos omnes uno codice coniunctos ab uno viro Placentino[9] *vel compositos vel retractatos esse cognoscitur ex oratione eorum, dicendi modo, sermonis ornatu tam rudi quam monstruoso atque insolito, ut comprobavi. Iohannem Codagnellum hunc virum Placentinum fuisse apparet e versibus ab ipso compositis, qui f.* 1[c]. *codicis Parisini leguntur:*

Continet iste liber gestarum plurima rerum
Hoc citra tempus, latuit quo terra sub undis,

1) *Praeter Wilhelmum Wattenbach, 'DGQ.' ed.* 6. *II, p.* 324. 328 *sq., neminem inveni, qui de hac mea commentatione retulerit neque, quod mirum, in 'Archivio storico Italiano' neque in 'Archivio storico Lombardo'.* 2) *Quod etiam Huillard-Bréholles p. IV—XXII. et brevius G. Waitz, 'N. Archiv' IV, p.* 30—32. *exposuerunt.* 3) *Quaedam me petente K. Hampe postea supplevit 'N. Archiv' XXIII, p.* 400—403. 4) *Quam relationem ipse inscripsit:* Istoria qualiter translatum est imperium Romanorum in Francia apud Teothonicos, *editam SS. Lang. p.* 592—596. 5) *Cuius libelli partes a Codagnello additas cum Gestis Federici I. inter SS. R. Germ. a.* 1892. *edidi p.* 14—64; *cf. ib. p.* 8 *sq.* 6) *Edita a me cum praedictis Gestis Federici inter SS. R. G.* 1892. *p.* 74—96. 7) *Quae cum R. Röhricht, Quinti belli sacri scriptores minores ('Publications de la société de l'orient Latin, Série historique' II) p.* 73—115. *cum alio libello confuderit, integra edam SS. XXXI. cum Alberti Milioli Regini Libro de temporibus.* 8) *Male edita SS. Lang. p.* 597 *sq.* 9) *Placentinum fuisse apparet auctorem fabularum huius libri (vide 'N. Archiv' XVI, p.* 313. 323. 325 *sq.* 329. 487*) et eum qui Gesta Federici I. in Lombardia additamentis auxit (cf. ib. p.* 42, *n.* 2; *W. de Giesebrecht in 'Forschungen zur Deutschen Gesch.' XXI, p.* 309 *sq.* 313*).*

A Codagnello seriatim dicta Iohanne,
Que sicut fuerant istic perstrinxit in unum,
Etas inde sequens ut colligat utilitatem.

Vel sic:

Universarum fuit olim tempus aquarum,
Ex quo cuncta fere sunt hec que gesta fuere,
Et sunt hec annis Caputagni scripta Iohannis,
Que sic perstrinxit et in uno tempore finxit.

Ubi facile comprehendis nomen Codagnelli in priore stropha scriptum in altera versum in nomen Latinum, cum co *in dialecto Lombardica sit caput. Quos versus si recte interpretaris, perspicis etiam ipsum Codagnellum professum esse se res gestas a diluvio universo usque ad suum tempus hoc libro conscripsisse, cum diserte* cuncta fere quae *post diluvium* gesta fuere *hoc libro se comprehendisse dixerit, quod profiteri non potuisset, si priorem tantum partem libri Parisini (f.* 1—56*) conscripsisset, quod G. H. Pertz, ut ipsius verbis utar, valida ratione nulla nisus tam audacter quam falso contendit*[1]. *Unde iam ipsum Codagnellum testem habemus se Annales Placentinos a.* 1012 (1031)—1235. *huius codicis composuisse, si teste in re iam non dubia opus esset.*

De vita Iohannis Codagnelli B. comes Pallastrelli quaedam attulit ex cartis adhuc ineditis archivi Cremonensis et Registrorum grandis et mezzani Placentinorum, quae cum a. 1891. *manibus tererem*[2], *dolui, quod non tempus mihi esset cartarum Codagnellianarum vel gravissarum exscribendarum. Spero in futuro itinere Italico me hoc executurum esse, nisi interim hae cartae a viris doctis Italicis editae erunt. Iam paucis nobis repetenda sunt quae doctus editor Placentinus exposuit*[3]. *Qui docuit plures viros gentis Codagnellorum Placentiae vixisse, videlicet in carta a.* 1199. *Dec.* 22. *Robertum Caput-agni testem occurrere eundemque a.* 1202. *Iun.* 11. *inter consiliarios credentiae*[4] *Robertum Caput-agnelli dictum esse, inter milites Placentinos in carta a.* 1221. *Nov.* 27. *Scutum Codagnellum, Ubertum Codagnellum, Palmerium Codagnellum dictos esse. Quibus addo cartam ab Alberto Caputagnelli notario, qui nescio an pater nostri Iohannis fuerit, Cremonae a.* 1199. *Sept.* 1. *scriptam*[5]. *Quae gens licet fuerit*

1) *SS. XVIII, p.* 404. 2) *'N. Archiv' XVII, p.* 475 *sq.* 3) *P. VII—X.*
4) *Qui Placentiae iurant indutias a.* 1202. *Iun.* 10. *prope Senum inter Placentinos et Parmenses Cremonensesque factas, qua de re vide infra p. VIII.* 5) *Ficker, 'Forsch. z. Reichs- u. Rechtsgesch. Ital.' IV, p.* 257 *sq., nr.* 205.

nobilis, nec potens nec dives fuisse videtur, cum inter tot nobiles Placentinos in Annalibus Placentinis Gibellinis dictos nullus huius gentis dicatur, neque inter consules Placentinos quisquam illius gentis inveniatur.

Primo, quod sciam, Iohannes Codagnellus notarius inveniri dicitur[1] *in carta data a.* 1199. *Febr.* 6, *servata in archivo publico Parmensi. Ex Registro grandi Placentino f.* 115'. *citavit B. comes Pallastrelli cartam datam a.* 1202. *Mart.* 31, *qua pax inter Papienses et Mediolanenses Placentinosque confirmatur, scriptam a Iohanne Codagnello*[2]. *Quae verba memoranda huius cartae attulerit, infra p.* 30, *n.* 6. *adnotavi. In archivo Cremonensi exstat* cartula treugue que est ordinata et facta atque completa inter Cremonenses et Parmenses et Placentinos *data* prope locum Seni *a.* 1202. *Iun.* 10.[3] presentia . . . Iohannis de Viarolo notarii Parme et Iohannis Codagnelli notarii Placentie. *Parum iuvat cartas Codagnellianas sequentium annorum ab editore Placentino laudatas enumerare, quas editas non habeamus*[4], *sed sufficit nobis adnotavisse quod ille monet, Codagnellum aliquando negotia communis Placentini gessisse, a.* 1204. *Sept.* 7. 8. *iuramenta hominum de Carreggio promittentium se oboedituros esse praeceptis consulum Placentinorum recepisse, a.* 1210. *Sept. Oct. cum aliis eum missum esse, ut reciperet iuramenta hominum quorundam locorum regionis Bobbiensis, Varsii, vallis Stafforae, agnoscentium se tenere feuda communis Placentini.*

Postremam cartarum in Registris Placentinis servatarum a Iohanne Codagnello scriptam esse a. 1230. *comes Pallastrelli dixit, unde coniciendum est illum iam senescentem ab hoc anno studiis historicis — ut abutamur hac voce — potissimum vacasse, quorum fructum habemus collectionem codicis Parisini; haud multo post a.* 1235, *quo annales ab eo scripti desinunt, eum obiisse probabilis est coniectura.*

1) *Ab H. Simonsfeld, 'N. Archiv' XXV, p.* 701, *qui sane bene meruisset, si plura de hac carta dixisset, saltem qualis notarius Codagnellus ibi dicatur.* 2) *Ex iis quae dicit vir ille doctus in hac carta et in aliis* cancellarius communis *(Placentini) ('cancelliere del comune') Codagnellus vocatus esse videretur. Nec tamen adduci possum, ut hoc credam.* 3) *Quam post editorem Placentinum citavit L. Astegiano, Codex dipl. Cremon. I, p.* 203, *nr.* 13. 4) *Ex parte edita est carta allata a Locato apud Graevium, Thes. antiq. et hist. Italiae III,* 2, *col.* 35, *data a.* 1222. die Lune XI. Aprilis in plebe Florentiola, *in qua* Iohannes Caput-agni *inter testes occurrit, quam citavit Huillard-Bréholles p. V.*

In Annalibus hoc solum Codagnellus de se retulit, in expeditione illa Mediolanensium et Placentinorum mense Iunio anni 1218. *facta se adfuisse*[1], *qua illi cum sociis Burgo S. Domnini potiri conati prope Zibellum a Cremonensibus et Parmensibus victi atque infecta re, via Aemilia ipsis interclusa, longo ambitu redire coacti sunt*[2].

Caeterum vitam Codagnelli enarraturo historia civitatis Placentinae illius aetatis potissimum scribenda esset, scimus enim Codagnellum fervidum sectatorem partis ecclesiasticae, postmodum dictae Guelfae, fuisse, quod ex fabulis de historia antiqua Lombardorum ab eo compositis, ex Libello tristitiae et doloris, quo librum antiquiorem civis Mediolanensis animo imperatori stirpis Suevicae infestissimo adulteraverit, tum ex Annalibus Placentinis eius cognoscitur, in quibus vehementer tuetur partem Ottonis IV. contra Philippum regem e stirpe Suevica ortum relatione litis eorum sub a. 1208. *posita, odium acerrimum contra Fridericum II. imperatorem stirpis Suevicae conceptum evomuit praesertim rhythmo de rebus a.* 1226. *gestis composito*[3] *(p.* 74 *sqq.), cum imperator studeret, ut Lombardos partis adversae in deditionem conditione non nimis iniqua reciperet, tum narratione rerum a.* 1232. *gestarum, cum imperator idem adsequi moliretur, denique longa narratione a.* 1226/7, *qua falsa plurima paucis veris remiscens exposuit, cur imperator a Gregorio sene furioso excommunicatus esset.*

Atque Codagnello vivente inter cives Placentinos saepe gravissimae ac diuturnae seditiones ortae sunt, maiore parte militum partem ecclesiasticam sectante, minore parte militum

1) *P.* 65: credentes nos Burgum ire debere *et p.* 67: instantes nobis, ut redire deberemus. 2) *Quod Codagnellus quidem non dixit, sed collata eius narratione cum reliquis relationibus, quas p.* 66. *adnotavi, satis certo cognoscitur. — Ed. Winkelmann, 'Forsch. z. Deutschen Gesch.' VII, p.* 300, *dixit Codagnellum in illa expeditione anni* 1213. *adfuisse, in qua die Iun.* 2. *Mediolanenses sociique eorum a Cremonensibus prope Castelleone victi sunt, cum ille accuratissime de hoc proelio retulerit (p.* 43 *sq.). Quod penitus reiciendum est. Multo plura Codagnellus etiam de aliis proeliis retulit, ut de illo a.* 1229. *Sept.* 5. *apud Scoltennam fluvium commisso, in quo se non adfuisse ipse dixit (p.* 98*).* 3) *Nemo dubitare potest, quin ipse Codagnellus hunc rhythmum composuerit, quo et indoles et partium studium atque dicendi genus eius apertissime eluceant. Etiam versus hexametros* 41 *de victoria Placentinorum a.* 1188. *Iul.* 11. *de Parmensibus et marchione Malaspinae reportata (p.* 16 *sq.) et versus sex de terrae motu a.* 1222. *(p.* 72*) et disticha quatuor de eodem terrae motu, qui f.* 45ª. *codicis Parisini exstant, ab ipso Codagnello compositos esse mihi persuasum habeo, ut etiam versus quinque Gesta Federici I. in Lombardia p.* 16. *editos composuit.*

cum populo partem imperatoris fovente. Quod maxime factum est a. 1232—1235, *utraque parte, partem populi adiuvantibus Cremonensibus, graviter inter se confligente. Quod Codagnellum tunc rebus gestis scribendis incumbentem commovisse videtur, ut fabulam de conflictu militum et populi iam a.* 1090. *facto componeret. Fabulam enim esse hanc narrationem*[1] *nemo non perspicere potest, qui perpenderit partes militum et populi saeculo XI. exeunte in civitatibus Italicis nondum extitisse vel saltem non ita formatas fuisse, ut altera contra alteram de regimine civitatis contendere potuisset, quod saeculo XIII. ineunte in multis civitatibus factum est; qui tum cognoverit totam hanc narrationem refertam esse flosculis orationis Codagnellianae, quos nemo nisi ipse Codagnellus scribere potuisset, qui sane, nisi de rebus a.* 1090. *gestis copiosam relationem scriptam invenisset, tam uberrima de illis rebus referre haudquaquam potuisset; et cum Codagnellus permultas alias fabulas amplissimas de rebus Lombardicis antiquis commentus sit, nemo negabit hanc etiam eum confinxisse. Non quidem omnino negari potest quidquam veri huic narrationi inesse, sed qui quaesiverit, quid veri ei insit, historiam etiam Attilae veram e carmine Nibelungico extricare poterit. Imprudentius editores priores illam relationem alio loco codicis Parisini scriptam Annalibus Placentinis illius temporis exiguis atque aridis inculcaverunt, a quibus Codagnellus provide eam separavit. Quam repetens Annalibus praemisi.*

Inter fontes Italiae superioris saeculi XII. exeuntis atque XIII. ineuntis primum locum Codagnelli Annales obtinent, si neglegis Annales Ianuenses historiae aliarum partium lucem afferentes. Qui Annales Placentini ab a. 1031.[2] *ordiuntur, sed ab hoc anno magno hiatu ad a.* 1084. *transsiliunt. Patet Codagnellum abhinc annales brevissimos Placentiae cyclo paschali fortasse adscriptos exscripsisse*[3], *quibuscum*

1) *P.* 1—3. *editionis nostrae.* 2) *In codice quidem nostro* Millesimo duodecimo, octavo Kal. Madii *scriptum aut ab ipso Codagnello aut a scriba corruptum est ex* Millesimo XXXI. decimo octavo Kal. Madii, *qua lectione verus annus et verus dies rei ibi relatae indicantur. Quod quidem sequitur* indictione X. *anno* 1031. *non concordat, quo fuit indictio XIV.* 3) *Quod cum G. H. Pertz, 'Abhandl. d. Kgl. Akad. d. Wiss. zu Berlin, Phil.-hist. Cl.'* 1853. *p.* 506. *recte statuisset, comes Pallastrelli imprudenter negavit p. XI. dicens: 'Croniche o Annali piacentini più antichi di que' del Codagnello non conosciamo, nè ci è noto che fossero', simpliciter ignorans hoc cognosci posse non modo ex Codagnelli Annalibus, sed et ex posterioribus chronicis Placentinis.*

ipse coniunxit vel iam coniuncta invenit ab a. 1085—1157. *vel* 1159. *excerpta annalium Cremonensium deperditorum, qui et a Sicardo et in Annalibus Cremonensibus hucusque exstantibus*[1] *exscripti sunt, ut ostendit P. Scheffer-Boichorst*[2]. *Etiam in posterioribus chronicis Placentinis, Petri de Ripalta, Iohannis de Mussis, Iohannis Agazzari, reliquiae annalium antiquorum Placentinorum deperditorum saeculi XII. inveniuntur, atque cum his vel cum quodam eorum exemplari excerpta annalium Cremonensium coniuncta fuisse non facere possum quin coniciam. Posses quidem conicere sub a.* 1111. *a scriba codicis Parisini tantum falso scriptum esse* Laudenses capti fuerunt *pro* Laude capta fuit *Iohannis Agazzari, quod p.* 3, *n.* 4. *adnotavi. Sed cum Codagnellus ad a.* 1113. *scripsisse videatur* Eodem mense Ianuario teremotus fuerat, *de quo terrae motu Iohannes de Mussis et Iohannes Agazzari ad a.* 1116. *cum Sicardo et Annalibus Cremonensibus recte referunt, ut p.* 3, *n.* 5. *monui, non facile credes hoc per Codagnelli Annales ad eos pervenisse. Porro cum illi duo scriptores Placentini recte ad a.* 1128. *habeant:* Eodem anno Mediolanenses fecerunt regem, *quod in codice Codagnelli falso ad a.* 1126. *scriptum est*[3], *iam conicies hos locos annalium Cremonensium deperditorum non ex Annalibus Codagnelli, sed ex annalibus Placentinis deperditis ad posteriora chronica Placentina*[4] *profectos esse.*

Quem ad annum annales Placentini a Codagnello exscripti producti fuerint, cognosci non potest. Sane sub a. 1167. *ipsissima Codagnelli verba legimus*[5], *cum antea orationis eius certa vestigia non deprehenderim. Sed cum probaverim Codagnellum etiam Gestis Federici I. in Lombardia ab eo descriptis saepe verba sua inseruisse, non inde concludendum est annales Placentinos ab eo exscriptos ante hunc annum defecisse, quamvis etiam in sequentibus annalibus* 1172. 1174. 1175. *etc. multos orationis Codagnellianae flosculos inveniamus. Immo sub a.* 1186. 1187. *inveniuntur tres loci hoc modo formati:* Quando *hoc vel illud actum est,* erant anni Domini, *ut saepissime scriptum est in annalibus antiquis*[6], *quos a Codagnello sic compositos esse ut credam, nullo modo*

1) *SS. XVIII, p.* 800 *sqq. Quos annales iterum Scriptorum t. XXXI. edam.* 2) *'Mittheilungen d. Inst. f. Oesterr. Geschichtsforschung' X, p.* 89—92; *cf. quae ipse adnotavi 'N. Archiv' XXV, p.* 510 *sqq.* 3) *In Ann. Cremon. falso ad a.* 1129. *Cf. infra p.* 4, *n.* 1. 4) *Vide quae de his chronicis infra p. XVII sq. adnotavi.* 5) *Praesertim p.* 8, *l.* 3—5: Unde ex — impunitum, *ad quae cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 293. 6) *Cf. 'N. Archiv' XXV, p.* 511.

adduci possum, neque his locis orationem Codagnellianam agnosco. Et cum horum locorum conformatio antea non reperiatur, nec certo statui potest eos annalium antea exscriptorum partem fuisse, sed facile fieri potuit, ut Codagnellus diversos annales vel diversa commentariola congesserit[1]. *Sed ab a.* 1189. *omnia oratione Codagnelliana conscripta sunt, ut ab hoc fere anno iam non alius scriptoris commentarios secutus esse videatur.*

Codagnellus potissimum civium Placentinorum ac duarum partium Lombardicarum adversarum, imprimis Mediolanensium, sociorum illorum, et Cremonensium Parmensiumque hostium res gestas, praeter has paucissima alia narravit. Imperatorum res multas in Lombardia, rarissimas in aliis provinciis Italiae gestas retulit. Pontificum summorum obitus et electiones quidem adnotavit, caetera tantum quae in rebus Placentinis ac Lombardicis gesserint vel quae ad res Lombardicas pertinuerint. Sed schisma magnum ab electione Alexandri III. ortum nullo verbo, expeditionem sacram Friderici I. atque expugnationem Constantinopolitanam levissimo verbo (p. 18 *sq.* 30*) attigit, obsidionis et expugnationis Damiatae propterea brevem mentionem fecit, quia ipse libellum de hac civitate expugnata conscripserat, prologum eius in Annalibus repetens (p.* 68*). Caeterum Terrae Sanctae et aliarum terrarum res omnino non nisi uno loco infra p. XIII. dicto respexit.*

Neque etiam res in Lombardia pacifice gestas praeter Placentinorum electiones magistratuum aliaque pauca curavit, etsi caritatem annonae, terrae motum nonnunquam adnotavit, sed bella Lombardica, proelia, vastationes, obsidiones, copiosissime enarravit, his uberrima relatione describendis delectatur. Ideoque amplissimas relationes praebet eorum annorum, quibus bella in Lombardia gesta sunt, pauca de plerisque annis narravit, quibus Lombardia in pace fuit. Ac sane pauca de his bellis relata haberemus sine longis narrationibus illius. Quarum quidem haud parva pars pro copiositate non tanti pretii est, cum Codagnellus plerumque non res gestas dilucide atque expresse descripserit, sed verbis inanibus saepissime repetitis ut in narrationibus fabulosis suis lectorem obruerit. Sed hae relationes et omnino Codagnelli Annales maxime excellunt tempore rerum gestarum accuratissime adnotato, saepissime non modo mensis, sed etiam septimanae diebus indicatis, nonnunquam etiam die festo sancti cuiusdam addito.

1) *Cf. quae p.* 7, *n.* 5. *adnotavi.*

Atque in diebus mensis adnotandis modo ratione ex oriente orta 28—31 *dierum continuarum mensis numerandarum, qua nos utimur, modo ratione Italica intrantis et exeuntis mensis, modo antiquo more Romano Kalendarum usus est, nusquam tamen Nonarum Iduumve dies posuit, sed pro his semper nostro more diei numerum scripsit. Quod bene notandum est, ne ad corruptos dierum numeros emendandos falsa conicias. Atque omnino ordinem temporis secutus per singulos annos res gestas enarravit, sed tres relationes, quibus complurium annorum res gestas comprehendit, inseruit, sub a.* 1208. *videlicet Philippi et Ottonis regum electionem et litem a.* 1198—1208. *(p.* 32 *sq.) et Brixiensium motus ac seditiones a.* 1200—1208. *(p.* 33—37*) exposuit, sub a.* 1226. *narratione ex maxima parte commenticia retulit, qua de causa imperator excommunicatus et in Terram Sanctam profectus sit, et papa contra eum bellaturus Italiam excitaverit atque commoverit (p.* 84—88*).*

Annales Placentinos in archetypo suo scribendos post a. 1222. *Codagnellum aggressum esse constat, cum f.* 45[a]. *codicis Parisini versus de terra a.* 1222. *Dec.* 25. *in Italia superiore ingenti concussu mota scripti sint*[1]. *Nec tamen credendum est hos Annales uno tenore continenter compositos esse, in quibus ubique tot dies rerum gestarum accuratissime adnotatae sint, sed per multos annos rerum domesticarum commentarios Codagnellum conscripsisse censebimus, quos extremo vitae tempore in librum congesserit. Sane tabulas et epistolas in archivo Placentino collectas, sive ab ipso sive ab aliis scriptas, memoriae causa inspicere potuit ac nonnullas procul dubio inspexit*[2], *in quibus etiam potestates vel consules Placentinos singulis annis electos invenire potuit. Sed cum res bellicas potissimum scripserit, tabulas rarissime adhibere potuit. Monendum est eum in rebus gestis describendis nusquam rei postea actae mentionem fecisse, atque sub a.* 1215. *invenitur locus, quem ante annum* 1218. *scriptum esse censere potes*[3]. *Semel ad viros provocavit, qui ipsi de proelio a.* 1229. *Sept.* 5. *ad Scoltennam fluvium commisso vera retulissent*[4], *sed omnia fere quae de bellis et proeliis narravit a militibus eum audivisse patet.*

1) *'N. Archiv' XVI, p.* 480. 2) *Vide p.* 22, *n.* 2. 5. *p.* 30, *n.* 6. *p.* 60, *l.* 17—19. *p.* 83, *n.* 3. *p.* 86, *n.* 4. 3) *P.* 53: credentes discordiam, que e s t inter dominum Ottonem imperatorem et Federicum Scicilie regem, acordari debere pariter et pacisci. 4) *Epistolam Bononiensium de hoc proelio datam, quam p.* 95, *n.* 1. *laudavi, Codagnellus non legit.*

Cum Codagnellus tantas fabulas de antiquis Lombardis commentus sit, cum Gesta Friderici I. imperatoris in Lombardia odioso atque mendaci animo adulteraverit, eum etiam in Annalibus Placentinis saepe a veritate deflexisse, falsa pro veris scripsisse iusto iure aliquis suspicaretur. Ac sane tam fervidus suae partis sectator fuit Codagnellus, ut hostes Placentinorum Cremonenses et Papienses viros perfidos diceret, Friderico II, necdum hosti Placentinorum, sed Cremonensibus propitio, multoties malediceret, Philippum regem iusto Dei iudicio a palatino de Wittelsbach interfectum esse scriberet, Innocentium III. papam, qui partem Ottonis IV. regis reliquisset, a Philippo pecunia corruptum esse contenderet[1]. *Is sane homo facere non potuit, quin ea quae Mediolanensibus et Placentinis in bellis Lombardorum prospere eveniebant in maius extolleret, numeros captorum atque occisorum vulneratorumque hostium multiplicaret, eas res, quas illi male gesserunt, aut silentio praeteriret aut involucris velaret tegeretque, ut nusquam fere hos victos esse — quod haud raro accidit — concederet. Sed hac in re facilis ei venia danda est, nam, ut Boncamcagnus ait*[2], omnes cives Ytalie pro suis civitatibus in maximo verborum fastu loquuntur et tam de se quam de aliis commendationes faciunt ampullosas et a veritate remotas. *Ac revera omnes fere annalium scriptores Italici illius temporis idem fere fecerunt*[3], *etiamsi non tanta ira tantoque studio res gestas narraverint. Scientem et prudentem Codagnellum a veritate deflexisse in Annalibus Placentinis, si excipis locum iam dictum de excommunicatione Friderici II. imperatoris (p.* 84 *sqq.), nusquam reperies, sed quae studio partis suae caecatus scripsit, caute atque exactissimo iudicio examinabis.*

Extremam partem Annalium mutilam esse apparet, narratis enim rebus anno 1232. *mense Martio gestis subito ad eas mensis Iunii transsiliunt, inde, nullo anni numero interposito, sequuntur quae anno* 1234. *acta sunt. Hac parte Codagnellus motus ac pugnas inter populum et milites Placentinos, militum partis Guelficae studiosissimus, retulit, unde fieri potuit, ut aliquis alterius partis deleverit quae sibi displicuissent. Sed fortasse Codagnellus ea quae de rebus a.* 1232.

1) *P.* 32 *sq.* 2) *Ed. Winkelmann, 'Philipp' p.* 547, *nr.* 5. 3) *Sed excipere debes auctorem Annalium Placentinorum Gibellinorum, virum iustum, mitem, veritatis amantem. Valde miror, quod hucusque nemo perspexerit hunc virum fuisse familiarissimum Ubertino de Andito comiti de Lando, cuius commentarios fere diem de die scripserit.*

Mart.—Iun. et inde usque ad a. 1234. *Iun. gestis desiderantur nunquam scripsit, sed foliis in archetypo suo vacuis relictis, ut haec postea suppleret, prius res a.* 1234. *Iul. usque ad a.* 1235. *Maium gestas exposuit, mortuus, antequam id quod voluerat perficeret. G. H. Pertz ut lacunam hiantem expleret, addidit quae Iohannes de Mussis de his motibus retulit, qui haec non ex Iohannis Codagnelli Annalibus, sed ex aliis annalibus Placentinis deperditis exscripsit. Haec non repetii, cum mihi codices manu scripti deessent, quibus collatis ea emendarem.*

De oratione Codagnelli egi 'N. Archiv' XVI, p. 258 *sq. Qui linguam Latinam non melius quam caeteri annalium scriptores Italici saeculi XIII. didicerat, sed tantum ut notarius formulas tabularum conscribere posset, attamen studuit, ut copia verborum atque ornatu sermonis lectores delectaret. Cum igitur dicendo magna appeteret, sed parum valeret, adductus est, ut stilo insolenti ac monstruoso uteretur, quo oratio eius tantum a simplici, magis Italico quam Latino, sermone reliquorum annalium Italicorum scriptorum quantum ab eo eruditorum virorum illius aetatis differt. Qui cum ingenio magno atque ubertate sermonis careret, attamen acrius fervidiusque res gestas describere vellet, coactus est, ut saepissime eadem verba flosculosque orationis iteraret, modo notariorum crebra verba eadem declarantia accumulans, ut dicendi copia atque ornatu se ostentaret. Itaque singularis oratio eius facta est, ut facile eandem in omnibus libris eius agnoscas. Lectitarat, ut e fabulis eius didicimus, Lucani de bello civili carmen*[1], *Pauli diaconi Historias Romanorum et Langobardorum, Isidori Etymologias, sed fructum inde orationi suae expoliendae non cepit.*

Annorum initium Codagnellus more Placentinorum et Cremonensium illius temporis a die Martii 25. *fecit, quod ipse dixit, cum scriberet p.* 73: in festo beate virginis Marie mutata fuit incarnatio, et cucurrit MCCXXIII. *et p.* 99, *a.* 1229*:* mense *(Martii)* in festo sancte Marie mutata fuit incarnatio. *Sed non ubique hunc morem servavit, ut a.* 1189. *p.* 18, 1199. *p.* 23, 1207. *p.* 31, 1216. *p.* 53, *ni forsan librarii his locis numeros annorum corruperunt. Initium indictionis Codagnellus non consuetudine Graeca a Sept.* 1, *sed more Bedano a die Sept.* 24. *sumpsit, ut patet a.* 1196. *p.* 22, *ubi* mense Septembri, indictione XIIII, *cum indictio Graeca XV. iam a Sept.* 1.

1) *Eum etiam Vergilii Aeneidem legisse iis quae 'N. Archiv' XVI, p.* 322, *n.* 10. *adnotavi non probatur.*

coeperit, a. 1200. *p.* 28, *ubi dies Sept.* 18. *indictione III. fuisse dicitur, cum p.* 29, *l.* 1. indictione IIII. . . . mense Decembri *sequatur, a.* 1203. *p.* 30, *ubi legitur* indictione VI, mense Septembri, *cum indictio Graeca VII. iam die Sept.* 1. *coepta sit. Econtra quidem a.* 1216. *p.* 60. *legitur* indictione V, mense Septembris, *cum indictio Graeca V. Sept.* 1, *indictio Bedana V. Sept.* 24. *huius anni coepta sit, sed quod ibi refertur, virum quidem Brixiensem potestatem civitatis Placentinae electum esse, revera inter dies Sept.* 24. *et Sept.* 30. *factum esse potest.*

Infelici eventu contigit, ut horum Annalium pretiosorum unus tantum liber manu scriptus ad nos pervenerit, videlicet codex bibliothecae publicae P a r i s i n a e Lat. nr. 4931, *mbr.* 4^{0}, *saec. XIII. medio duabus columnis foliorum institutis una manu elegantius, sed nimis mendose scriptus, qui totam collectionem historicam Codagnelli continet, ab I. L. A. Huillard-Bréholles l. l. p. IV—XXII. et a me 'N. Archiv' XVI, p.* 310—346. 475—509. *descriptus, in quo f.* 57^{b}—58^{c}. *narratio fabulosa anni* 1090. *Annalibus a nobis praemissa, f.* 70^{c}—105^{c}. *ipsi Annales Placentini exstant. In parente huius libri saepe* cremon̄, mediolan̄, placent̄ *etc. scriptum fuisse videtur, quod librarius nonnumquam falso solvit, ut* Cremonenses *vel* Cremonam *scriberet, ubi* Cremonensibus *vel* Cremonenses *legendum erat,* Placentinis, *ubi* Placentiam *vera lectio erat*[1]. *Qui saepe* e, c, t *falso legit, aliam harum litterarum pro alia posuit, velut* roccam *in* roceā, cingunt *in* tingunt, curtem *in* turrem, tam *in* ea *corrupit, quod maxime in nominibus propriis locorum fecit,* e *pro* o *pluries scripsit, sillabas* un, uu, riu, ru, ui, in *permutavit et corrupit, ut* unum *scriberet, ubi* rivum *scribendum erat,* rumariengum, *ubi* Rumanengum *legebatur,* Muruellum *in* mumellum *et* muniellum, Cauurxio *in* canurxio *corrumperet, ut leviora eius menda afferam. Alia gravissime depravavit, ut nonnullos locos restituere nequiverim. Multa verba, praesertim oculo eius a verbo quodam ad idem inferius recurrens aberrante, omisit, alia transposuit. Quibus omnibus corruptis et omissis ut medelam afferrem, pauca et exigua subsidia habui, nec tamen spernenda, cum eorum ope praesertim locorum nomina propria quaedam corrupta et unum omissum restituere potuerim. Exscripsit enim Annales Codagnelli*

1) *Ut etiam in codice Parisino* font̄ *et* pont̄ *pro nominibus locorum scriptum est (p.* 65*), quae compendia editores male solverunt, et p.* 84. brund', *ubi* Brundusium *vel* Brundisium *legendum est.*

P) auctor Annalium Placentinorum Gibellinorum, SS. XVIII, p. 457—470, *qui praeter hos etiam Libellum tristitiae et doloris Mediolanensem et Gesta Federici I. imperatoris in expeditione sacra collectionis Codagnellianae exscripsit, unde iam refellitur quod G. H. Pertz contendit, auctorem Gibellinum non Codagnelli Annales exscripsisse, sed utrumque ex communi fonte hausisse, quam opinionem nulla ratione niti demonstravi*[1] *'N. Archiv' XVI, p.* 279—285. *Sane auctori Gibellino narrationes Codagnelli partem adversam celebrantes displicebant, unde pauca ex iis exscripsit, et quae Codagnellus odio commotus contra reges stirpis Suevicae scripserat omisit vel mutavit.*

Tum Franciscus Pippinus frater ordinis Praedicatorum Bononiensis, qui I, 3—7. *Gesta Federici I. imperatoris in expeditione sacra ex collectione Codagnelli exscripsit*[2], *ex Codagnelli Annalibus Placentinis duos longiores locos II,* 15. 24.[3] *excerpsit*[4].

Galvaneus Flamma Mediolanensis, mendacissimus rerum scriptorum, et in Manipulo florum et in Chronico maiore Codagnelli fabulas, Gesta Federici I. in Lombardia, Codagnelli Annales Placentinos exscripsit[5], *ex his quidem paucissima ac breviata mutataque, quae tamen non sine fructu consului, quamvis Galvaneus codicem Codagnelli exscripserit, qui iam nonnulla menda codicis nostri Parisini habebat, ut p.* 67, *n.* f. g *patet*[6].

In Chronicis Placentinis Iohannis de Mussis[7] *et Iohannis Agazzari*[8] *nonnulla ex Codagnelli Annalibus, plura*

1) *Quod ne quis iterum in dubium vocet, hoc loco addo auctorem Placentinum SS. XVIII, p.* 469, *l.* 33—35. *etiam extremam stropham rhythmi Codagnelliani anni* 1226. *(infra p.* 83*) exscripsisse, ibidem l.* 3—6. *prologum Gestorum Friderici II. ad eum formavisse, quem Codagnellus Libello tristitiae et doloris (Gesta Federici I. p.* 24*) inseruerit.* 2) *Gesta Federici I. p.* 75. 3) *Muratori, SS. R. Ital. IX, col.* 640. 644. 4) *Quod bene advertit Huillard-Bréholles p. XLI. et recte statuit J. Ficker, Reg. Imp. V, nr.* 370 *a.* 447 *f, in dubio reliquit nr.* 438 *b.* 459 *c, quod minime dubium est.* 5) *Manip. florum c.* 189. 201—264, *Muratori, SS. R. Ital. XI, col.* 643. 648—671; *Chron. maius, 'Miscellanea di storia Italiana' VII, p.* 706—773. 6) *Cf. etiam p.* 44, *n.* c. *In Chron. maiore p.* 508, *ubi libros adhibitos recenset, Codagnelli collectionem Galv. Flamma fortasse dixit* Cronicam mixtam ex tribus, *quam se ipsum possidere dixit, in Manip. florum c.* 1. *Codagnelli librum omisit.* 7) *Muratori, SS. R. Ital. XVI, col.* 451 *sqq.* 8) *Inter Monumenta hist. ad provincias Parmensem et Placentinam pertinentia III,* 7—9, *p.* 1—76. *ab A. Bonara miserrime editum est hoc chronicon Parmae* 1862. *Huius chronicon brevius trium Annalium Placentinorum dictorum multo minora excerpta habet quam Iohannes de Mussis, attamen etiam locos ab illo omissos praebet.*

ex Annalibus Placentinis Gibellinis exscripta inveniuntur, praeterea uterque reliquias praebet pretiosas annalium Placentinorum deperditorum. Sed neutrum horum hos tres annales exscripsisse crediderim. Unde vero hi illorum annalium excerpta nacti sint, et quomodo haec chronica inter se et cum aliis chronicis Placentinis cohaereant, hodie nemo dicere posset, cum viri docti Placentini chronica Placentina saec. XIV. et XV. Petri de Ripalta[1]*, Iacobi Carsolae, aliorum Placentinorum*[2] *hucusque sepulta iacere passi sint.*

Primus I. L. A. Huillard-Bréholles Annales Placentinos ex codice Parisino l. l. p. 1—106. *edidit; quos ex hac editione recudendos curavit B. comes Pallastrelli l. l. p.* 1—108; *qui nonnulla utilia adnotavit. Tum G. H. Pertz eos SS. XVIII, p.* 411—457 *(Hannoverae* 1863*) denuo neglegentius edidit. Qui iratus, quod Huillard-Bréholles hos et Annales Placentinos Gibellinos ante ipsum edidisset, illum acriter obiurgatus est, quod male editoris munere functus esset*[3]*, et revera haud pauca a primo editore corrupta ex codice Parisino bene restituit*[4]*, alia acute coniciendo emendavit, sed etiam a primo editore optime correcta tacitus ipse recepit, alia verba, quae ille recte ediderat, corrupit vel omisit, nonnullos locos male coniciendo depravavit et — quod gravissimum est — multa eorum quae priores editores bene emendaverunt et adnotaverunt neglexit et silentio praeterivit*[5]*, ut neutiquam huius editionem omnibus numeris prioribus praestare dici possit*[6]*. Cum primus editor nonnusquam verba Annalium male*

1) *Ex chronico huius G. H. Pertz excerpta a.* 814—1089. *edidit SS. XVIII, p.* 410. 2) *Cf. 'N. Archiv' III, p.* 158 *sqq.* 3) *Cf. W. Wattenbach, 'DGQ.' ed.* 5. *II, p.* 296 *sq.; ed.* 6. *II, p.* 328, *n.* 4. 4) *Plura Huillard-Bréholles in edendis Annalibus Placentinis Gibellinis corrupit, quod partibus codicis Londiniensis horum Annalium a V. Cl. K. Hampe collatis intellexi, sed et Pertzii editio horum Annalium iustis votis minime sufficit.* 5) *Primus editor omnes dies in Annalibus indicatos diligenter examinaverat, Pertz multa eorum ab illo de his adnotata neglexit, nonnulla depravavit. Pauca ex iis quae B. comes Pallastrelli adnotaverat repetivit, sed et eorum nonnulla corrupit.* 6) *Nonnulla in utraque editione corrupta sunt, ut* q̧d (quid) *male lectum est* quod; ıſtus, *quod est* suprascriptus *(cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 505, *n.* 2*), primus editor* isterus, *Pertz* istus *legit. Hic multo accuratius orthographica codicis Parisini expressit, sed in his non satis constans neque attentus fuit, scripsit enim modo* Lombardia, *modo* Lonbardia, *cum codex ubique aut* Lonbardia *aut* Lōbardia *habeat; modo* set, *modo* sed *scripsit, sed ubi haec vox perscripta, non compendio expressa est, codex ubique* sed *habet;* cōı *codicis modo* communi, *modo* comuni *(falso) expressit Pertz. Dubium est, num codicis* dn̄s *legendum sit* dominus *an* domnus, *ut Pertz scripsit. Sed cum p.* 13, *l.* 10. *in codice perscriptum sit* dominam Constantiam, *illud recepi.*

signis interpunxerit, Pertzii distinctio omnino iusta ratione caret et nonnusquam sensum graviter laesit. Situm et nomina innumerorum locorum in his Annalibus dictorum editor noster non curavit ideoque male expressit, ut non perspicere possis, quod loci nomen sit, et cum is qui indicem voluminis XVIII. Scriptorum neglegentissime confecit haec non magis curaret, ingens perturbatio atque confusio locorum ibi facta est, in qua explicanda sane iam multi lectores ut ego multoties tempus atque operam perdiderunt. Fateor me saepe doluisse de hac editione inter Monumenta Germaniae historica neglegenter parata, unde scriptores Italicos saeculi XIII. edendos aggressus hanc renovandam esse fas duxi, potissimum ut sequentes editiones me paraturum hac, ad quam saepe lectores revocandi sunt, absoluta adiuvarem.

Librum Parisinum ut ad litteram sequerer studui[1]*, sed quae in hoc mendoso exemplari corrupta esse perspexeram omnia emendare conatus sum*[2]*, qua in re eo potissimum adiutus sum, quod omnes libros Codagnelli legissem et ex magna parte ipse edidissem itaque orationem eius penitus percepissem.*

Locorum nomina hodierna, et ubi ea sita sint, in indice adnotavi[3]*.*

Berolini a. d. XV. Kal. Februar. a. MDCCCCI.

O. HOLDER-EGGER.

1) *In quo libro verba saepe aut non aut male signis interpuncta sunt, quo et editores nonnusquam in errorem ducti sunt. Quod iis locis tantum indicavi, quibus hoc alicuius momenti esse censui. Aliquoties in initiis sententiarum litteram maiusculam posui, ubi codex Parisinus minusculam habet, quod nusquam adnotavi.* 2) *Editor Parisinus multa, etiamsi nonnulla bene emendaverit, Placentinus omnia fere, foedissima etiam, menda in textu retinuerunt, quod librarii, non editoris est, praesertim cum illud exemplar tot et tantis mendis scateat.* 3) *In adnotationibus aliquoties Annales veteres Mutinenses et Chronicon Mutinense editos a Muratorio attuli, qui multo melius editi sunt inter 'Monumenti di storia patria delle provincie Modenesi, Cronache' XV (Modena* 1888. 4°*), inscripti 'Cronache di Alessandro Tassoni, di Giovanni di Bazzano', quibuscum ubique conferenda est Cronica Bonifacii Morano ibidem edita.*

ADDENDA ET EMENDANDA.

p. 6, *l.* 15. *ad versus adde adnotationem* 5*) Hos versus tres codices Chronicae regiae Coloniensis p. 109. habent cum fabula de eorum origine.

p. 12, *l.* 18. *ad* octavam sancti Michaelis *adde notam* 4*) Oct. 10. etiam imperator Papiae fuit, St. nr. 4387 = Stumpf, Acta imp. (Reichskanzler III) p. 695 sq., nr. 496.

p. 33, *l.* 31. *lege in marg.* Aug. 9.

p. 34, *l.* 34. *post* Ann. Cremon. *adde* et quae ibidem SS. XXXI. adnotavi.

p. 58, *l.* 7. *in marg. lege* Aug. 29. *pro* Aug. (30). *et pro nota* 1 *deleta lege* 1) In praecedentibus de aliquo die erravit Codagnellus, nam hoc die Aug. 29. sequentia facta esse referunt Ann. Parm. mai. p. 666.

p. 59, *l.* 30. *in marg. lege* Aug. 30. *pro* Aug. 31.

p. 60, *n.* 1, *l.* 33. *dele* soli *et l.* 34. 35. *pro* ubi — factam esse *lege* Ann. Parm. mai. l. l.

p. 95, *n.* 1, *l.* 38. *lege:* ipsi Bononienses.

*p. 411. *Millesimo nonagesimo de mense Februarii[1] sedicio magna orta est inter populum et milites Placentie occaxione pugne, que eo tempore fiebat in terra vacua, que erat inter ecclesiam sancte Marie de Templo et viam que vadit Arcive[2]. Accidit infortuito[a] casu, quod miles quidam iniquissime *pugnabat cum quodam pedite, ita quod unus ab altero dividi non poterat. Et dum sic preliarentur, videntes populares, quod pedes resistere militi minime poterat, lapides et lutum super militem proiecerunt et, quod deterius fuit, fustibus manibus[b] ipsum graviter percusserunt. Videntes similiter milites qui ibi erant peditem[c] percusserunt et verberaverunt. Clamore undique facto milites omnes civitatis in parte una congregati et populares in alia, prelium magnum inter eos est inceptum, quod duravit usque ad obscuram noctem. In quo prelio obierunt duo de militibus et tres de populo. Altera die summo mane ceperunt preliari per totam civitatem; et cum [milites[d]] vidissent, quod non possent resistere, nocte veniente et die sequenti exierunt de civitate et intraverunt per castra et loca et villas districtus Placentie. Postea conscilio communicato statuerunt milites, ut omnes intrent inter Villam et Canum et per illas partes, preter illos, quos posuerunt in custodia in Roncairolo, XX milites, custodientes per illas partes, ita quod nullus poterat intrare civitatem nec aliquid trahere nec portare; et quinque peditum transeuntes[e] equitabant usque ad pontem; in Rivalgario XX milites, in Arcellis XX milites, qui omnes omni die equitabant usque ad civitatem; et si inveniebant aliquem

f. 57c. 1090. *Febr.* — **f. 57d.*

a) *sic, non* in fortuito, *ut edd. priores habent, scribendum esse videtur.* b) immanibus *coniecit H.-Br.* c) pedite *multo post corr.* pedites *c.* d) *supplevi; om. c.* e) *quaedam omissa esse adnotavit H.-Br, qui scripsit* quicumque *pro* quinque.

1) *Ex narratione sequente quaedam excerpta habet Petrus de Ripalta ad a.* 1084, *Ioh. de Mussis, Muratori, SS. XVI, col.* 451, *ad a.* 1089, *et eadem Ioh. Agazzari p.* 15. *ad a.* 1088. 2) *Nescitur quid sit.*

1090. portantem aliquid in civitatem, abstulebant[a] eis boves *f. 58a. et totum quod portabant, et etiam *manus et pedes eis Oct. 6. incidebant. Et ita steterunt usque ad octavam sancti Michaelis. Percipientes autem populares carere victualiis, conscilio habito statuerunt exire civitatem, dicentes: 'Melius est mori in bello quam videre desolationem nostram et fame perire'. Et exeuntes de civitate iverunt ad villam Sancti Georgii et illam conbuserunt, similiter villam Carpeneti et Castrucani et Iuda et Carii conbuserunt. Et dum hec agerentur, milites omnes congregati cum omni exercitu eorum, peditum et sagittariorum, per partes Corneliani et Ronchi et Vicoiustini et in illis partibus loca et villas illarum partium in quantum poterant defendebant. Populares vero ad partes Trabaciani iter eorum direxerunt et locum illum conbuserunt et obsiderunt[a] tunc castrum, in quo erant circa viginti milites cum quibusdam aliis de societate, et Monteiaconum et Predugiam expugnaverunt. Cognoscentes vero milites[b] populares longo terrarum spacio a civitate recessisse, omnes armati et asclerati cum omni turba militum, peditum et sagittariorum velocissime ad civitatem celeri gradu currentes, ianuis apertis in ipsam intraverunt, neminem invenientes in ea preter milites et quosdam captivos, qui in urbe remanserant, et habuerunt civitatem et ea omnia que in ipsa erant. Hoc audito a popularibus, meste turbati, ingenti dolore et *f. 58b. tristitia commoti, festinanter ad urbem redierunt *et hospitati fuerunt prope ecclesiam sancti Lazari[1]. Sed milites qui remanserunt extra civitatem gravissime eos infestabant, ita quod mercatum habere non poterant. Cumque acta hec fuissent, accidit divino iudicio, voluntate domini nostri Iesu Christi, a quo cuncta bona procedunt, et sine quo nil fieri potest[2], milites comoti misericordia et pietate, cognoscentes nequitiam et dementiam eorum, gementes et plorantes et lacrimabili voce dicentes: 'Pax, pax!' Similiter populares plangentes et pectora eorum manibus percucientes, cognoscentes nequitiam et stultitiam eorum, alta voce dicebant: 'Pax, pax!' Et exientes milites de civitate, euntes versus populum plangendo et gemendo, inter se ad invicem cepit

a) *sic c.* b) et *add. c.*

1) *Sitam ad viam Aemiliam (San Lazzaro Alberoni)* $2^1/_2$ *km. a Placentia.* 2) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 292 *sq.*

alter alium osculari. Si tunc esset aliquis tam fere et 1090.
crudelis nature, qui potuisset lacrimas continere[a], quis[b]
videat milites et pedites plorantes et gementes et pectora
*p. 412. sua percucientes? Et sic intrantes in *civitatem, concordia et pax voce [preconis[c] firmata] fuit inter eos per universam civitatem et districtum[d] Placentie.

---

*p. 411. *Millesimo duodecimo, octavo Kal. Madii, indictione *f. 70c.* 1031.
octava[1], Sigefredus Placentinus episcopus de hoc seculo *Apr. 24.*
migravit.

Millesimo LXXXIIII. mensis Novembris[2], indictione VII, prelium de Nigrino fuit. 1084.

Millesimo LXXXV. fames valida fuit. *cf. Sic.*

MLXXXVIII. prima guerra Creme fuit incepta mense Madii. *cf. A. Crem.* 1098.

*MXCI. Placentia arsit in sabbato sancto[3]. 1091. *Apr. 12.*

*p. 412. MCVII. in vigilia sancti Bartholomei Cremona cum Papia et Laude incenderunt burgum Terdone. *cf. A. Crem.* 1107. *Aug. 23.*

MCX. mense Novembri, in vigilia sancti Andree Henricus rex, filius Henrici, venit in comitatu Placentie prima vice. 1110. *Nov. 29.*

MCXI. in vigilia sancti Ymerii fuit disconfita de Brexanore. *cf. ib.* 1110. *Iun. 16.*

Eodem anno ultima ebdomada Madii Laudenses capti fuerunt[4]. 1111. *Maii (24).* *cf. ib.*

MCXIII. focus sancti Laurentii fuit. 1113. *Aug. 10.*

1117. *Ian. (3).* Eodem mense *Ian[uario][e. 5] teremotus fuerat. **f. 70d.*

a) *emend. H.-Br.;* cominere *c.* b) *lege* qui. c) *uncis inclusa supplevi; cf. Gesta obs. Dam. f.* 108c: voce preconis, *et 'N. Archiv' XVI, p.* 319. d) destrictum *h. l. c.* e) iam *c.*

1) *A.* 1012. *fuit indictio X. Sigefridus demum a.* 1031. *Apr.* 14 *(non Apr.* 24*) obiit; cf. Necrol. eccl. cathr. Placent. laudatum a Campi, 'Dell' hist. eccl. di Piacenza' I, p.* 318*; Bresslau, 'Jahrb. Konrad II.' II, p.* 187. 2) *Hoc die primo Nov. factum esse scribunt Petrus de Ripalta, SS. XVIII, p.* 410, *et Ioh. Agazzari p.* 14. 3) *Hoc Petrus de Ripalta et Ioh. de Mussis et Ioh. Agazzari ad a.* 1081. *habent.* 4) *Potius civitas Laudensis capta est a Mediolanensibus; cf. locos ad Ann. Cremon.* 1111. *a me laudatos. Nota Ioh. Agazzari p.* 16. *scripsisse:* A. D. MCXI. de mense Maii civitas Laude capta fuit per Mediolanenses, *quamvis idem miro modo cum Petro de Ripalta (SS. XVIII, p.* 412, *n.* c*) etiam ad a.* 1110. *scripserit:* et de mense Iulii cepit *(rex Henricus)* Laudem. *Vides duorum librorum notas hoc loco commixtas esse.* 5) *Sic procul dubio legendum est, nam Ioh. de Mussis (et idem fere Ioh. Agazzari) habet* de mense Ianuarii magnus terremotus fuit *ad a.* 1116 *(i. e.* 1117 *nostrae computationis) ut Ann. Cremon. et Sicard. Unde conicere potes in codice nostro quaedam ante hunc locum omissa esse*

cf. A. Crem. MCXX. prima guerra Parme et prelium ibi in glarea[a] fuit de mense Iunii.

MCXXII. maior ecclesia Placentie incepta fuit.

1127. *cf. ib.* MCXXVI. civitas Cumarum capta fuit; et eodem anno, mense Decembri Padus gelavit.

1128. *cf. ib.* Eodem anno, mense Iunii Mediolanenses fecerunt regem [1].

MCXXXI. Nucetum fuit destructum.

cf. ib. MCXXXII. Loterius rex prima vice venit in Lonbardiam[b] et tunc obsedit Cremam.

MCXXXV. Petra Gemella[c, 2] et Predella capte fuerunt.

1136. MCXXXVI. Loterius secunda vice venit in Ron-
Nov. 1. chalia et fecit ibi festum omnium sanctorum et nativi-
Dec. 25. tatem Domini in Vigheria [3], et cepit Sanctum Baxianum
1137. *Ian. 6.* et Suncinum [4], et epiphaniam fecit in Trabaciano [5].

cf. ib. MCXXXIX. disconfita Creme fuit, et maior pars
1139. Cremonensium[d] cum populo ibi capti fuerunt Nonas
Iun. 5. Iunii.

1140. MCXL. burgum Sancte Brigide [6] arsit mense
Aug. Sept. Augusti, et in sequenti mense moneta Placentina incepta fuit [7].

1147. *Iul.* MCXLVII. Conradus rex Romanorum et Lodoysius rex Francie venerunt de ultra mare [8] mense Iulii. Eo-
Iul. (17). dem anno et mense Arduinus episcopus Placentie de hoc

a) garea *c.* b) lonbar̄ *c.* c) castrum Petre Zumelle *Ioh. de Mussis et Agazz.* d) militum *fortasse supplendum.*

et scribam legentem iam *pro* Ian. *mutasse* fuit *in* fuerat. *Sed potius annalium Cremonensium hoc loco exscriptorum loci per alios annales Placentinos ad posteriores scriptores Placentinos pervenisse videntur.*

1) *Conradum. Ad a.* 1128. *haec recte habent Ioh. de Mussis et Ioh. Agazzari.* 2) Quod *(castrum)* est in valle Ceni (Zeni) *dicunt Ioh. de Mussis et Agazzari.* 3) *Nullo iure Bernhardi, 'Lothar' p.* 655, *n.* 41, *de situ huius loci dubitavit. Voghera enim dicitur e. gr.* Viqueria *in Ann. Ianuensibus a.* 1232, *SS. XVIII, p.* 181, Vigueria (Viguria) *infra a.* 1175. 4) et cepit — Suncinum *ex annalibus Cremon. deperditis annalibus Placentinis inserta sunt, quae habent Ann. Cremon. et Sicard. Haec castra iam mense Octobri capta sunt.* 5) *Nec de situ huius loci Bernhardi l. l. dubitare debuisset; cf. indicem.* 6) *Civitatis Placentinae.* 7) *Conradus III. diplomate dato mense Martio a.* 1140. *ius monetae cudendae ab Heinrico IV. et V. Placentinis, ut dicit, concessum confirmavit; St. nr.* 3408; *cf. Bernhardi, 'Konrad III.' p.* 138. 8) *Potius* iverunt ultra mare. *H.-Br. Et Ioh. de Mussis habet:* Rex Conradus ivit ultra mare.

seculo migravit[1]. Alio die abbas Columbe[2] primus[a] ibi 1147. Iul. (18).
electus fuit.

MCIL, indictione XII, mense Iunii, in festo sancti 1149. cf. A. Crem.
Barnabe[3] apostoli disconfita Tabiani[b] fuit die dominico. Iun. 11. 12.

MCLII, indictione XV, castrum Medexane captum cf. ib.
et conbustum fuit a Placentinis de mense Iulio. 1152. Iul. (14).

MCLIII. Scalona capta est. cf. ib.

MCLIIII. rex Federicus *primo venit et fecit festum *f. 71a.
sancti Andree in Roncalia et nativitatis Domini apud 1154. Nov. 30.
Galiatum castrum Mediolani, et inde semotus ad civi- Dec. 25.
tatem Asti perexit et turres eiusdem civitatis destruere
fecit; et inde venit Terdonam et pascha resurrectionis 1155. Mart. 27.
Domini ibi celebravit, et eam civitatem quadam die
Lune de mense Aprilis cepit et destruxit. Qui inde Apr. 18.
semotus cum marchionibus Malaspine[4], [Mediolanenses[c]]
intraverunt et hedificaverunt eam primo die Madii. Maii 1.
Hygeonus[5] episcopus Placentinus palatium eiusdem civi-
tatis ascendit.

MCLVII. captum fuit Vegevanum de mense Iunii[6]. cf. A. Crem.

MCLVIII, indictione VII[d], die Lune IIII. mensis 1158. Aug. 4.
Augusti[7] Federicus imperator apud Melegnanum pre-
liatus est cum Mediolanensibus et de eis magnam partem
cepit. Sequenti vero die[8] ivit Mediolanum et illud ob- Aug. 5.
sedit; et stetit in eadem obsidione per quinque septi-
manas[9], parum plus vel minus; et in comitatu eiusdem
civitatis stetit per duos menses, et tunc concordiam (Sept. 7. 8).
fecit cum eis; posteaque descendit ad partes Mantue
et Verone et transpadavit; et die festo sancti Martini Nov. 11.
proximo venit in comitatu[e] Placentie, in loco qui Me-

a) *sic legendum esse coniecit Pall.;* primo *c.* b) tabiã *c.* c) *suppl. H.-Br.; om. c.; plura omissa esse conicio.* d) *lege* VI. e) comitatum *P.*

1) *Iul.* 16, *Necr. S. Savini Placent., 'N. Archiv' V, p.* 439, *sed Iul.* 17. *obiisse dicitur a Fabr. de Marliano, Muratori, SS. XVI, col.* 631, *quem diem etiam in kalendariis ecclesiae cathedralis et S. Antonini adnotatum fuisse scribit Campi, 'Dell' hist. eccl. di Piacenza' I, p.* 420. 2) *Iohannes V, qui fuit primus abbas huius monasterii.* 3) in festo sancti Barnabe *ex annalibus Placentinis insertum est loco annalium Cremon. deperditorum. Nam hoc festum (Iun.* 11*) a.* 1149. *fuit sabbatum, non dies dominicus. Cf. quae ad Ann. Cremon. adnotavi.* 4) *Opizone et Guillelmo fratribus.* 5) *Infra a.* 1166. *dictus Ugezonus, alibi Hugo.* 6) *Die* 18. 7) *Vere dies Aug.* 4. *fuit Lunae, sed Otto Morena, SS. XVIII, p.* 605, *hanc pugnam Aug.* 5. *factam esse refert.* 8) *Certe Aug.* 6, *quod praeter Ottonem Morenam etiam Gesta Fed. in Lomb. p.* 30. *et Ann. Mediol. breves, SS. XVIII, p.* 390, *(Rahewin. III,* 34. VIII. Kal. Aug. *pro* VIII. Id. Aug.*) tradunt.* 9) et stetit — septimanas *et* et tunc — cum eis *ex annal. Cremon. deperditis inserta esse possunt; cf. Ann. Cremon.*

1158. dianus-iniquitatis dicitur[1], suaque ibi tentoria fixit, et obsides[2] Placentie primo tunc habuit, et tunc eiusdem civitatis turres[a] destruere fecit. Eodemque anno civitas Laude levata fuit.

1160. Ian. 25. MCLVIIII. mense Ianuarii, die conversionis sancti
*f. 71b. Pauli[3] Crema fuit destructa ab *eodem Federico im-
1159. peratore, stetitque ibi in obsidione per novem[4] menses
continue, ibique fecit *castra lignorum, super quibus *p. 413.
poni faciebat obsides Mediolanensium, qui a lapidibus mangani intrinseci patiebantur[b].

1162. Mart. 25—31. MCLXII. mense[c] Martii, in ultima ebdomada civitas Mediolani fuit destructa ab imperatore Federico. Unde versus:

Circulus annorum cum[d] sexaginta duorum
Mille cum centum: patet[e] M.[f] digamate[5] victum.

Nov. 22. MCLXII, indictione XI, die Iovis X. Kal. Decembris in plena contione Placentie Rainaldus[g] sancte Colonensis ecclesie episcopus precepit Placentinis per Obizonem
Nov. 25. Buccafollem, ut a dominica proxima in antea habeant et teneant imperiales intus civitatem et deforis pro capite monete, et tunc placentini fuerunt abatuti. Et Arnaldus[h] Barbavara[i] tunc preerat Placentie per Federicum imperatorem[k.6].

1163. Dec. 25. MCLXIII. post natalem Domini imperator Federicus stetit per[l] Placentinam per longum tempus.

a) et fossata *add. P; cf. Ioh. de Mussis.* b) patebantur *c.*; petebantur *corr. Pertz.* c) in||se *c.* d) *sic f.* 1^{c}. *cod. Paris. et codex Musei Brit. et Ioh. de Mussis et Galv.;* cum *om. h. l. c.* e) fuit *cod. Musei Brit.* f) mediolanum *h. l. c. et cod. Musei Brit. et Ioh. et Galv.;* mille *f.* 1^{c}. *cod. Paris.* g) ramabous *c.* h) *sic P et infra p.* 7, *l.* 1; arnardus *h. l. c.* i) Barbavaria *P.* k) pro imperatore *P.* l) terram *supplendum videtur.*

1) *Hunc locum situm fuisse reor prope ostium Trebbiae fluminis (non apud Roncaliam), cum Ioh. de Mussis col.* 453. *dicat:* et ad Cotrebiam attingens ibi sua tentoria fixit; *cf. W. de Giesebrecht, 'DKZ.' VI, p.* 370. *Ad Padum fluvium septentrionem et occidentem versus a Cotrebbia situs est vicus Mezzano Vigoleno, quem illum locum esse conicio.* 2) *Centum, ut Ioh. de Mussis col.* 453. *scribit. Cf. Otto Morena, SS. XVIII, p.* 608; *Vinc. Prag., SS. XVII, p.* 675. 3) *Cf. Ann. Cremon.* 4) *Potius fere septem, ut Ann. Cremon. habent.* 5) *i. e. a Friderico. Pertz. — Hi versus et qui sub a.* 1167. *leguntur exstant etiam f.* 1^{c}. *codicis Parisiensis, qui hos annales continet (cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 313*), et f.* 50'. *codicis Musei Britannici, qui Ann. Placentinos Gibell. continet (cf. SS. XVIII, p.* 462*), repetiti sunt a Galv. Flamma, Manip. c.* 189. 201 *(Chron. maius p.* 706*), et hi a Ioh. de Mussis col.* 454, *Agazzari p.* 18. 6) *Cf. Acerbus Morena p.* 638 *sq. — Ioh. de Mussis l. l. (Agazzari p.* 18*) et Chron. rectorum civ. Placent., Muratori, SS. XVI, col.* 612, *tradunt Arnoldum (de Dorstadt) iam a.* 1158. *potestatem Placentinorum ab imperatore constitutum esse.*

MCLXIIII. mense Septembri predictus Arnaldus 1164. *Sept.*
exivit de Placentia[1]. Et in mense Martio proximo Ri- 1165.
vola castrum Veronensium[a] fuit captum ab eisdem Ve- *Mart.*
ronensibus[b·2], quia a Theothonicis tenebatur. Prima
die eiusdem mensis Fredenzonus[3] electus obiit; et re- *Mart.* 1.
surrectio Domini tunc fuit IIII. mensis Aprilis. Erant *Apr.* 4.
autem anni domini Federici imperatoris XII, imperii[4]
vero XV.

MCLXVI. die Iovis sancto[c] Ugezonus Placentinus 1166. *Apr.* 21.
episcopus obiit Rome[5]. Eodem anno, mense Martii[6]
Alexander papa Romam intravit.

**Bis quinquaginta cum septem bisque triginta*[d] **f.* 71c.
Cum mille[e]*: prostratum fuit M.*[f] *gaudendo levatum.*

MCLXVII. die Iovis IIII.[g] Kal. Madii[7] civitates 1167. *Apr.* 27.
Lonbardie insimul concordiam fecerunt, et Mediolanenses
statim intus civitatem redierunt et Terdonam et Alexan-
driam levaverunt et rehedificaverunt. In quadragesima 1168. *Febr. Mart.*
vero proxima placentini secundi[8] facti fuerunt.

Eodem anno, mense Iunio[h·9] canzellarii[10] imperatoris 1167.
preliati sunt cum Romanis duabus vicibus apud Tuscu-
lanam, et ibi plus tria milia Romanorum interrempti
sunt. Imperator vero Federicus, qui apud Anchonam

a) uerū *c.; corr. Pertz.* b) verū *c.* c) sancte *c.;* sancte memorie *Pertz. Sed nusquam Codagn. hoc scripsit ac die septimanae posito semper diem mensis vel* quodam *addidit.* d) *sic f.* 1c. *cod. Paris.;* treginta *h. l. c., quo hi versus minio scripti sunt;* trigenta *cod. Musei Brit.* e) *sic cod. Musei Brit. et Galv.;* male *cod. Paris. h. l. et f.* 1c. f) *om. f.* 1c. *cod. Paris.;* mediolanum *h. l. c. et cod. Musei Brit. et Galv.* g) *sic P;* III. *c.* h) Iunii *P.*

1) *Cf. quae Ioh. de Mussis col.* 454 *(Agazzari p.* 19*) tradit. Falsa de Arnoldo Morenae Cont. Laud. p.* 643. *refert, repetit enim quae Acerbus p.* 639. *dixit, quae W. de Giesebrecht V, p.* 413 *sq. repetere non debuisset.* 2) *Cf. Ann. Veron. breves, SS. XIX, p.* 4, *ubi lege* ars *(i. e. arx)* Rivola. 3) *Fridericus a.* 1164. *electus, de quo vide Campi l. l. II, p.* 22. *Cf. Chron. rectorum civ. Placent., l. l. col.* 613. 4) *i. e. regni, anni non recte computati.* 5) *Campi, 'Dell' hist. eccl. di Piacenza' II, p.* 22, *ex kalend. ecclesiae cathedralis Placentinae affert:* XI. Kal. Maii obiit Hugo Placentinus episcopus MCLXVI. *et notam archivi canonicorum Placentinorum:* MCLV. primo die mensis Maii episcopus Hugo primo venit in Placentiam, qui MCLXVI. die Iovis sancto, undecimo Kal. Madii obiit Romae. *Qui a.* 1164. *cardinalis episcopus Tusculanus factus erat.* 6) *Iam a.* 1165. *Nov.* 23. *Alexander Romam ingressus est; Jaffé, Reg. pont. ed.* 2. *II, p.* 195. 7) *Apr.* 28. *fuit a.* 1167. *dies Veneris. Die Apr.* 27. *Lombardi Mediolanum reaedificare coeperunt, iam antea mense Martio foedus inierant.* 8) *Secundi dicuntur, quia priores nummi Placentini a.* 1162. *cassati erant.* 9) *Iam mense Maio exeunte, die Maii* 29. *Romani victi sunt.* 10) *Rainaldus Coloniensis et Christianus Moguntinus archiepiscopi.*

1167. aderat, hec audiens ita gesta, cum suo exercitu Romam
(Iul.) perexit, suaque castra ex parte ecclesie beati Petri tendere iussit eandemque ecclesiam[1] conburrere fecit. Unde
ex tam[a] pessimo et crudeli facto rerum omnium creator,
apud quem nullum remanet malum impunitum, precibus
beati Petri aliorumque suorum sanctorum intervenientium
commotus, fere omnes Theothonicos, tam principes quam
(Aug.) alios, et nominatim Colonensem archiepiscopum et Carletum[2] filium regis Conradi sua virtute et potestate
Romana febri languire fecit. Pauci vero qui supervixerunt per montana Placentie privatim vix, tum propter
prenominatam pestem[b], tum propter Lonbardorum timorem
in Alamaniam perexerunt.

1170. *Iun.* MCLXX. mense Iunii Placentini ceperunt roccam[c]
Petre Sylarie, et ibidem maior ex filiis Oberti de Preduca mortuus fuit.

1172. *Ian.* MCLXXI. mense Ianuarii Christianus canzellarius
**f. 71d.* *transivit per Ianuam[3] et ivit Romam.

Iun. 19. MCLXXII. die Lune XIII. Kal. Iulii centum milites
Placentie et Mediolanenses, Alexandrini atque Astenses
et Vercellenses et Novarienses prelium cum marchione
de Monte-ferato[4] fecerunt iuxta Montem-bellum castrum
suum, illumque cum suis de campo turpiter [expulerunt[d]
et] in fugam verterunt per plus sex milibus. Eodem
1173. *Febr. 21.* anno, primo die quadragesime hostium ecclesie beati
Antonii[e] inceptum est.

Sept. MCLXXIII. mense Septembri destructa Petra Sileria et Preduca fuerunt.

1174. *Maii 1.* MCLXXIIII. in Kal. Madii domus Cruciatorum
Sept. fuit hedificata apud arginos[f. 5]. Eodem anno, mense
Septembri imperator Federicus reversus est in Lonbardiam cum magno exercitu Theothonicorum, Boemi-

a) *sic Ioh. de Mussis, ut Codagn. saepe scripsit, cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 293; ea *c.* b) pstē *c.* c) roceā *c.* d) exp. et *om. c., quae more Codagnelli dicta recepi ex Ioh. de Mussis.* e) *sic c. et Ioh. de Mussis (Agazz.), qui addit:* extra portam Strate Levate *(hodie porta Sant' Antonio);* Antonini *emend. Pertz.* f) argines *Ioh. recte, ut reor.*

1) *Non ecclesiam S. Petri, sed S. Mariae ecclesiam illi vicinam.* 2) *Fridericum, qui et in Ann. Egmund., SS. XVI, p.* 465, *Karolus vocatur.* 3) *Cf. Ann. Ian., SS. XVIII, p.* 90 *sq.* 4) *Wilhelmo III.* 5) *Iohannem de Mussis haec ad a.* 1164, *ad a.* 1173. *hoc loco posita ad a.* 1170. *habere monuit H.-Br. Qui Iohannes addit:* in campanea Placentie. Argine *Italice est agger vel fossatum, quam vocem nomen loci fuisse non credo. Cf. Ann. Placent. Gib. p.* 479, *l.* 53: per arginem de Buxeto.

orum[a] et Brienzorum[b]. Eodem tempore omnes civitates Lonbardorum et Marchie[c] asociate erant simul contra ipsum sacramento; et venit primo ad quandam civitatem que dicitur Ast, in qua multi ex Mediolanensibus et Brixiensibus causa custodie[d] aderant. Astenses vero statim ut traditores et homines modice fidei concordiam cum eo fecerunt. Qui inde cum suis semotus[e] venit apud[f] civitatem novam que Alexandria dicitur *die dominico VI. Kal. Novembris, eamque cum magna multitudine istorum Theothonicorum et cum Papiensibus[g] et cum marchione de Monte-ferato obsedit. Ibique fecit cattos[h], manganos, predarias[i] et castra lignorum tria magna, mirabili modo constructa. Intus vero ipsam civitatem aderat *quidam civitatis Placentie cum centum quinquaginta peditibus eiusdem civitatis nobilissimus miles nomine Anselmus Medicus[1], cuius[k] precepto consilium istius civitatis attendebat[l]. Et ibidem stetit imperator cum suis in obsidione usque ad diem sabbati sancti, qui fuit XII. Kal.[m] Aprilis

1174. — *p. 414. — Oct. 27. — *f. 72a.

1175. Apr. 12.

MCLXXV. Nocte vero adveniente[2] magna Theothonicorum copia privatim[3] ipsam civitatem intraverant[n]. Alexandrini* itaque cum Placentinis magno clamore undique[o] comoti statim captis armis contra eos[p] acriter pugnant; qui Dei nutu[q] eos magna vi foras intus fossatum eiecerunt et continuo super eos lapides, ligna,

*) *In marg. manu saec. XV. adnotatum est:* Nota, quod isti Alex[andrini] semper fuerunt viri providi et comendabiles in armis et mirabiliter se habuerunt contra comitem de Arminiach 1391. die 25. Iullii; quod vix fuerit opus divinum, non humanum.

a) Biemorum *P, ut Codagn. alibi, cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 264. b) *sic P;* briezorum *c.; cf. 'N. Archiv' l. l.* c) *emend. Pall.;* marchio *c.;* marche *P.* d) custodiendi *P.* e) *emend. H.-Br.;* remotus *c.* f) *sic P;* ast *c.* g) *sic P;* ppło (populo) *c.* h) cartos *c.;* gatos *P.* i) et prederias *P.* k) *emend. Pertz;* cui *c. — fort.* precepta *emendandum.* l) *emendavi, ut Codagn. semper scripsit;* p̄tendebat *c.;* pertendebat *Pertz.* m) *sic c. et P, sed pro* Kal. *legendum est* mensis, *cum sabbatum sanctum a.* 1175. *Apr.* 12. *fuerit.* n) intraverunt *P.* o) *sic P; om. c.; cf. infra a.* 1221. p) eos *bis scr. c.* q) nuptu *c.*

1) *In iuramento consulum Placentinorum legitur, Boselli, 'Delle storie Piacentine l. XII' (I), p.* 334: Et datum factum a consulibus filio quondam Anselmi Medici de X lib. annuatim in ponte usque ad X annos firmum tenebo pro magno servicio, quod ipse Anselmus fecerat in defensione Alexandrie. 2) *Nocte scilicet post parasceuen, ut referunt Ann. Ian., SS. XVIII, p.* 97; *Boso ed. Duchesne II, p.* 428. *hoc iam nocte ante parasceuen factum esse dicere videtur.* 3) *i. e.* clam, *per cuniculum scilicet civitatem ingredientes. Male W. de Giesebrecht, 'DKZ.' VI, p.* 519, *hoc verbum interpretatus est. Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 262 *sq.*

1175. sudes, lutum, ignem[a] accensum aliaque multa iactaverunt et castrum imperatoris conbuserunt. Et balasterii[b] Ianuenses, qui super[1] aderant, acri igne perierunt, et fere trecenti inter principes et alios nobiles viros eadem morte et deteriori perierunt. Imperator vero Federicus hoc ita peracto ultra modum turbatus[c] iussit castra aliaque et marchionis opida lignorum accendi et ab obsidione removeri. Et die noctuque equitando tandem in comitatu[d] Papie pervenit, ad partes videlicet Viguerie[e], et ibidem sua castra tendere fecit.

Dum vero imperator talia cum suis ageret, Longobardi, qui ibant in adiutorium Alexandrinorum, similiter sua tentoria tendebant in campanea Clastegii iuxta aquam[2],
Apr. 13. et distabant ab imperatore per tria miliaria; quod fuit
**f. 72b.* die[f] resurrectionis Domini circa vesperas. *Sequenti
Apr. 14. vero die Lonbardi quatuor carocia, scilicet Placentini[g], Mediolanenses, Veronenses et Brixienses, foras ultra aquam versus imperatorem construxerunt. Statimque dominus Yzolinus de Marcha et Anselmus de Doveria[h] Cremonensis, qui tunc domini[i] rectores Lonbardis aderant, preceperunt Placentinis, Parmensibus, Regiensibus[k] nec non parve parti Mutinensium, ut absque mora armata manu ad Placentinum[l] carocium pergerent, ut ordinate ad bellum permanerent. Similiter preceperunt Mediolanensibus et quinquaginta militibus Laude, ut ad suum irent carocium. Itemque preceperunt Veronensibus, Paduanis, Vicentinis atque Trivicensibus, ut ad Veronensium irent carocium. Eodem modo preceperunt Brixiensibus, Pergamensibus atque Mantuanis, ut ad Brixiensium irent carocium. Sic enim ordinati et aptati steterunt per quandam partem diei, posteaque ad castra reversi sunt, et carocia armata manu iusserunt custodiri. Eadem[m] die pluribus vicibus[n] perturbati ad bellum solito modo
Apr. 15. se preparaverunt. Alia vero die imperator summo diluculo castra movere iubet et per duo miliaria a loco ubi aderat adversus Lonbardos pervenit. Audito de impe-

a) *supplevi; om. c.; cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 319. b) ballisterii *P.* c) turbatur *P.* d) comitatum *P.* e) vigurie *c.;* Vogerie *P.* f) pasce *add. P fort. recte; cf. p.* 5. *l.* 12, *p.* 15, *l.* 8. g) Mediolani, Placentie, Verone, Brixie *P.* h) Dovaria *P.* i) et *add. P.* k) Reginensibus *P.* l) *sic P;* placentini *c.* m) custodiri eadem die. pluribus *distinctum in c.* n) *emend. H.-Br.;* ciuibus *c.*

1) *Super turrem ligneam scilicet ab imperatore constructam; cf. Gesta Fed. in Lomb. p.* 62; *Romuald., SS. XIX, p.* 440; *Boso l. l. p.* 429.
2) *Quae infra p.* 11, *l.* 8. *dicitur Scruna.*

ratoris motu a Lonbardis, illico sumptis[a] armis predicto 1175.
modo ad carocia ierunt[b] et ita usque ad nonam steterunt.
Alio quidem die mota est concordia inter eos, altera die *Apr. 16. 17.*
Iovis est effecta[1]. Die vero Veneris sequenti unaqueque *Apr. 18.*
pars recessit. Die siquidem sabbati sancti predicti *Lon- **f. 72°.*
bardi Bronnam[c] conbuserunt et vineas et arbores et *Apr. 12.*
vasa multa inciderunt et destruxerunt, et ibi iuxta
flumen quod dicitur Scruna[2] corpus Domini in pascha *Apr. 13.*
sumpserunt. Eodem die Sanctum Martinum in Strata
et Clastegium[d] et alia loca multa conbuserunt.

MCLXXVI, indictione nona, die sabbati IIII. Kal. 1176. *Maii 29.*
Iunii in commitatu Mediolani fuit prelium[3] inter Federicum imperatorem et Mediolanenses, et ibidem prelium amisit imperator.

MCLXXVII. magnum conscilium[e] domini Alexandri 1177.
pape fuit Venetie et Ravene.

MCLXXIX. consules adamplaverunt plateam ma- 1179.
iorem et contionem removerunt de Sancto Antonino[f] et ad maiorem ecclesiam fecerunt.

MCLXXX. in consulatu Oberti Vicedomini[g], Obi- 1180.
zonis de Fontana, Lanfranci de Abiaticis, Fredentini filii domini Obertini, Opizonis Aginoni Placentini ascenderunt in Monte-Artiolo et in monte de Sidulo et in Durbecco[h. 4]; et concordia facta fuit inter Placentinos et Bobienses. Et in illo consulatu obierunt Lanfrancus et Fredentinus. Et tunc traxerunt rivum novum de Nuria et rivum novum de Trevia[i] et fecerunt molendina; et tunc fuit placitum inter advocatores de communi Placentie de furnis et
molendinis, et iudicatum fuit III. Kal. Ianuarii pro po- *Dec. 30.*
pulo Placentino. Et eo anno levata fuit turris de Sinu[k] et hospitale Humiliatorum in burgo Sancti Pauli. Et

a) *sic P;* illi consumptis *c.* b) iverunt *P.* c) Bronam *P.* d) Clastezium *P.* e) *sic Agazz.;* dom. consc. *c.* f) *sic Ioh. et Agazz.;* antonio *c.* g) Gerardi Mantegatii *add. Ioh. et Agazz.* h) durbeceo *c.;* Durbecho *Ioh.* i) *sic Agazz.;* teciua *c.;* Trebia *Ioh.* k) Seno *Ioh.*

1) *Cf. LL. Const. I, p.* 339 *sq., nr.* 242—244. 2) *In hac regione non exstat flumen simili nomine hodie vocatum, nec dubitari potest, quin Lombardi ad flumen Coppa castra metati sint. W. de Giesebrecht, 'DKZ.' V, p.* 757, Strona *hoc flumen vocavit, uti quidem multi rivi Lombardiae et Pedismontis vocantur, sed nullus huius regionis, in qua solus invenitur Schizzola rivus, qui in Coppam effunditur. Posses conicere Codagnellum scripsisse — falsissime quidem —* Scrivia. 3) *Apud Legnanum.* 4) *In carta data a.* 1181. *Ian.* 9, *Boselli l. l. p.* 328. *legitur:* pro facto Montarzoli et Durbecci.

1180. fere per totum illum annum cottidie pluit, excepto in
1181. mense Marcii et in capite anni; et in festo sancte Marie
Mart. 25. Febr. 2. de Februario firmatum *est tempus[1]; et tunc fuit carum
**f. 72d.* tempus de omni cibo[2].

Sept. 30. *MCLXXXI. circa festum sancti Michaelis[3] obiit
Alexander papa, qui vixerat in sede apostolica viginti **p. 415.*
annis et plus, et statim papa Lutius fuit levatus.

1183. *Apr. 30.* MCLXXXIII. die sabbati pridie Kal. Madii inter
nonam et vesperum intra ecclesiam sancti Antonini[a] de
Placentia finita fuit pax et concordia in scriptis inter
dominum imperatorem Federicum et civitates societatis
Lonbardie per Guillelmum episcopum Astensem et Henricum Guertium et fratrem Terrisium[4], nuntios imperatoris. Et in illo anno castrum Roncaroli fuit factum.

1184. MCLXXXIIII. mense Septembri[b] Federicus imperator venit in Lonbardiam et intravit primo in Mediolanum[c] et postea Papiam et postea Cremonam, po-
Oct. 6. steaque ivit Veronam circa octavam sancti Michaelis ad
colloquium cum domino papa Lucio, qui ibi aderat, et
ibi stetit per longum tempus. Postea ivit Vicentiam et
Paduam et Trivisium[d, 5] et postea redivit Veronam et
1185. ivit Brixiam, postea Pergamum, deinde Laude[e], postea
Placentiam; postea ivit Burgum et Parmam et Regium
et postea Mutinam et Bononiam. Deinde redivit Placentiam et Papiam et Mediolanum, et collegit exercitum magnum, scilicet[f] milites Mediolani et pedites cum carocio et ducentos milites Placentie cum quadam parte Pergamensium et Brixiensium et cum paucis militibus Novarie[g], Vercellarum et Terdone, Parme, Regii, Mutine, Bononie, Ymole et Faencie[h], et equitavit ad Cremam
**f. 73a.* levandam et posuit Cremascos *intus locum Creme in[i]
Maii 7. MCLXXXV. die Martis VII. mensis Madii[6] proximo[k]

a) *emend. Pall.;* antonii *c.* b) Septembris imp. Fred. *P.* c) pacifice *add. P. et Ioh., sed Ioh. hunc locum ex Ann. Placent. Gibell. exscripsit.* d) Vic., Trivixium, Paduam *P.* e) Laudam *P.* f) et cum centum militibus *P certe falso.* g) Verone *h. l. P, ubi* Vercell. *om.* h) Alexandrie, Novarie *h. l. add. P.* i) In *cum magna littera initiali, distinctione facta c.* k) proximi *corrigendum esse videtur; cf. p.* 13, *n.* 0.

1) *Hoc Italice dictum est 'il tempo si fermò'.* 2) *Cf. Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p.* 664. 3) *Iam Aug.* 30. *obiit.* 4) *Thidericum de Silva Benedicta (ordinis Carthusiensis) dictum in carta pacis* § 35, *LL. Const. I, p.* 416, *nr.* 293. 5) *Cf. de hoc loco Scheffer-Boichorst, 'K. Friedrich' I. letzter Streit mit der Kurie' p.* 64, *n.* 2. 6) *Eundem diem habent Notae S. Georgii Mediol., SS. XVIII, p.* 387, *et inscriptio edita ib. p.* 802, *n.* 35. *Cf. B. de Simson apud W. de Giesebrecht l. l. VI, p.* 628.

circa horam vespertinam, et rehedificaverunt[a] locum illum 1185.
de fossis et aliis rebus; et multi rustici de commitatu
Mediolani et de commitatu Placentie iverunt ad fossas
Creme faciendas; et stetit ibi cum illo exercitu per
mensem unum tantum. Et totus Madius suctus fuit, et
non pluit de illo mense. Et tunc erat discordia inter
ipsum imperatorem et Cremonenses, quia contra eorum
voluntatem[b] rehedificavit Cremam. Post circa Kal. Iulii[1] *Iul.* 1.
predictus imperator ivit cum Theothonicis et cum ali-
quantis Lonbardis ad accipiendum[c] dominam Constantiam,
amitam[d] regis Guillelmi de Apulia, in nurum[e] et
uxorem[f] Anrici[g] regis, filii sui, et habuit ex ea plus
CL equos honeratos auri et argenti et xamitorum et
paliorum et grisiorum et variorum et aliarum bonarum
rerum.

Et[h] in ultima[i] Septembri reliquie sancti Syxti *Sept.* 30?
fuerunt invente lavalo subtus tertium altare de con-
fessione versus sero. Et tunc via que vadit iuxta eccle-
siam sancte Crucis de Fosusta fuit aptata et ampliata.
Et tunc fuit maxima habundantia vini, sic quod dabatur
una[k] vezola de Fosusta XVIII den[ariis] et XVI et etiam
pro XII den[ariis] et in Rizolo pro tribus sol[idis] et in
Sancto Damiano et in Turiano pro quatuor sol[idis], et
sextarius[l] frumenti pro XIIII den[ariis], et sextarius[l]
sicalis pro decem, et sextarius[l] spelte pro quinque et
dimidium[m].

Die Veneris XV.[n] Kal. Novembris proximi[o] domina *Oct.* 18.
Constantia regina, sponsa regis Anrici, intravit *Pla- **f.* 73b.
centiam.

Eodem anno circa Kal. Decembris[2] obiit papa *Dec.* 1.
Lucius, et levatus fuit papa Urbanus, qui tunc erat
archiepiscopus Mediolani[3].

Die Lune VI. Kal. Februarii in civitate Mediolani 1186.
desponsata fuit suprascripta domina per regem Enricum, *Ian.* 27.
et coronatus fuit ille Enricus et sponsa similiter.

Et illo anno castrum[p] de ultra Pado fuit levatum.

a) rehedificavit *P.* b) uolutatem *c.* c) *sic c. et Ioh.;* accipiendam *P.* d) *sic Ioh.;* amicam *c.* e) *sic P et Ioh.;* uirum *c.* f) *sic P;* et *add c.* g) Henrici *P.* h) Est *c.* i) die *aut* septimana *supplendum est et* Septembris *legendum.* k) *emend. Pertz;* in *c;* vini *H.-Br.;* vezola vini *Ioh. de Mussis (Agazz.).* l) str̄ *c.* m) *sic c.* n) *sic P;* V. *c.* o) *sic P;* proximo *c.* p) novum *fortasse supplendum.*

1) *Etiam Iul.* 10. *imperator Placentiae diploma dedit, St. nr.* 4425.
2) *Iam die Nov.* 25. 3) *Hubertus II. vocatus.*

1186. *Maio in.* MCLXXXVI. prima ebdomada Madii[1] Federicus imperator cum carocio Mediolanensium et cum omnibus militibus et peditibus, cum Alexandrinis et Laudensibus et Cremaschis et cum ducentis militibus Placentie et cum paucis militibus Bononie, Mutine et Regii et Parme et Vercellarum et Terdone[2] equitavit in comitatu[a] Cremone et devastavit omnia que potuit circa Suncinum, et pervenit ad castrum Manfredi[b] non multum longe a *Iun. 8.* Crema et obsedit illud; et in die dominico octavo mensis Iunii facta est concordia inter ipsum imperatorem et Cremonenses[3]; et destructum et conbustum fuit illud castrum[4]; et fecit ibi fieri castrum lignorum et manganum et predarias et gatos; sed non fuit captum vi, sed per concordiam.

Quando Placentini ascenderunt in Durbecco[c] et eum[d] rehedificaverunt propter discordiam Opizonis marchionis Malaspine, erant anni Domini MCLXXXVI, in- *Oct. 3.* dictione V, die Veneris tertio mensis Octubris.

Quando Placentini cum mille militibus Mediolani iverunt in valle Tario, videlicet usque ad plebem Com- **f. 73c.* plani, propter discordiam marchionis *et tunc ceperunt et conbuserunt Caborariam et Dezeladam et Fastagium et alia loca Muruelli[e], erant anni Domini MCLXXXVI, *Nov. 30.* die *dominico pridie Kal. Decembris, in festivitate sancti **p. 416.* Andree; et tunc fuit maxima penuria panis. Et in eodem *Dec. 21.* anno circa festum sancti Thome marchio[5] obiit.

Apr. 14. MCLXXXVI, indictione V[6], die Lune XIIII. mensis Aprilis parlamentum domini Anrici regis fuit in Burgo[7], in quo Cremonenses et Parmenses prelium cum Placentinis commiserunt, qui Domini nutu et virtute suprascripti regis Placentinorumque[f] de iam dicto prelio

a) comitatum *P.* b) situm *add. P.* c) *emend. Pall.;* clubecto *c.* d) *sic c.* e) mumelli *c.* f) *emendavi;* placentini *c.; cf. quae B. de Simson ad W. de Giesebrecht 'DKZ.' VI, p.* 646. *adnotavit.*

1) *Sed die Maii* 10. *imperator Papiae adfuit; St. nr.* 4454. 2) *Astensium etiam; cf. W. de Giesebrecht (B. de Simson) l. l. VI, p.* 643. 3) *Cf. cartas datas Iun.* 8, *Böhmer, Acta imp. p.* 145 *sq., nr.* 153; *p.* 604 *sq., nr.* 893; *p.* 818 *sq., nr.* 1131. 4) *Cf. Ann. Cremon.; Sicardi Cron.; Ann. Aquenses, SS. XXIV, p.* 29.; *Ann. Mediol. min., SS. XVIII, p.* 396. 5) *Opizo de Malaspina.* 6) *Demum a Sept. anni* 1186. *coepit indictio quinta, ut supra l.* 18. *recte scriptum est. Nota Heinricum etiam a.* 1187. *Apr.* 17. *(St. nr.* 4609*) Burgi S. Domnini adfuisse, sed dies Lunae et Apr.* 14. *a.* 1186. *concordant, et quae sequuntur de Heinrico in Campaniam profecto a.* 1186. *facta sunt.* 7) *Sancti Domnini scilicet, quod Ann. Placent. Gib. addunt.*

vulnerati atque truncati, turpiter expulsi fuerunt, et 1186.
super omnia et equos et indumenta ibi perdiderunt.
Deinde predictus rex Anricus semotus magno exercitu
habito versus Romam in Campaniam pro discordia, quam
habebat cum domino Urbano papa, ivit et multa loca
cepit et destruxit.

Et illo anno fuit tam magna siccitas, quia fere
non pluit per tertiam partem unius diei a festo pasche *Apr. 13.*
resurrectionis usque ad festum sancti Michaelis. Et illo *Sept. 29.*
anno, mense Iunio Olubra et Vianum incepta fuerunt[1]. *Iun.*

In mense vero Septembri proximo Acheron[2] cum 1187. *Sept.*
plurimis civitatibus transmarinis capte fuerunt a Sara-
cenis. Sequenti vero mense predictus dominus Anricus *Oct.*
in Lonbardiam[a] reversus, magno exercitu undique collecto,
cum aliquibus militibus Placentie et cum LX sagittariis
supra comitem Savegne[b, 3] ivit, et primo perexit ad
quoddam castrum, quod appellatur Vellianum[c], et fecit
ibi fieri manganos et predarias, et *stetit circa illud per **f. 73a.*
XV dies, et cepit et destruxit.

MCLXXXVI[d], indictione VI, mense Octubri, die
Lune XIII. Kal. Novembris[4] obiit papa Urbanus Ferarie, *Oct. 20.*
qui fuit archiepiscopus Mediolani, et levatus fuit papa *(Oct. 21).*
Gregorius, qui tunc erat cancellarius; sequenti[5] vero
mense, in medietate eiusdem mensis obiit suprascriptus *(Dec. 17).*
Gregorius Pisce[6], et levatus fuit papa Clemens, qui fuit
episcopus Palestine[7].

Quando Muruellus[e] obsedit Montem-Arciolum et
stetit ibi per XV dies et habuit illud, non vi, sed per
concordiam, erant anni Domini MCLXXXVII, indictione 1188.
VI; die Lune VIII. mensis Februarii illud habuit; et *Febr. 8.*
tunc Placentini ibant in adiutorium illius castri et
fuerunt fere usque Olzolam, sed iam illud habuerat; et
milites Mediolani similiter venerunt in Placentia in ad-

a) *sic P;* lonbar̄ *c.* b) Savolie *P.* c) Vilianum *P.* d) *cum supra pro* 1186. *Ian.— Aug. falso indictio V. indicata sit, hoc loco, quo ab Octobri indictio VI. adnotata sit, Codagn. haec ut praecedentia falso ad a.* 1186. *adscripsisse potest, quamvis ind. VI. fuerit a.* 1187. *mense Oct., quam et infra l.* 30. *ad a.* 1188. *(ipsi* 1187*) Febr. recte adnotavit.* e) muniellus *c.*

1) *Fortasse hoc loco aut iam supra ante alterutrum* Et illo anno *quaedam omissa sunt, cum Ann. Placent. Gib. p.* 466. *sequentium quaedam recte ad a.* 1187. *habeant.* 2) *Accon iam Iul.* 9. *capta est, Ascalon Sept.* 5, *Ierusalem Oct.* 2. 3) *Humbertum III.* 4) *Hic dies (Oct.* 20*), quo Urbanus obiit, fuit a.* 1187. *dies Martis.* 5) *Non sequenti, sed demum Dec.* 17. 6) *i. e. Pisis. Pertz.* 7) *i. e. Palestrinae (Praenestinus).*

1188. iutorio illius castri; et in illo tempore[a] Ozole levabatur. Et tunc fuit maximus rumor et dolor per totam civitatem, et ex illo rumore et dolore Placentini commoti quadam die Mercurii proximi[b] (*Febr. 10.*) magna pars eorum se coadunaverunt apud ecclesiam sancte Marie de Templo, et ibi multa sacramenta de potestate habenda fecerunt atque Albertonum de Andito, Albizonem et Mazaburrinum in rectores sumpserunt. (*Febr. 11.*) Alio die sequenti predicti Albertonus et socii contionem fecerunt, et homines ibi conscilii Placentie et consules offitiorum et societatum iurare fecerunt, et duravit illa contio cottidie per totum diem. Hoc ita facto et ordinato predictus Albertonus et sociorum suorum voluntate *et (*f. 74a.) omnium predictorum ibidem dominum Iacobum Mainerium in potestate elegit.

Laudemus Christum, mundum qui condidit istum,
Qui regit instabilem divinis legibus orbem,
Qui pronos donat[c], famulos sanctosque coronat,
Quique Placentinis animis et corpore claris
Vincere donavit, Parmenses undique stravit.
MC currebant[d] simul octo vel octuaginta,
Iul. 11. Undecimam Iulius lucem celebrabat opimus,
Indicti sextus fuerat tunc temporis annus,
Quando Parmenses, quos numquam crede potentes,
Collecti bello venerunt cum Muruello
Vallibus in Tare[e] subvertere, dilacerare
Turres muratas, edes castellaque, villas.
Verum protector, nostrorum maxime rector,
Corde Placentinos armat, quia diligit ipsos,
Atque vires prebet, Parmenses ut cito sedet.
In bellum ducit, victores inde reducit.
Taliter armati, telis animisque parati,
Hostes infringunt[f] ac ipsos undique cingunt[g].
Ut fortes pugnant, inimicos undique sulcant,
Et capiunt tantos, quod nescio dicere quantos.
*Inter confractas acties tua, Parma, potestas[1]
Prenditur, adteritur[h], deducitur ac retinetur, *p. 417.*

a) castrum *(vel* turris*) supplendum esse videtur.* b) proxima *legendum.* c) dōāt *c., quod Pertz* domat *legit. Sed cum voci* pronorum *vis Italica (prono) inesse videatur, malui quod H.-Br. scripsit.* d) *emendavi;* Eccurrebant *c.*; Ecce currebant *Bethmann;* En occurrebant *H.-Br.; sequente* simul *apparet haec falso coniectata esse. At me movet, quod hic solus versus sillabis consonis careat.* e) Vall. vitare *c. Placentinos hoc anno Muruellum et Parmenses in valle Tarii vicisse refert Ioh. de Mussis. Pertz.* f) infrigunt *c.* g) *emendavi;* tingunt *c.* h) adtertur *c.*

1) *Pelavicinus de Pelavicinis, Ann. Parm. mai., SS. XVIII, p.* 665.

Atque tubam tandem capiunt prenduntque[a] sonantem, 1188.
Quod victis diram Parmensibus intulit iram.
Quidque fugam memorem, quasi maxima nunc mala [plorem?
Hec tam longa fuit; non hos Lonbardia cinxit.
O quantam laudem nostris, quantam quoque stragem
Contulit ista dies Parmensibus! Undique cives
Nostri[b] letantur, congaudent et venerantur
*Factorem celi, qui conditor extitit evi[c], *f. 74b.
Parmenses vero tristantur cum Muruello.
Amodo conpescas te, semper, Parma, quiescas,
Numquam[d] sis ausa contendere, sed modo pausa!
Non credas stulto sensu, numquam bene fulto[e].
Namque[f] parum curat, si numquam pars sua durat,
Si capitur populus, non inde dolet Muruellus,
Pro nichilo ducit, si semper pars sua cadit.
Ergo non credas Muruello, ne male credas.
Sed da te nostris, ut non pereas velud hostis.
Namque Placentini poterunt te perdere muri[g]
Ac salvare tuas pariter pariterque catervas.

MCLXXXVIII. die Iovis III. Kal. Octubris, in festivitate sancti Michaelis Cremonenses et Papienses[1] cum eorum carocis atque Rezani et Mutinenses venerunt atque Muruellus ad Senum. Die vero sabbati proximo captum et conbustum fuit illud castrum; sed non fuit captum vi, sed per concordiam. Alio vero die venerunt ad Castrum-novum, et similiter captum et conbustum fuit illud castrum[2]. Die vero Iovis XIII. Kal. Novembris Placentini milites iverunt in commitatu Parme ultra Burgum Sancti Domnini[h] et ceperunt prope Parolam Gerardum Rubeum[i] Parme potestatem[3] cum[k] XVII militibus et ceperunt L inter arcatores[l] et pedites et alios fugaverunt usque ad Rivum[m]-Sanguinentum, 1188. Sept. 29. Oct. 1. Oct. 2. Oct. 20.

a) *emendavi;* pmittuntque *c.;* perimuntque *H.-Br.;* premittuntque *Pertz.* b) Vr̄i (Vestri) *c.* c) *emend. H.-Br.;* zui *c.* d) Vumquam *c.* e) *emend. H.-Br.;* fulto *c.* f) Vamque *c.* g) *nescio an* viri *emendandum sit.* h) domini *c.* i) *emend. H.-Br.;* geradura rubeura *c.* k) *emend. H.-Br.;* circa *c.;* cum circa *Pertz.* l) *emendavi;* aratores *c.* m) *emend. Pall.;* ruuium *c.*

1) *Parmenses (non Papienses) in hac expeditione fuisse scribit Ioh. de Mussis col.* 456, *quod sane multo probabilius est.* 2) *Cf. Ann. Cremon.* 3) *Hic post Pelavicinum Iul.* 11. *huius anni captum potestas electus esse videtur, neque tamen in Ann. Parm. mai. p.* 665. *legitur, qui ibidem a.* 1193. *consul Parmensis fuisse dicitur.*

1188. et Placentini illos duxerunt victos[a] et in carcere recluserunt.

1189. *Ian.* 30. **f.* 74c. MCLXXXVIIII.[b] die Lune III. Kal. Februarii facta fuit concordia et pax in scriptis *inter Placentinos et Parmenses et Muruellum et fratres[c, 1].

MCLXXXIX. de mense Octubri[d, 2] obiit rex Guillelmus de Apulia, et levatus fuit Tancredus[e]. Sequenti 1190. *Maio.* vero mense Madii in MCLXXXX. marescalcus[3] imperatoris colecto magno exercitu ivit in Apuliam, quia eos superare volebat, sed ad finem perducere minime potuit.

1189. *Apr.* MCLXXXIX, indictione VII, Federicus imperator ivit ultra mare mense Aprilis. Et eo tempore turris de Sinu et de Castro-novo levabatur[4] de ducentis libris imperialium, quos Parmenses dederant pro menda.

Eodem anno parato quocumque modo valuerunt militum et peditum atque sagittariorum exercitu [partes[f]] Pontremuli depopulando agressi sunt Parmenses. Hoc audito a Placentinis, statim Obertus Gnachi[g] eo tempore consul cum aliquibus militibus Placentie usque ad Conplanum perexere; postea in partibus Pontremuli iter *Aug.* 31. aripuere. Die vero Iovis ultimo mensis Augusti, cum Parmenses loca et alias res Pontremuli depopularentur, visis Placentinis et tuba audita, illico ab incepto defecerunt et retro iter agredientes fugam petierunt. Videntes interim Obertus et Danisius tunc temporis Valdetarii existens potestas Parmexani[h] retro iter agredientes et fugam petientes, fere cum tredecim militibus Placentie et cum LX sagittariis eos insequentes, magno impetu et clamore contra eos concurrerunt et cum eis prelium commiserunt atque eos in fugam terga vertentes miserunt; **f.* 74d. *quos Placentini insequentes virtute Domini et auxilio Pontremulorum LX milites de maioribus et melioribus

a) *sic, ut saepissime in cod. Parisiensi legitur, non* vinctos *(quod quidem 'N. Archiv' XVI, p.* 332, *l.* 16. *et in Gestis obs. Damiatae occurrit), Codagnellus ipse procul dubio scripsit, qui et infra a.* 1200. *dixerit:* carocium Brixie . . . victum Cremonam . . . duxere *et a.* 1229: carocium Parme victum . . . perduxissent. b) MCLXXXVIII. *legendum videtur, cum plerumque a Mart.* 25. *anni initium in his annalibus sumptum sit.* c) *supple* eius. d) Octubris *P.* e) tanered' *c.;* rex Tranchedus *P.* f) *suppl. H.-Br.; om. c.;* Pontremulenses *non bene Pall. coniecit.* g) *emend. Pall.;* ognathi *c.* h) *interpretare* Parmexanos, *quod scribere non licet, cum Codagn. saepissime nominativum pro accusativo in nominibus propriis praesertim scripserit.*

1) *Albertum et Conradum.* 2) *Potius die Nov.* 18. 3) *Heinricus de Kalden.* 4) *Quae castra a.* 1188. *a Parmensibus destructa erant, ut supra p.* 17. *relatum est.*

1189. Parme et tubam habuerunt, et in Pontremulo ipsos victos duxerunt et in carcere recluserunt; multos vero morti tradiderunt, alios vero troncatos ad mortem, sine numero vulneratos, amplius tribus milibus per nemora et loca deserta fugaverunt; equos, arma et *indumenta *p. 418. ibi perdiderunt, et victis omnibus, spoliis et equis armatis ablatis, nichil reliqui preter fugam fecerunt. Nocte vero adveniente Pontremulenses illos per nemora et loca arida inquirentes de eis magnam partem ceperunt, et similiter arma, equos et spolia habuerunt, et multos vulneraverunt et interfecerunt; regnante Federico imperatore, qui eo tempore ultra mare proficisci festinabat, et existentibus consulibus Oberto de Porta, Clavello Odonis, Antonio[a] de Porta, Iacobo Stricto, Girardo Ardezono, Oberto Gnachi[b], Mazucho Leccacorvo[c].

1191. Apr. MCLXXXXI, indictione nona, mense Aprilis[1] obiit papa Clemens, et elevatus fuit papa Celestinus.

Apr. 15. Die Lune XV. eiusdem mensis Aprilis coronatus fuit rex Anricus [apud[d]] Romam.

Iul. 7. Die dominico septimo mensis Iulii proximi sequentis Cremonenses disconfiti fuerunt a Brixiensibus in partibus Cividarie iuxta fluvium Ogii et mortui et necati sunt; alii vero, qui evasere, usque Cremonam fugerunt; et tunc in adiutorio eorum Pergamenses iverant[2], et hoc idem similiter Pergamensibus contigit. *Hoc audito a Mediolanensibus *f. 75a. et a Placentinis, qui in adiutorio Brixiensium ibant, statim captis armis illuc ubi disconfita fuit cucurrerunt. Sed Cremonenses et Pergamenses iam fugerant et recesserant; multa vero cadavera ex predicto fluvio iam extracta ibi invenere. Et tunc castellum Romanum et Curtem[e]-novam et multa alia loca Brixienses ceperunt et destruxerunt et fere totum commitatum Pergami conbuserunt.

1192. Iun. 24. MCLXXXXII, indictione X, die Mercurii VIII.[f]

a) Antonino *corrigendum e cartis Reg. grandis Placent. Pall.* b) gnathi *c.* c) *emend. Pall.;* leccatorio *c.* d) *sic* (apud urbem R.) *P; om. c.* e) *sic Galv. Flamma, Manip. c.* 224, *et Chron. maius p.* 736; turrem *c.* f) *emend. H.-Br.;* IIII. *c.*

1) *Non satis patet, quo die Clemens obierit, procul dubio vero mense Martio exeunte.* 2) *Cremonenses potius in adiutorium Pergamensium contra Brixienses profecti erant, ut Ann. Cremon. referunt; cf. Sicardi Cron.; Ann. Brix., Notae S. Georgii et Ann. Mediol. min., Mem. Mediol., SS. XVIII, p.* 814 *sq.* 387. 396. 400; *carmen editum in 'Arch. stor. Ital.' III*b, *p.* 20 *sqq.; Ioh. de Mussis col.* 456 *sq.*

1192. Kal. Iulii[1], in festivitate sancti Iohannis obiit dominus *Iun. 26.* Thebaldus[a] Placentinus episcopus. Die Veneris proximo sequenti levatus fuit episcopus Ardei[b,2], qui tunc erat prepositus ecclesie Duodecim apostolorum.

1193. *Maio.* MCLXXXXIII, indictione XI, mensis Madii Papienses et Lodexani et Cremonenses et Pergamenses et Cumenses, queque istarum gentium intravit per se in commitatum Mediolani, et plurima loca et villas ceperunt et conbuserunt et homines ac mulieres dispoliaverunt. Quo in veritate cognito a Mediolanensibus, statim paraverunt exercitum; et fuerunt in eorum adiutorio mille milites Brixie et totidem Placentie et mille archatores et centum milites inter Novariam et Vercellas. Parato exercitu intraverunt in terras Laude cum carocio et manganis et predariis et venerunt ad fossatum, quod Lodexani fecerunt iuxta Laudem-Vetulem, et magnam partem fossati destruxerunt; et tunc Cremonenses cum carocio erant Laude, et cum eis erant milites Papie et **f. 75b.* Pergami et Parme et *Mantue. Mediolanenses vero transierunt fossatum et castramentati sunt circa Laudem-Vetulem per medium Sanctum Columbanum; et hoc fuit *Maii 31. Iun. 1.* ultimo die mensis Madii. Alia vero die, primo die mensis Iunii fecerunt contionem summo mane, et armata manu versus Laudem[c], ubi erant adversarii, iter arripuere. Quo itinere iam incepto viderunt terras Mediolani ab inimicis accendi, et statim magna pars militum Mediolani cepit alios procedere[d], alii vero omnes sequebantur cum

a) Thedaldus *recte Petrus.* b) Ardicius *Petrus.* c) ladem *c.* d) *sic pro* precedere *c.*

1) *Eodem die* (VIII. Kal. Iul.) *consules Placentini interdixerunt clericis, ne ipsis absentibus novum episcopum eligerent, carta edita a Boselli, 'Delle storie Piacentine l. XII' (I), p.* 340 *sq. Campi, 'Dell' hist. eccl. di Piacenza' II, p.* 73. 83 *sq.* 100. *hanc affert notitiam archivi canonicorum Placentinorum:* MCLXVII. Dominus Tedaldus electus primo intravit Placentiam septimo Kalendas Iulii *(Iun.* 25*)*, qui MCLXXXXII. octavo Kal. Iulii obiit. Eodem anno, die Veneris VI. Kalendas Iulii, in festo sanctorum Iohannis et Pauli *(Iun.* 26*)* fuit electus in episcopum dominus Arditio praepositus canonicae Duodecim apostolorum, qui millesimo centesimo nonagesimo nono, die sabbati quinto mensis Iunii obiit in vigilia pentecostes. Et in ipso festo pentecostes *(Iun.* 6*)* fuit electus in episcopum dominus Grimerius. Qui MCCX. die Iovis octavo mensis Aprilis ante dominicam olivae *(i. e. palmarum = Apr.* 11*)* ante completorium obiit. *Die* VII. Kal. Iul. *(Iun.* 25*) Tedaldum obiisse falso refert Necr. S. Savini Placent., 'N. Archiv' V, p.* 439. 2) *Eodem die Petrus Dianus cardinalis presbyter S. Caeciliae electionem Ardicionis confirmavit, vide cartam, Boselli l. l. p.* 341, *et notam praecedentem.*

1193. carocio. Et dum sic incederent, ultra hospitale Trabaciani obviati sunt inimicis, et ceperunt CL milites de societate Lupanorum Cremone et maiorem partem militum Laude, et decem milites Mantue et duo milites Laude capita in campo relinquere[a]; et fere omnes pedites qui ibi aderant ceperunt, qui plus trecentis fuerunt, et multi milites ac pedites Mantue in flumine Adue se negaverunt; inter necatos et detruncatos bene numero CCC temporalis vite terminum subierunt[1]. Hoc ita peracto castramentati fuere iuxta istud hospitale, alio vere die rediere *Iun. 2.* domum.

Sept. 18. Eodem anno XIIII. Kal. Octubris[2] milites Mediolani et ducenti milites Placentie, qui in Mediolano erant, ad conburendum duo loca Laude Cavenagum et [Zevenigum[b] iverunt]. Cumque cursores precessissent ad ista loca, et XL milites Mediolani alios precedebant colligendo predam, obviati sunt aliis XL militibus Laude, et statim milites cum aliis commiscere[c] iuxta vineas *Laude. *f. 75c.* Hoc audito a Placentinis, statim ubi erant adversarii cucurrerunt atque ipsos usque intus fossas Laude confractos reduxerunt; et continuo Laudenses omnes extra exierunt, per vias stantes nostros valde verberavere. Et milites Mediolani ad bellum currentes Placentinos inter se et civitatem Laude concluserunt; et tunc ex Placentinis XV milites capti fuerunt, inter quos fuit Gislerius de Andito tunc consul Placentie. Et ex Laude Mediolanenses[d] et Placentini ceperunt LIIII milites et CC pedites, et multi equi militum Placentie sunt interempti.

Dec. *Eodem anno, mense Decembri Placentini elegerunt *p. 419. per potestatem dominum Palatinum Advocatum de Vercellis.

1194. *Ian.* Eodem anno, mense Ianuarii proximi civitates Lonbardie iuraverunt stare preceptis domini Drusardi[e], legati domini Enrici imperatoris in Italia, super guerris et

a) *sic c. pro* reliquere. b) *sic Galv. Flamma, Manip. florum c.* 225; iverunt *addidi; voci inserendae spatium vacuum relictum in c.* c) *sic c. pro* commiscuere; *cf. Gesta obs. Damiatae, 'N. Archiv' XVI, p.* 298. d) med' *c.* e) drusacdi *c.*

1) *Cf. Ann. Cremon.; Ann. Brix., Mediol. breves, ubi hoc die Maii* 29. *vel* 30. *actum esse dicitur, et minores, Notae S. Georgii Mediol., quae die Maii* 31. *fossatum explanatum esse cum Codagnello tradunt, SS. XVIII, p.* 815. 390. 396. 387. 2) XIIII. Kal. Nov. *(Oct.* 19*)* iuxta portas Laude *pugnatum esse, quod hoc loco refertur, tradunt Notae S. Georgii Mediol. p.* 387.

1194. discordiis Lonbardie; et tunc firmata est pax et concordia inter civitates in scriptis et sacramentis [1].

Maio. MCLXXXXIIII [a], indictione XII, mense Madii facta est pax et finita inter civitates Lonbardie iussu suprascripti Drusardi, excepto Parma et marchione Muruello [2]. Eodem mense imperator Enricus venit in Lonbardiam, et primo intravit Mediolanum [3], postea ivit *Iun. 3.* Papiam; die Veneris tertio mensis Iunii venit Placen- *Iun. 7.* tiam; die Martis proximo exercitus eius venit in Roncalia et stetit ibi cum domino imperatore per unum **f. 75d. Iun. 9.* diem; die *vero Iovis nono mensis Iunii predictus exercitus transivit per Placentiam, et hospitatus fuit ille exercitus intus burgum Pontenurii et deforis illis partibus; et tunc predictus dominus imperator ivit Ianuam [4]; deinde predictus exercitus semotus ivit et hospitatus fuit inter Burgum Sancti Domnini [b] et Senum. Deinde ivit et hospitatus fuit iuxta Tare.

MCLXXXXIIII, indictione XIII, die dominico *Nov. 6.* VI. mensis Novembris facta est pax et concordia inter Placentinos et Muruellum et fratrem [5]; qui Muruellus et Guillelmus filius eius predicto die in plena contione Placentie iuraverunt fidelitatem et pacem communi Placentie, et sacramentum civile insuper fecerunt.

Aug. MCLXXXXIIII. mense Augusti imperator Enricus cepit Apuliam et Malgaritum et cepit Ciciliam et duxit 1195. secum Malgaritum et multos alios in Alamaniam. Et *Ian.* eodem anno, mense Ianuarii Placentini elegerunt in potestatem comitem Azonem de Brixia.

1196. *Sept.* MCLXXXXVI. mense Septembri, indictione XIIII [6], imperator Enricus [7] ivit in Apuliam et fecit ibi naves preparari, et fecit exercitum magnum peditum et militum 1197. *Ian.* in Alamania preparare. Qui mense Ianuarii proximi se-

a) MCLXXXX. *c.* b) domini *c.*

1) *Cf. cartas datas Ian.* 12. 14, *LL. Const. I, p.* 505—507, *nr.* 356. 357. 2) *Cf. cartas datas Apr.* 20. *Maii* 17. 18, *ibid. p.* 508—513, *nr.* 358—363. *In nr.* 358. *legitur:* Ego Trushardus . . . precipio . . . marchioni Montisferrati, Papiensibus *etc.* . . ., exceptis Parmensibus et marchione Murruello et fratre eius Alberto, ut firmam pacem iurent servare *etc.* 3) *Ubi fuit Maii* 29 — *Iun.* 2. *Cf. Ann. Marbac., SS. XVII, p.* 166; *Notae S. Georgii Mediol. p.* 387; *(Ann. Mediol. breves p.* 391*).* 4) *Cf. Otoboni Ann. Ian. p.* 108. 5) *Albertum. Vide cartam pacis datam Nov.* 6, *Poggiali, 'Memorie storiche di Piacenza' V, p.* 24—28, *quam Codagnellus legisse videtur.* 6) *A Sept. (*1. *vel)* 24. *indictio XV. coepit.* 7) *Qui Sept.* 6—9. *fuit Placentiae; St. nr.* 5028—5030.

[1197.] quentis transivit per Placentiam et Veronam et ivit in Apuliam causa eundi ultra mare. [Mart.] Mense Martio proximo predictus imperator misit ultra mare XXX naves honeratas militum et peditum; et tunc superavit totam Apuliam et Sciciliam *et habuit ea quiete. [*f. 76a.]

[Ian.] MCLXXXXVI, indictione XV, mense Ianuarii fossata nova fuerunt palificata et terminata et ordinata per Alamannum de Guitelmo encignerium communis Mediolani, existentibus consulibus Alberico Vicedomino, Oberto Vicecomite, Rainerio de Cario, Antonio de Fontana, Rainaldo Surdo, Oberto Scorpiono de Porta, Gerardo Stricto; [Apr. 29.] tertio Kal. Madii proximi predicta fossata fuerunt incepta.

[1197. Sept. 28.] MCLXXXXVII, indictione prima, quarto Kal. Octubris, in vigilia sancti Michaelis imperator Anricus obiit in Scicilia, in civitate Mixine[a]. Eodem anno, mense Decembri[1] obiit papa Celestinus, et levatus fuit papa Innocentius.

[1198. Sept. 15.] MCLXXXXVIII. die Martis XV. mensis Septembris Placentini extraxerunt carocium foras, quia volebant ire ad obsidendum Burgum Sancti Domnini, quia homines Burgi deierati erant[b] de sacramento, quod fecerant Placentinis. [Maio.] Et mense Madio preterito fuit discordia inter populum et milites; et eo mense ivissent ad Burgum, nisi remansissent propter illam discordiam. Postea vero ire non potuerunt, quia non pluit per totam illam estatem fere usque ad festum omnium sanctorum, [Nov. 1.] et tunc fuit tam magna siccitas, quia omnes aque et putei Placentie fere omnes desiccaverunt; post festum omnium sanctorum ire non potuerunt propter gravitudinem temporis et aque.

[1199. Ian.] MCLXXXXIX, indictione secunda, mense Ianuarii Placentini elegerunt comitem Azonem *de Brixia per potestatem. [*f. 76b.] Eodem mense Ianuarii strata Ronca[c] mutata fuit per Valdetarium; [Febr. 23.] septimo[d] Kal. Martii proximi Sesteroni inter Placentiam et Parmam et Burgenses primo pro facto Burgi[2].

a) nuxine *c.;* Muxine *P;* Missine *Ioh.* b) *sic Codagn. etiam scripsit in Lib. tristitiae, Gesta Fed. I. in Lomb. p.* 26. 43; *cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 272. c) Romana *(potius* Romea, *semel* Romipeta, *alibi scripsit Codagn.) coniecit Pertz, sed non fuit via Romana in valle Tarii.* d) septo *c.*

1) *Demum a.* 1198. *Ian.* 8. *obiit.* 2) *Ita corruptus est hic locus, ut nemo coniectura assequi possit, quid velit. Conicio aut* Sesteroni, *quod infra p.* 24, *l.* 6. *occurrit, pro aliis scriptum aut post hanc vocem multa omissa esse ut* Eodem anno pugnatum est *praeter alia.*

1199. *Maii* 11? Eodem anno et eadem indictione, die Martis octavo mensis Madii[1] Mediolanenses et Placentini cum carociis *Maii* 12. exierunt civitates; XII. die eiusdem mensis uterque exercitus castramentatus est apud Castrum-novum; altera *Maii* 16. vero die[2], scilicet dominica, omnis exercitus super ripam[a] Sesteroni consedit. Qui admodum inimicorum terras *Maii* 19. depopulans per tres ibi constitit[b] dies. Die autem Mercurii[3] congregato exercitu, quo invaderent non amplius invenientes neque versus hostes preliandi copiam habentes, penitus domi statuerunt *reverti. Cremonenses namque[c] *p. 420. et Parmenses cum carociis suis et omnibus eorum amicis Burgense[d] castrum obsederant[4] atque se et suos carocios virilibus viribus minime confidentes, velud nemoribus, ut solent heremite includi, maximo vallo et fossis undique incluserunt, ut, quos corporum non defenderent vires, saltim loci foveret ac tueretur asperitas. Dum autem Placentinorum et Mediolanensium exercitus reversionis iter fuisset agressus, quidam hostium, perhenne[e] siquidem dedecus metuentes, ultimam Placentinorum et Mediolanensium exercitus partem conati sunt agredi; quos prefecti Placentinorum et Mediolanensium viriliter *f. 76c. insequentes magnam *partem eorum ceperunt et usque ad predicti ingressum muniminis eos fugaverunt; deinde ipsa die cum magna captorum hostium multitudine domi reversi fuerunt; et ibi multos interfecerunt et vulneraverunt[5].

a) *emend. Pall.;* ip̄am *c.* b) constituit *c.* c) naq; *c.* d) brugen̄ *c.;* Burgensium *Pertz.* e) *emend. Pertz;* perherme *c.*

1) *Undecimo potius die Maii, qui fuit Martis dies, vel quarto; Maii* 8. *fuit sabbatum.* 2) *Cum* altera dies *Codagnello sit dies crastina, hic locus non concordat cum praecedentibus. Quaedam omissa esse post* Castrum-novum *coniciendum est.* 3) *Die Maii* 19. *hoc proelium commissum esse referunt etiam Notae S. Georgii Mediol. p.* 387. 4) *Non* obsederant, *sed steterunt apud Burgum S. Domnini, ut defenderent oppidum contra Placentinos et Mediolanenses, ut referunt Ann. Cremon. et Ann. Parm. mai. p.* 665. 5) *Winkelmann, 'Jahrb., Philipp' p.* 344, *huic nimiam fidem dedit, cum diceret Parmenses et Cremonenses de hoc proelio inferiores discessisse, nam praeter Codagnellum nemo partis Mediolanensis hanc vicisse dixit (vide praeter iam laudata Ann. Mediol. breves et minores p.* 391. 397, *Mem. Mediol. p.* 400, *Ann. Brix. p.* 815*), cum Ann. Parm. mai. et Cremon. et praesertim Sicardus partem Mediolanensem peiorem partem accepisse referant. Albert. Milioli, Liber de temp. c.* 197, *et Chron. Mutin., Muratori, SS. XV, col.* 557, *et Ioh. de Mussis col.* 457. *de neutrius partis victoria quidquam tradunt.*

Die sabbati quinto mensis Iunii proximi sequentis[1] obiit episcopus Ardei, et levatus fuit domnus[a] Grimelius[2], qui tunc erat abbas monasterii de Ponte[3]. 1199. Iun. 5. (Iun. 13.)

Eodem mense Iunii, quinto decimo die eiusdem mensis Mediolanenses et Brixienses cum caroeiis et cum Cumensibus et cum marchione de Monte-ferato[4] non modico conparato exercitu Pergamensium intraverunt terras, et ceperunt tunc Guisalbum[5] et multa alia castella, et loca innumerabilia destruxerunt et conbuserunt et depopulati fuerunt fere totum commitatum Pergami. In quo steterunt per XV dies, Cremonensibus et Papiensibus atque Parmensibus et omnibus aliis eorum inimicis . . . .[b]. Iun. 15.

MCLXXXXIX, indictione tertia, die Martis XII. mensis Octubris Mediolanenses cum peditibus, militibus et carocio, exceptis militibus et peditibus de tribus portis, quos Mediolanum[c] in custodia relinquerunt[d], et Laudenses et Cumenses cum militibus et peditibus et Placentini cum militibus et peditibus, exceptis militibus et peditibus de duabus portis, quos Florentiolam et Roncarolum in custodiam miserant, et cum militibus Brixie proposuerunt ire ad obsidendum Castrum-novum Cremonensium positum in buca Adue. Die vero Mercurii proximo predicti Mediolanenses et Placentini cum omnibus *suprascriptis castramentati fuerunt apud Cornu, et quandam turrem cum domigniono et una caminata, quam Cremonenses ibi fecerunt, destruxerunt et conbuserunt. Hoc cognito et audito a Cremonensibus, illico omnes ad Castrum-novum currerunt[d] et castramentati fuerunt cum papilionibus et travachis iuxta suprascriptum castrum inter flumen Adue [et Padi[e]], et quoddam fossatum munierunt cariolis, quas posuerunt super ripam illius, et gladiis et beltreschis et prederiis et trabuchis; ita aptati expectaverunt Mediolanenses cum suprascriptis Oct. 12. Oct. 13. *f. 194.

a) domus c. b) non [illegible], ut Pertz censuit, sed alia similia omissa esse apparet. c) sic c., ut et 'N. Archiv' XVI, p. 496. d) sic c. e) unde bis(?), supplevi(?), om. c.

1) VIII. Id. Iun. (Iun. 6) habet Necr. S. Savini Placent., 'N. Archiv' V, p. 420; sed cf. supra p. 20, n. 1. 2) A. 1199. Iul. 11. Innocentius III Grimerii electionem approbavit; Potthast nr. 777. 778. 3) Scil. de Ponte Trebiae, monasterio S. Salvatoris ordinis Cisterciensis olim inter meridiem et occidentem a Placentia, loco qui hodie vocatur Quartazzola; cf. L. Janauschek, Orig. Cisterc. I, p. 221, nr. 74. 4) Bonifatio. 5) Cf. Ann. Brix., Mediol. minores, Mem. Mediol. l. l.

1199. eorum amicis. In auxilio quorum[1] fuerunt Parmenses
et Pergamenses et omnes alii eorum amici. Die vero
Oct. 16. sabbati, XVI. die eiusdem mensis Mediolanenses et Placentini
et Laudenses et Cumenses et milites Brixie qui
ibi aderant circa illud castrum et fossatum consederunt
et fecerunt ibi manganos et predarias drizare, pontes de
gradis ibi fieri fecerunt, quos debebant proicere super
fossatum; credebant enim et sperabant super illos pontes
per vim intus illud fossatum posse intrare. Die vero
Oct. 17. dominico proximo Mediolanenses ab uno capite versus
castrum preparaverunt se ad bellum et magnum prelium
cum Cremonensibus fecerunt; et duravit illud prelium
ab hora tertia fere usque ad vesperas; et illos Cremonenses
super cariolas et bertreschas in ripa fossati et
intus stantes cum pilotis et lapidibus, manganis et predariis
vulneraverunt et lapidaverunt et manganaverunt[2];
**f.* 77a. et prima vice, qua predaria Placentinorum *traxit, interfecit
quendam militem Parme. Videntes enim Mediolanenses
et Placentini quod inceperant ad finem propter
gravitudinem temporis et aque perducere non posse,
colectis omnibus gratibus et pontibus et predariis [et iis
Oct. 18. qui[a]] ab[b] ipso prelio vulnerati fuerunt, die Lune proximo
omnes sunt reversi domum[3].

Oct. 30. MCLXXXXIX, indictione III, die sabbati tertio
ante Kal. Novembris castrum Pontuli fuit captum a
Placentinis, tenebatur enim a Parmensibus.

1200. *Maii* 4. MCLXXXXIX[4], indictione III, die Iovis quarto
mensis Madii Mediolanenses cum carocio et cum omni
virtute eorum iverunt ad turrem de Besago et castramentati
fuerunt circa ipsam turrem sine omnibus eorum
amicis, et eam obsiderunt[c] et manganaverunt contra
Maii 10. malam voluntatem Papiensium; die Mercurii proximo
sequentis[d.5] ipsam turrem magna vi ceperunt et habuerunt
in ea turre centum homines Papie bene armatos, quos

a) *uncis incl. om. c.* b) ab *delendum, vel* in *corrigendum videtur.* c) *sic c.* d) sequenti *emendandum esse videtur, sed cf. p.* 47, *l.* 20.

1) *Cremonensium.* 2) *Mediolanenses et socii eorum.* 3) *Cf. Ann. Mediol. minores p.* 397; *Ann. Cremon.; Sicardi Cron.; quae Ioh. de Mussis col.* 457. *habet:* Anno Christi MCXCIX. Placentini cum Mediolanensibus et Laudensibus cum carrociis eorum iverunt ad Castrumnovum buce Adue et nichil fecerunt *certe non ex hoc loco excerpsit, sed ex annalibus Placentinis deperditis exscripsit.* 4) MCC. *emendandum esse apparet iam ex indictione III.* 5) *Eundem diem habent Notae S. Georgii Mediol. p.* 387.

secum Mediolanum victos duxerunt et in carcere reclu- 1200. serunt.

Die Martis III. Kal. Iunii proximi sequentis milites *Maii* 30. et pedites de tribus portis Mediolani[1] cum carocio et cum hominibus Seprii et Martexane intraverunt tunc in terram Pergami, et tunc destruxerunt Cologium, Risum p. 421. et alia quam plurima loca Pergamensium; *deinde venerunt in partibus Curtis-nove et Guisalbe; et tunc Brixienses cum carocio et cum omni virtute eorum transierunt Ogium de ponte de Rudiliano et ad quendam pontem, quem fecerant inter Urzium et Suncinum, et intraverunt cum Mediolanensibus *in commitatu Cremone et castra- *f. 77b. mentati fuerunt circa Suncinum. Die autem Veneris nono mensis Iunii illud castrum destruxerunt et con- *Iun.* 9. buserunt[2] et illud cum tribus manganis et predariis quinque manganaverunt, et fecerunt ibi fieri mirabilia instrumenta, cum quibus dictum castrum habere sperabant. Et dum hec apud Suncinum geruntur, Placentini conbuserunt Soarcam et castellum Buscedi et multa alia loca Cremonensium. Viso et cognito a Brixiensibus et Mediolanensibus, quod predictum locum per vim non poterant habere, a predicto loco die Veneris nono Kal. *Iun.* 23. Iulii secesserunt[3]. Et tunc Cremonenses castramentati erant iuxta castrum Zovenoldi cum carocio et cum omni virtute eorum et cum militibus et peditibus Parme et cum omni virtute eorum et cum militibus Mutine et Regii.

Predicta vero die Veneris nono Kal. Iulii milites *Iun.* 23. et pedites de quatuor portis[4] Sancti Andree obsedebant[a] turrem. Hoc scito a Cremonensibus, statim tentoriis apud Zovenoldum relictis quam citius potuerunt versus Cremonam redierunt et illuc ubi nostri aderant cucurrerunt, de quibus portis non aderant in illa expeditione sex centum milites nec CCL pedites; apud quam turrem dicti Cremonenses et[b] Parmenses et Rezani invenerunt

a) *sic c.* b) *emendavi;* inven. et Parm. et Rez. nostros *c.*

1) *Quae tres portae indicantur in Ann. Mediol. min. p.* 397; *cf. Mem. Mediol. p.* 400. 2) *Nota bene hoc loco, quam vim habeant Codagnello verba* destruere *et* comburere. 3) *Obsidionem Soncini reliquerunt Mediolanenses, cum reliquus exercitus eorum die Iun.* 20. *apud Rosate a Papiensibus devictus esset. Quam cladem Codagnellus silentio praeterivit. Cf. Ann. Cremon. et Sicardi Cron.; Ann. Brix. p.* 815. 4) *Placentinorum.*

1200. nostros securiter desarmatos stantes et dictam turrem, quam iam habuerant, fodientes. Qui Cremonenses cum omnibus predictis magno exercitu contra nostros cur- *f. 77c. rerunt[a] et prelium cum nostris commiserunt. *Nostri itaque illico captis armis magna vi versus Cremonenses currerunt[a] et eos in fugam miserunt usque ad magnam scleram Cremonensium et Parmensium et Regensium et aliorum amicorum eorum. Qui omnes contra nostros venerunt; sed nostri eis resistere non potuerunt; et tunc ceperunt de nostris XXX milites et circa CCL pedites de civitate[1].

Sept. 4. MCC. quarto die mensis Septembris Mediolanenses cum carocio et cum Novariensibus et Vercellensibus et Alexandrinis intraverunt in Lomelinam et steterunt in ea circa XV dies, et ceperunt et destruxerunt et conbuserunt Mortariam et LV[b] loca de melioribus et maioribus Lomeline.

Sept. 18. MCC, indictione III[c], die Lune XIIII. Kal. Octubris Cremonenses et Parmexani atque Mutinenses et Rezani et Pergamenses intraverunt in commitatu Placentie, videlicet in partibus Sancti Laurentii. Qui Cremonenses in quadam valle privatim stantes cum omnibus predictis, exceptis Parmensibus, quos ad conburrendum villam Sancti Laurentii miserunt. Hoc cognito et in veritate scito, et etiam viso igne a Placentinis militibus, qui apud Fontanam[2] Cremonenses expectabant, illico illuc currerunt[a] et invenerunt Parmenses iuxta villam Sancti Laurentii stantes; qui[3] contra eos magna vi currerunt[a] et de eis ceperunt fere centum milites, alios vero fugaverunt usque ad locum ubi Cremonenses aderant; qui contra nostros magno impetu concurrerunt et eos in fugam miserunt et ceperunt de eis circa L milites *f. 77d. *et Parmenses, quos Placentini ceperant, recuperaverunt[4], exceptis XXV, quos Placentini duxerunt Placentiam.

a) *sic h. l. c.* b) XXV *Galv. Flamma, Manip. c.* 233, *et Chron. maius p.* 747, *qui potius numerum auxisset quam minuisset.* c) *nota indictionem coeptam a Sept.* 24.

1) *Cf. Ann. Cremon., Sicardi Cron., Ann. Mediol. minores p.* 397; *Ioh. de Mussis ex annalibus Placentinis deperditis:* Eodem anno (1200) Placentini obsederunt turrim Sancti Andree, et dum in ipsa obsidione starent, milites Cremone, qui veniebant a Soncino, insultum fecerunt super Placentinos et ceperunt ex ipsis ultra DCLX. Et tunc dominus Guido de Mandello de Mediolano erat potestas Placentie, qui ibi captus fuit. Et tunc Papienses combusserunt Burgum-novum. 2) *Frigidam.* 3) *Placentini.* 4) *Bene cum hac relatione Ann. Cremon. concordant; cf. Ioh. de Mussis l. l.; Ioh. Agazzari p.* 20.

MCC, indictione IIII, Placentini mense Decembri elegerunt dominum Guillelmum de Pusterla per potestatem. 1200. *Dec.*

MCC primo Mediolanenses mense Madio[1] extraxerunt carocium, de quibus tres porte, Cumenses cum toto commitatu eorum et cum Novariensibus et Vercellensibus iverunt in Lumilinam et transierunt pontem eorum[2] die Martis quarto Kal. Iunii; die vero Veneris primo mensis Iunii[a] castramentati sunt circa castrum Vegevani; et illud obsederunt cum manganis et predariis et castris lignorum et aliis machinis; die vero sabbati VII. mensis Iulii[3] illud castrum violenter expugnaverunt et illud vi ceperunt et destruxerunt et conbuserunt, et habuerunt in ipso castro MCC homines, quos Mediolanum duxerunt et in carcere recluserunt. 1201. *Maii (22). Maii 29. Iun. 1. Iul. 7.*

Die Veneris XV. mensis Iunii Placentini iverunt ad turrem Sancti Andree et ea die ipsam turrem viriliter expugnaverunt et eam ceperunt et radicitus destruxerunt. *Iun. 15.*

Die dominico primo mensis Iulii Cremonenses cum carocio et cum universa gente eorum et Parmenses cum carocio[b] et cum omni forcia eorum et militia Mantue et Mutine et Regii venerunt ad Florenziolam et eam cum duobus manganis et VIIII *predariis obsiderunt[c]. Die vero Veneris sexto mensis Iulii Placentini extraxerunt foras carocium et ea die iverunt obviam inimicis cum ipso carocio et cum omni gente eorum usque ad Fontanam. Qui Cremonenses *steterunt circa Florenzolam usque ad diem Lune, qui fuit nono mensis Iulii[4]. Videntes vero, quia illud quod inceperant ad finem perducere non posse[d], predicta die Lune recesserunt; et tunc milites Placentie, qui erant apud Castrum-Arquati in custodia, ceperunt de Parmensibus inter Rivulum-magnum et Senum fere C; de Cremonensibus et Parmensibus in obsidione Florenzole obierunt circa C. *Iul. 1. *f. 78*. Iul. 6. p. 422. Iul. 9.*

a) iulii *c.* b) *hoc loco sequuntur male inserta Eodem — fodita fuerunt (infra p. 30, l. 11. 12). Cf. 'N. Archiv' XXV, p. 509, n. 1. Sed iam H.-Br. rem bene perspexerat, quod Pertz silentio praeteriit.* c) *sic c.* d) *sic pro possent c.*

1) *Die 22, ut Gest. Fed. I. in Lomb. app. (SS. R. G.) p. 65. refert.* 2) *Ticini fluminis.* 3) *Eundem diem habent Gest. Fed. app. l. l., Notae S. Georgii Mediol. p. 388, Ann. Mediol. breves p. 391; cf. Ann. Ian. p. 118; Sicardi Cron.; Ann. Mediol. min. p. 397. et Mem. Mediol. p. 400.* 4) *Ann. Cremon. tradunt per unum mensem integrum Cremonenses ibi stetisse; cf. 'N. Archiv' XXV, p. 509.*

1201. *Iul. 27.* Die Veneris VI. Kal. Augusti proximi sequentis[1] fuit prelium et sturmum de Nigrino inter Placentiam et Papiam, et ibi capti fuerunt de militibus Papie amplius de quatuor centum et de peditibus trescentum[2].

(Sept. 7). De eodem mense Augusti[3] facta et firmata est treugua sacramento Mediolanensium et Placentinorum et suam partem[a] et Papiensium et commitatus sui et totius sue partis a Laude supra per dominum archiepiscopum Mediolani[4] et priorem Camaldee[b, 5]; et tunc Mediolanenses iuraverunt cum Papiensibus[6].

Eodem[c] anno fossata nova primo ab uno capite usque ad aliud fodita fuerunt.

1203. MCCIII, indictione VI[7], mense Septembri dominus comes de Frandela[8] et dominus Bonifacius marchio Montis-ferati et dux Venetie[9] ceperunt Constantinopolim et filium[10] imperatoris ipsius civitatis, et tunc erat coro-
1204. natus; sequenti vero anno obiit[11], et levatus fuit comes de Frandela.

**f. 78b.* MCCIIII. Placentini iverunt *in servitium Papien-
Iun. sium in expeditione facta apud Valenzam de mense Iunio[12], Folcone Radino et Francesco[13] existentibus consulibus. Et eo anno in eorum consulatu seditio fuit inter dominum episcopum[14] et clerum Placentie et commune occaxione duarum millium[d] librarum, quas ipsi consules ab eis petebant pro subsidio debiti communis solvendi, quod tunc erat XVI milia librarum, quas dominus epi-

a) *sic c.* b) camaldec *c.* c) SEodem — fuerunt *supra p.* 29, *l.* 21. *falso inserta sunt, littera* S *initiali minio et caeruleo colore picta, quae orta videtur fuisse ex signo his praeposito, nam in archetypo haec in margine procul dubio adiecta erant.* d) *sic c.*

1) *Eundem diem habent Gest. Fed. app. l. l. et Notae S. Georgii Mediol. p.* 388; *Iul.* 28. *Ann. Mediol. breves p.* 391. 2) *Ioh. de Mussis col.* 457. *(et Agazzari p.* 20*):* capti fuerunt de Papiensibus milites CCCCIIII (CCCIIII *Agazz.*) et pedites CCCXXII. 3) *Pax facta est Sept.* 7, *sacramento firmata Sept.* 14; *Ann. Mediol. breves l. l.* 4) *Philippum.* 5) *Martinum; cf. Böhmer, Acta imp. p.* 620, *nr.* 909. 6) *Pallastrelli p. IX. et p.* 29, *n.* 3. *adnotavit in Registro grandi Placent. exstare cartam pacis inter hos ictae datam a.* 1202. *Mart.* 31, *scriptam a Iohanne Codagnello, in qua occurrunt verba* a Lauda supra versus Papiam et a Papia supra ubicumque sit. 7) *A Sept. (*1. *vel)* 24. *indictio VII. coepit a.* 1203. 8) *Balduinus VIII.* 9) *Heinricus Dandulus.* 10) *Alexium filium Ysachii non ceperunt, sed in civitatem duxerunt (fortasse vox quaedam omissa est in textu). Quod Iul.* 18, *non mense Septembri, factum est.* 11) *Ab Alexio Murzuflo necatus est.* 12) *Cf. Ann. Astenses, 'Misc. di storia Italiana' IX, p.* 132. 13) *de Fontana. Pallastr.* 14) *Grimerium.*

scopus et clerus Placentie dare recusaverunt, et ob id 1204.
extra districtum Placentie exierunt[1].

MCCV, indictione VIII, in consulatu Alnaldi Stricti, 1205.
Acerbi de Fontana, Oberti de Vico-Iustino, Alberti Confanonerii, Iohannis de Fontana, Nicholai de Andito, Sani Surdi castra de Seno et de Cavurxio[a] levata fuerunt et fossis circumdata, Bernardo Pasturello existente camerario.

MCCVI, indictione VIIII, in consulatu Iohannis de 1206.
Pado et sociorum, et Fulcone Pormo existente camerario, levata[b] fuit turris de Seno de pedris[c] crudis, et castrum de Tegero fuit muratum et finitum. Eo anno, mense
Iulii Placentini obsederunt rocham de Varsio, in qua *Iul.*
quidam homines de Varsio fugerant pro quodam pesimo[d] scelere, quod fecerant adversus consules[e] communis Placentie, dominum Bertholomeum de Tuna[f] cum nunciis et correriis, qui secum aderant; et in ea obsidione steterunt circa XV dies. Illi vero qui intus illam rocham erant videntes Placentinos ab incepto desistere nolle
cum eis pactum fecerunt, et ipsis dimissis, rocham *ipsam **f. 78c.*
communi Placentie reddiderunt.

Eodem anno, die Iovis XV. mensis Novembris[2] *Nov. 16 (15).*
Placentini iuraverunt stare preceptis ecclesie super discordia, quam habebant cum episcopo et clero Placentino, per dominum episcopum Vercellarum[3] et presbiterum Albertum Mantuanum, quibus causa delegata erat a domino papa[4].

MCCVII. Placentini destruxerunt castrum de Virde[g] 1207.
amore Papiensium et ex pacto, quod cum ipsis fecerant; quod castrum tunc tenebatur et custodiebatur a Pla-
centinis; et fuit de mense Ianuarii. Eodem anno, mense *Ian.*
Februario finita est concordia inter commune Placentie *Febr.*
et clerum Placentinum, existentibus consulibus Rufino de Porta, Carnevario de Fontana, Lanfrancho de Castro-

a) canurxio *c.* b) leva *c.* c) *sic c.* d) *sic c.* e) consulem *corr. H.-Br.* f) *sic corrigendum esse coniecit Pall.;* cuna *c.* g) uirde *c.*

1) *Cf. Ioh. de Mussis l. l. (Agazzari p.* 20*):* Anno Christi MCCIIII. orta est discordia magna inter clericos et laicos Placentie, cuius occasione clerici recedentes de civitate tribus annis cum dimidio steterunt absentes [una cum Grimerio episcopo Placentie et se reduxerunt in Castro-Arquato]. *Uncis inclusa desunt in editione Muratoriana Ioh. de Mussis et in Cronica Agazzari.* 2) *Iovis dies fuit Nov.* 16. *a.* 1206. 3) *Lotharium.* 4) *Cf. epistolam Innocentii III. datam Oct.* 7, *Potthast nr.* 2891, *et ibid. nr.* 2802. 2889. 2890. 2892. 2893 = *Reg. Imp. V, nr.* 5974.

1207. Arquato, Gerardo Stricto, Guillelmo Leccacorvo[a], Iuliano Bergognono, Therisedo de Roncho-Veteri, et Bernardo Ardezono camerario.

1198. Post obitum domini Enrici regis, filii condam domini Federici imperatoris, dominus Otto, dux Saxorum, a quibusdam principibus Theothonicis in regem fuit electus; postea quoque ab illis, quibus licentia a summo pontifice est concessa, idem dominus Otto precepto et voluntate *(Iul. 12).* domini pape fuit coronatus. Philippus autem frater suprascripti domini Anrici regis a quibusdam aliis prin- *(Mart. 8). (Sept. 8).* cipibus[b] similiter fuit in regem electus et coronatus, tamen sine voluntate et consensu domini pape. Unde magna lix et discordia inter dominum Ottonem et dominum Philippum fuit exorta, multa prelia etiam facta. Que discordia duravit a tempore obitus domini Enrici **f. 78d.* *usque in anno incarnationis inferius scripte. Verum quia dominus Philippus aurum et argentum tenebat et possidebat, quod Anricus de Apulia et Scicilia, quas superaverat, in Alamaniam miserat, fere omnes principes, tam clericos quam laycos, secum habebat ipsi omnimode adiutorium prestantes; quare ipse Phylippus erat fortior et potentior domino Ottone in Alamania, nec dominus Otto resistere eidem[c] Philippo poterat. Nimirum *quia **p. 423.* in tantum corda principum tam clericorum quam laycorum auro et argento erant honerata, quod natura rectum cognoscere non valebat. Etiam dominus Innocentius, summus pontifex, qui dictum Phylippum a principio exosum habuerat et coronam ei dare recusaverat, audiens illum potentem esse sine timore ipsius, auro et argento coruptus, concordia cardinalium pactum dandi 1208. ei coronam fecerat[1]. Hoc in anno MCCVIII[d], indictione *Iun.* XI, mense Iunio patriarcha Aquilegiensis[2] legatus domini Philippi a Romana curia veniens, Placentiam transiens, in terram Theothonicorum proficisci properabat, ipsi domino Philippo ex parte domini pape legatum deferens, ut quandocumque vellet coronam ab eo vel ab eis quibus foret delegata acciperet. Itaque cum hec omnia agerentur, dominus noster Iesus Christus, creator omnium rerum, ultor omnium malorum, cui nil est secretum, nil absconditum, corda hominum sciens, qui est verus iudex

a) leccacorno *c.* b) p̄cibus *c.* c) idem *c.* d) MCCVIIII. *c.; cf. infra p.* 34, *l.* 15.

1) *Cf. Winkelmann, 'Philipp' p.* 459, *n.* 3. 2) *Wolfgerus.*

et iustus[1] et iustitiam et rationem unicuique manutenens 1208.
et nil relinquens inultum, *volens mirabilia sua super *f. 79a.
tam[a] pessimo et crudeli facto omnibus pernotescere:
accidit divina potentia, quod dominus Philippus a quodam
nobili principe Antegrado[2] nomine, filio cuius[3] uxorem
filiam suam dedit, postea ei tulerat, commotus ira et
dolore atque dedecore[b], intrans in triclinio[c], in quo dominus Philippus infirmus iacebat, tactus maligno spiritu,
gladio est eum vulneratus et interfectus mense Iulio[4], *(Iun. 21). Iul.*
existente dicto patriarcha adhuc in civitate Mediolani.
Quibus ita peractis dominus Otto, Romanorum rex, Domini vi potestatem totius Alamanie occupavit; principes
quoque tam clerici quam laici ipsi fidelitatem iuraverunt.
Mense vero Decembri proximo legati Mediolani et Pla- *Dec.*
centie et aliorum amicorum eorum atque Papiensium et
Cremonensium legati in Alamania ad dominum Ottonem
regem perrexere; mense vero Ianuario apud eum in 1209. *Ian.*
colloquio fuere[5].

Cum Brisienses ab obsidione Suncini redissent[6], 1200. *(Iun. 23).*
ingens seditio inter populum et milites Brixie fuit incepta; multa[d] quoque prelia et homicidia in civitate et
per districtum eorum sunt peracta; multi ab utraque
parte sunt capti et, quod iniquum videtur, in carcere
reclusi. Videntes autem milites magnitudini populi non
posse resistere, civitatem Cremone accedentes cum ipsis
Cremonensibus se iuraverunt, qui adiutorium eis prestare *(Dec. 9).*
sacramento firmaverunt[7]. Quadam vero vice cum populus 1201.
Brixie cum carocio extra civitatem *cum militibus eorum *f. 79b.
ad pugnandum exierunt, dicti milites illico Cremonam
pergentes, auxilium ab eis, prout tenebantur, petientes[e].
Qui Cremonenses tam milites quam pedites cum carocio *(Aug.)*

a) *emendavi;* irā *c.; cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 293, *n.* 2, *supra p.* 8, *n.* a. b) *emend. H.-Br.;* decore *c.* c) ticlinio *post corr.* triclinio *c.* d) *emend. H.-Br.;* nulla *c.* e) *sic c.; Codagn. saepe participio falso usus est ut infra p.* 34, *l.* 19, *p.* 35, *l.* 31, *p.* 36, *l.* 2. *etc.*

1) *Vide haec verba alio loco a Codagnello dicta 'N. Archiv' XVI, p.* 263. 293. 502. 2) *Ottonis de Wittelsbach titulum* phalenzgrave *vel potius* lantgrave, *ut a multis Italis falso dicebatur (ut Ann. Mant., SS. XIX, p.* 20: lantegrado*), Codagnellus, ut etiam alii auctores externi, pro nomine proprio habuit.* 3) *Potius ipsi Ottoni; cf. Winkelmann l. l. p.* 537—540. 4) *Iam die Iun.* 21. *Sed Wolfgerus Mediolani procul dubio mense Iulio nuntium necis accepit.* 5) *Augustae. Cf. Reg. Imp. V, nr.* 251 *a.* 6) *Cf. supra p.* 27, *l.* 20 *sqq.* 7) *Cf. cartam datam a.* 1200. *Dec.* 9, *Odorici, 'Storie Bresciane' VI, p.* 109—112, *nr.* 214. *(Reg. Imp. V, nr.* 12213, *quod L. Astegiano in Cod. dipl. Cremon. non repetiit, procul dubio illo loco delendum est).*

1201. in eorum subsidio perexere. Cum autem ad locum[1] ubi erat populus Brixie appropinquassent, tensis aquilis et tubis bellicis per partes sonantibus prelium incipitur, et dictum populum Brixie undique circumdederunt. Verum quia parva turba sepe superatur a magna, illi de populo Brixie a Cremonensibus et militibus Brixiensibus superati fuere; illos autem quos voluere et carocium Brixie post eos victum Cremonam et per civitatem Cremone duxere; civitatem quoque Brixie in manu et virtute militum Brixie dederunt. Qui eos quos voluere de populo ceperunt et in carcere recluserunt, alios vero extra civitatem expulerunt. Cumque per sex annos in seditione perseverassent, divina favente misericordia pax
1207. *(Oct. 26).* et concordia inter populum et milites Brixie est sacra-
1208. mentis coroborata[2]. Quo facto in MCCVIII, indictione
Apr. XI, mense Aprilis Mediolanenses et Placentini aliorumque amicorum eorum legati civitatem Brixie accedentes, dominum Guidonem Lupum, eiusdem civitatis potestatem, milites et populum eiusdem terre rogantes, ut iuramentum societatis Lonbardie more solito facere deberent. Qui cum in civitate illa quedam turpia et inhonesta commisisset, sacramentum illud non esse facturum pronun-
**f. 79c.* tiavit, etiam in civitate illa precepto et *voluntate Cremonensium esse affirmans[a]. Unde tam milites quam pedites eiusdem civitatis Brixie commoti nimiumque turbati predictum iuramentum omnes concorditer fecere preter XXX vel XL eiusdem terre milites, qui cum
(Maio). eadem potestate de ea civitate turpiter exiere[b. 3]. Qui ad locum Pontis-vici accedentes ipsum locum et quedam alia plurima in sua forcia tulerunt. Postea vero ut homines modice fidei et tacti maligno spiritu dictum locum Cremonensibus dederunt; unde [non[c]] modicum

a) *emend. H.-Br.;* cremonenses esse affirmantes *c.* b) exire *c.* c) *suppl. Pertz; om. c.*

1) *Calcinatum; cf. Sicardi Cron., Ann. Cremon., Ann. Brix. p.* 815 *sq. de his rebus.* 2) *Cf. cartam datam a.* 1207. *Oct.* 26, *Odorici l. l. VII, p.* 40—43 *nr.* 241; *cf. Ann. Brix. p.* 816. 3) *Quod mense Maio factum esse referunt Ann. Brix. p.* 816, *ubi relatum est de militibus Brixiensibus, qui Cremonensibus adhaeserint. Et Apr.* 23—26. *etiamtunc multi Brixienses potestati Cremonensi iuramenta oboedientiae Brixiae fecerunt, Odorici l. l. VII, p.* 43—45, *nr.* 242. *Maio* 1. *Guido Lupus potestas Brixiensis Cremonae Asavito potestati Cremonensi permisit, ut pontes super Ollium fluvium quotquot vellet faceret, Codex dipl. Cremon. I, p.* 210, *nr.* 71. *Quae carta cum edita non sit, non satis patet, num iam tunc Guido Brixia exierit.*

ipsi Cremonenses sunt exaltati. Scientes enim Brixienses 1208. predictum iuramentum fecisse, inde tristicia[a] et magno dolore commoti, auxilium amicorum eorum, specialiter . 424. marchionis Azonis de Este postulantes[1], qui Veronam[b] et Ferariam tenebat, et *quas in preterito anno fraudulenter et malo ordine occupaverat[c], magnum ipsi Cremonenses preparaverunt exercitum; cariolas quoque in civitatem Cremone venire fecerunt, in terram dictorum Brixiensium hostiliter intrare et omnia devastare proponentes. Hoc audito et cognito in exitu[d] eiusdem mensis Aprilis milites Mediolani et Placentie statim Brixiam militaverunt, dictum marchionem, qui[e] cum magna manu militum [terram[f]] Brixie iam intraverat[2], de districtu Brixiensium turpiter fugaverunt. Cremonenses quidem in terram Brixiensium intrare minime ausi fuere. Tandem cum milites Mediolani et Placentie domum redissent, ipsi Cremonenses sepe et sepius in *terram *f. 79a. Brixiensium intravere, omnia dampna et incommoda que potuere eis inferentes; que plurimum erant Mediolanensibus et Brixiensibus gravia et etiam intolerabilia. Tamen habito conscilio Mediolanensium et Placentinorum aliorumque amicorum eorum, ambaxatores in mense Iulio Iul. proximo veniente Cremonam perexerunt, omnimode eis instantes et inducentes, ut locum Pontis-vici quiete Brixiensibus dimitterent et Brixiensibus de cetero offendere non deberent; quod Cremonenses non esse facturos nec dictum locum reddituros viva voce dixerunt. Et dum hec et multa alia turpia verba et ignominiosa in conscilio Cremone a potestate[g, 3] eiusdem terre et ab aliis de conscilio ambaxatoribus Mediolani et etiam aliis forent prolata, dicentes et asserentes Mediolanum non vivere ad honorem — quod altius descendit in pectoribus[h] illorum ambaxatorum, quo[i] quisque est[k] iratus, et om-

a) *emend. H.-Br.;* in celesticia *c.;* in tristicia *Pertz.* b) *emend. Pall.;* uictoriam *c.* c) *emend. Pertz;* peccauerat *c.* d) *emend. H.-Br.;* ex⁵citu (exercitu) *c. Nota nusquam alibi Codagnellum scripsisse* in exitu mensis. e) quē *c.* f) *supplevi; om. c.;* Brixie partes *H.-Br.* g) *emend. H.-Br.;* cremone potestas *c.* h) pecoribus *c.* i) qua *c.;* quod *Pertz.* k) ēē (esse) *c.;* esset *Pertz.*

1) *Iun.* 5. *Cremonenses, Azo marchio, Veronenses, Ferrarienses foedus inierunt, Reg. Imp. V, nr.* 12318—12323; *Codex dipl. Cremon. I, p.* 211 *sq., nr.* 72—78. 2) *Bene monuit Winkelmann, 'Otto IV.' p.* 170, *n.* 1. *hoc non Apr. ex., sed posteriore tempore factum esse, ut p.* 34, *n.* 3. *patet. Quod non ante mensem Iunium factum esse videtur. Fortasse verba* in exitu mensis Aprilis *potius supra p.* 34, *l.* 28. *post* turpiter exiere *collocanda sunt.* 3) *Asavito de S. Nazario.*

1208. nium aliorum de civitate Mediolani, eum dum[a] audivere —
redeuntes et hec in conscilio aperientes[1]. Post hec autem
videntes Cremonenses ab incepto desistere nolle, sed
magis et magis Brixiensibus offendere volentes, amicis
et sociis eorum Brixie, ad petitionem Brixiensium die
Aug. 12. Martis XII. mensis Augusti foras extraxerunt carocium,
infinitum exercitum per se et amicos eorum militum et
peditum facere statuentes, in terram Cremonensium
palam intrare hostiliter proponentes, per universam fere[b]
*f. 80a. provintiam Italie tam intrinseci quam extrinseci *innu-
merabiles de districtu Mediolani pro equis et iumentis
et armis bellicis pergentes et ementes. Die autem Ve-
Aug. 15. neris XV. mensis Augusti Cremonenses suum similiter
extraxere carocium; Parmenses vero eorum amici die
Aug. 17. dominico sequenti rogatu et precibus Cremonensium
suum simili modo extraxere carocium[c]. His ita gestis
et peractis ambaxatores Brixienses Mediolanum pergentes,
in publico conscilio proponentes de voluntate conscilii
Brixie esse, ut cum expeditione universa pergere deberent
in terram Cremone iuxta flumen Ogii et per ripam ipsius
fluminis inter Cremonam et illud flumen transirent et
cum eis se adunarent; quod a[d] sapientibus Mediolani
inconveniens et non esse sequendum videtur propter
viam, que est artissima et plurimum gravissima, tum
propter paludes et fossata et vineas et alia multa im-
pedimenta inminentia[e], sed per viam amplam et largam
in terram Cremone intrare et ea omnia que possent de-
vastare dicebant. Tandem[f] ambaxatores dixerunt: si
taliter non procederent, ut dictum est, expeditionem[g]
non velle affirmabant. Quo audito, Mediolanenses facta
contione gratias omnibus amicis eorum [qui[h]] venerunt
referentes, ut ad propria redirent[i], dixerunt; alioque
modo Mediolanenses et Brixienses concorditer inter eos
pacti fuerunt. Scilicet quia Mediolanenses miserunt
*f. 80b. Brixiam sexcentos milites et totidem *pedites, qui terras
et castra eorum custodirent et defenderent. Cumque
moram ibi facerent, sepe et sepius in terram inimicorum

a) *emendavi;* dn̄m *c.;* cum dictum *H.-Br.;* cum domum *Pertz.* b) *emend. H.-Br.;* fore *c.* c) parmēnses *iterum add. c., nulla sequente distinctione;* Per Parmenses his *male scripsit Pertz.* d) a *fortasse delendum.* e) iminentia *c.* f) *emendavi;* eadem *c.; cf. supra p. 8, n. a.* g) *emend. Pall.;* expeditione *c.* h) *suppl. H.-Br.; om. c.* i) *emend. H.-Br.;* rediere *c.*

1) *Scilicet legati Mediolanenses.*

equitantes, exeunte mense Septembri proximo[1] quadam *1208. Sept. (23).* vice scilenti nocte Brixienses et Mediolanenses ad Pontemvicum accedentes, fossatum quoque ipsius loci armati transeuntes, locum illum habuerunt et ceperunt. Cremonenses vero qui in custodia ipsius loci aderant, numero CCCC milites et pedites, Brixie victos duxerunt et in carcere recluserunt.

MCCVIIII, indictione XII, patriarcha Aquilegiensis, 1209. domini Ottonis, regis Romanorum, legatus, mense Aprilis[2] in Lonbardiam venit pro sacramentis fidelitatis recipi- *(Mart.)* endis[a]; que Mediolanenses primo fecere, postea Papienses[3] *Apr.* et Placentini et Cremonenses; deinde patriarcha Brixiam perexit, pacem et concordiam inter milites eiusdem civi- *Apr. (21).* tatis, qui de ipsa civitate exierant et qui cottidie ipsam civitatem cum Cremonensibus impugnabant, qui ipsos milites manutenebant, sacramentis firmavit[4]; Cremonenses p. 425. quoque, quos ipsi de civitate victos[b] et *reclusos tenebant, de carcere extraxit. Quo facto voluntate ambarum partium dominum Ottonem-bonum de Ianua in potestate ipsius civitatis elegit.

Eodem anno, die Veneris XIIII. mensis Augusti *Aug. 14.* dominus Otto, Romanorum rex, primo intravit in Lonbardiam cum magna Theothonicorum expeditione, quando Romam pergebat pro *corona accipienda, et castramen- **f. 80c.* tatus fuit in partibus Pischerie. Milites quoque a rectoribus uniuscuiusque civitatis et a comitibus et marchionibus Lonbardie petiit, qui secum Romam accedere deberent; et tunc Placentini in expeditione milites tregintа[c] expensis communis perexerunt.

Eodem anno de mense Ianuario Placentini elegerunt 1210. *Ian.* in potestate dominum Drutum Marcellinum de Mediolano.

Eodem anno, die dominico quarto mensis Octubris 1209. *Oct. 4.* proximi, indictione XIII, dominus Otto Romanorum imperator magna cum letitia a domino Innocentio, summo pontifice, in Romana civitate fuit coronatus; qua corona habita et accepta idem imperator per longum stetit tempus per Tusciam et Romagniolam.

a) *emend. H.-Br.;* repiendis (reperiendis) *c.* b) *hoc loco fortasse* vinctos *scribendum est, ut semel 'N. Archiv' XVI, p.* 332. c) *sic c.*

1) *Diem* (23) *referunt Ann. Brix. p.* 816; *cf. Ann. Cremon.* 2) *Iam mense Martio Mediolani Wolfgerus fuisse videtur; Reg. Imp. V, nr.* 12336 *a.* 3) *Papiae fuit Apr.* 2; *ibid. nr.* 12337. 4) *Vide cartam Wolfgeri datam Apr.* 21, *Odorici l. l. VII, p.* 43.

1210. *Apr.* MCCX. mense Aprilis, indictione XIII, idem imperator venit Bononiam[a], Mutinam, Regium atque Parmam, in qua statuit colloquium; die vero Mercurii
Apr. 14. XIIII.[b] mensis Aprilis primo intravit Placentiam, ibique receptus fuit magna cum letitia. Eodem anno, octavo
Apr. 8. die eiusdem mensis Aprilis[1] dominus Grimerius episcopus de hoc seculo migravit. Eodem anno et supradicta incarnatione[c] dictus dominus Otto habita corona per civitates Lonbardie petiit a rectoribus uniuscuiusque civitatis auxilium militum, qui in Apulie exercitu secum proficisci deberent; qui secundum facultatem eorum
Iul. 20. (19). ei subsidium militum prestaverunt[2]. Die vero Martis XIII. exeunte mense Iulii[3] viginti milites Placentie exierunt[d] civitatem, qui in ipso exercitu ad expensas
**f. 80d.* *communis perexere, quorum unusquisque habuit pro expensis per sex menses centum libras imperialium. Eo-
Aug. 2. dem anno, die Lune secundo mensis Augusti levatus fuit archipresbiter Fulco maioris ecclesie episcopus Placentie[4]. Prenominati vero milites Placentie imperatorem Montefesconum obsidentem invenerunt; deinde ivit per illas partes et multa loca cepit et destruxit. Postea quoque intravit in Apuliam et indefinitas civitates, loca et castra, partim propter amorem, partim vero propter vim et concordiam, cepit et habuit et totam Apuliam
1211. superavit. Stetit quoque in ea provintia usque in MCCXI;
Apr. Maio. mense Aprilis obsedit Versam[e], mense Madio venienti eam habuit ex pacto et Napolim similiter[5]; ibidem et
Oct. in illis partibus stetit usque ad medium Octubrem. Cumque dominus imperator in Sciciliam proficisci pararet, legati atque canzellarii fratrum et amicorum eius de Alamania ac Mediolani et Placentie ambaxatores ad

a) *sic Franc. Pip. II,* 15. *et Galv. Flamma, Manip. c.* 243, *ut emend. H.-Br.;* romam *c.* b) XIII. *c.* c) incar̄ *c.;* indictione *Pertz, sed saepe Codagn. infra a.* 1222 *sqq. scripsit* supradicta incarnatione *etc.* d) exerunt *c.* e) Aversam *Franc. Pip.;* uersa *c.*

1) V. Id. Apr. *(Apr. 9) habet Necr. S. Savini Placent., 'N. Archiv' V, p.* 439, *sed cf. supra p.* 20, *n.* 1. 2) *Cf. Winkelmann, 'Otto IV.' p.* 233 *sq.; 'N. Archiv' XXV, p.* 516. 3) XIII. Iul. ex. *(Iul. 19) fuit a.* 1210. *dies Lunae.* 4) *De hoc Campi, 'Dell' hist. eccl. di Piacenza' II, p.* 112. *ex kalendario ecclesiae cathedralis affert haec:* Quinto Idus Septembris, indictione 4. Dominus Fulco archipresbyter Placentinus et super eandem civitatem in episcopum electus, cum ante confirmationem esset a Papiensibus in episcopum electus et a papa Honorio *(a.* 1216*)* illis confirmatus, donavit huic Placentinae ecclesiae *etc. Cf. ibid. p.* 141. 5) *Cf. de hoc loco Reg. Imp. V, nr.* 445 *e. f.*

dominum imperatorem perexere ei denuntiantes dominum 1211.
papam et quosdam Alamanie principes, marchionem de
Heste et Cremonenses et eos omnes de eorum parte
Rogerium Federicum pro imperatore et domino elegisse
et coronam ei dedisse et promisisse, dominum impera-
torem instanter admonendo et suppliciter rogando, ut
ad propria omnibus dimissis redire deberet. Quo audito
dominus imperator eorum precibus et admonitione repa-
triavit. Cum vero deveniret in partibus Montisfesconi,
colloquium cum nunciis domini pape habuit, sperans[a]
cum ipso *ad concordiam posse devenire; sed nichil *f. 81a.
valuit, et stetit ibi et in illis partibus fere per mensem *Nov.*
Novembris. Deinde venit per Tusciam et Marchiam et
intravit Lonbardiam. Die vero Veneris XIII. mensis 1212. *Ian.* 13.
Ianuarii intravit civitatem Placentie, ibi magna cum
letitia ab eiusdem civitatis militibus et populo fuit re-
ceptus. Die vero dominica sequenti, XVIII.[b] Kal. *Ian.* 15.
Februarii venit Laude; ibidem colloquium fere omnium
rectorum civitatum Lonbardie, comitum et marchionum
et aliorum celebravit; ad quod Azo marchio de Heste
venire contempsit. Verum quia dominus imperator
cognovit et intellexit dictum marchionem ea exercere et
tractare, que ad discrimen suum essent[c], dato ei termino,
ut ad suam magnitudinem accedere deberet — qui non
venit nec venire voluit —, posuit illum in banno per-
petuo. Deinde semotus imperator Mediolanum accessit,
ibidemque stetit fere per XV dies. Die vero sabbati
XII. Kal. Martii perexit ad civitatem Cumanam; deinde *Febr.* 18.
*p. 426. versus terram Theothonicam proficisci properavit.
*MCCXII. in mense Aprilis proximi sequentis Ro- *Apr.*
gerius Federicus, qui se dicit regem Scicilie, venit Romam.
Ipso ibidem existente marchio de Heste et Petrus Tra-
versarius et alii quam plures nobiles ipsum visitaverunt
ibidem, cum eo et summo pontifice locuti fuerunt. Deinde
semotus cursum suum direxit Ianuam. Die vero Martis
primo mensis Madii[1] ipsam civitatem intravit, ibidem *Maii* 1.
magnifice et honorifice ab eiusdem civitatis militibus
*et populo fuit receptus. *f. 81b.

a) sperans *Franc. Pip., ut Winkelmann, 'Otto' p.* 283, *n.* 3, *coniecit, quod recipere non dubitavi, cum sequatur* sed nichil valuit, *ex quo apparet Codagnellum* sperans *scripsisse;* sperantes *c.* b) *emend. H.-Br.;* VIIII. *c.; cf. Reg. Imp. V, nr.* 4590. c) tract. ꝗ (qui) ad diē trienniū dato *c.;* quedam sibi discriminosa tractare *Franc. Pip.; quod iam a H.-Br. allatum Pertz omisit et scripsit:* que ad suum essent detrimentum.

1) *Eundem diem habet Ogerius Panis, Ann. Ian. p.* 131.

1212. Et eodem anno fuit carum tempus, ita quod in sextario frumenti dabatur VII sol. et plus et in sextario sicalis VI sol. et plus et in sextario milii IIII sol.[1].

Iul. 14. (13). Die autem Veneris XIIII. mensis Iulii[2] dictus puer de Scicilia cum legato summi pontificis[3] et marchione de Monte-ferato[4] et comite de Sancto Bonifacio[5] et Papiensium ac Cremonensium legatis[a] ac quibusdam aliis Ianuam exivit et per Montem-feratum et per partes illas ad civitatem Ast accessit; deinde iter suum Papiam *Iul. 20. (22).* die Veneris XI. Kal. Augusti[6] direxit. Qui ab universo clero et militibus et peditibus eiusdem civitatis magnifice et decenter fuit receptus, pallium super eum portantes, ut de consuetudine imperialis est magnitudinis; affirmantes Cremonenses et Papienses et marchio de Heste et publice dicentes, quod ipsum puerum palam et per vim cum eorum amicis contra omnium fidelium Ottonis invictissimi imperatoris [voluntatem[b]] Cremonam et Veronam[c] ducent[d]; quod plurimum Mediolanensibus et Placentinis videtur grave et molestum ac[e] intollerandum. Et quia hec contra[f] maiestatis excellentiam esse videntur, ipsi Mediolanenses admodum [commoti[g]] pariter et indignati foras suum extraxere carocium. Unde dicti Mediolanenses et Placentini egregie bellicis armis preparati, imperialis aule fidelissimi, cum universa fortia eorum, militum et peditum, sagittariorum et balestariorum, dictis Cremonensibus et Papiensibus et omnibus eorum **f. 81c.* amicis volentibus ipsum puerum palam *ducere Cremonam in commitatu Laudensi ad Lambri transitum vel alibi tensis aquilis viriliter resistere atque iter eorum et personam pueri omnimode impedire proposuerunt et[h] dictum puerum per vim recipere posse, suum foras extraxere carocium; sed que verbis dixerunt, factis observare no- *Iul. 28.* luerunt. Die autem sabbati V. Kal. Augusti sero adveniente Papienses ad sonum campane cum puero Scicilie

a) legati *c.* b) *suppl. Pertz; om. c.* c) *emend. H.-Br.;* roma *c.* d) *sic c.; fort.* ducerent *legendum.* e) *emend. Pertz;* nec *c.* f) imperatorie *supplendum esse videtur.* g) *supplevi; om. c.; cf. 'N. Archiv' XVI, p. 312.* h) credentes *pro* et *ex aliis locis Codagnelli legendum esse conicio.*

1) *Cf. Ann. Mediol. breves p. 391.* 2) *Iul. 14. fuit a. 1212. sabbatum, sed Ogerius Panis l. l. refert Fridericum die Iul. 15. Ianua exivisse.* 3) *Berardo archiepiscopo Barensi, ut Winkelmann, 'Otto' p. 321, n. 2, coniecit. (Certe non Sicardus episcopus Cremonensis adfuit, qui Iul. 9. Mantuae fuit; Codex dipl. Cremon. I, p. 221, nr. 151).* 4) *Guillelmo IV.* 5) *Ricardo.* 6) *XI. Kal. Aug. (Iul. 22) fuit a. 1212. dies dominica.*

rege exierunt civitatem, per totam equitantes noctem. 1212.
Cremonenses vero ea die et hora cum marchione de
Heste et eorum sequacibus privatim, sicut cum Papien-
sibus statuerant, Cremonam exierunt; eadem nocte usque
ad Lambri transitum perexere. Die quoque dominica *Iul. 29.*
veniente mane dictum puerum receperunt. Et dum hec
omnia clam agerentur, dominus noster Iesus Christus,
ultor omnium malorum, iustitiam et rationem unicuique
dominica manu tenens, volens mirabilia sua super tam
pessimo facto et crudeli sacramento omnibus perno-
tescere[1]: accidit divina misericordia fortuitu[a] et inopina-
bili casu, quod Mediolanenses predicta die sabbati nocte *Iul. 28.*
appropinquante civitatem Mediolani exierunt, ad partes
ubi Papienses aderant accedentes. Die dominica veniente[2] *Iul. 29.*
ipsi Mediolanenses contra Papiensium exercitum venientes
acerimo impetu et magno clamore insultum super eos
fecerunt, et aquilis ab utraque parte commotis prelium
incipitur, et bellicis per partes sonantibus tubis ab
utrisque certatur, Cremonensibus *et eorum amicis om- **f. 81a.*
nibus videntibus et non distantibus per duo miliaria.
Videntes autem Papienses se in prelio deficere ac for-
tissima tela inimicorum ferre minime posse, terga ver-
tentes, spoliis et equis ablatis, fugam petierunt; quos
Mediolanenses insecuti viriliter amplius mille de maioribus
et melioribus[3] Papie ceperunt et Mediolanum illos victos
ducentes in carcere recluserunt, nemine evadente preter
illos qui in nemoribus, paludibus et aquis se abscon-
derunt. Die vero Lune sequenti, tertio Kal. Aug. puer *Iul. 30.*
Scicilie Cremonam intravit; ibidem magna cum letitia
fuit receptus. Die vero Lune XIIII. Kal. Septembris[4] *Aug. 20. (19).*
puer dictus Mantuam perexit, deinde Veronam.

a) *sic c.*

1) *Eadem fere verba vide supra a.* 1208, *p.* 32 *sq. Ad sequentem relationem cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 260. 261. 2) *Eundem diem habent Notae S. Georgii Mediol. p.* 388. 3) *Ogerius Panis l. l. refert LXX milites Papienses, XXXV milites Mediolanenses captos esse; CXXVIII milites Papienses Ann. Plac. Gib. p.* 468 *(inde Ioh. de Mussis col.* 458*), centum Ann. Cremon.*, CXL de melioribus *Notae S. Georgii Mediol. l. l. referunt. Vides ergo, quantam fidem Codagnello in numeris eorum, quos Mediolanenses et Placentini ceperint, aliis locis tribuere possis. Cf. Winkelmann l. l. p.* 322, *n.* 4. *Cf. de hoc proelio etiam Ann. Mediol. minores et Mem. Mediol. p.* 398. 401; *Salimbene (ex Cron. Sicardi) f.* 219[a]; *Thomas de Papia, SS. XXII, p.* 510 *sq.; Will. Britto, SS. XXVI, p.* 305. 4) *Aug.* 19. *(XIIII. Kal. Sept.) fuit a.* 1212. *dies dominica. Auctor ipse erravit, qui et sequentem diem falso computavit.*

1212. *Aug. 21. (20).* Die autem Martis proximo, XIII. Kal. Septembris quidam puer Theothonicus signo crucis signatus, qui vocabatur Nicholaus[1], cum magna et indefinita multitudine Theothonicorum puerorum et infantium lactantium[2], mulierum et puellarum, signo crucis Domini signatorum, per Placentiam transitum fecerunt, ultra mare proficisci festinantes. Dicebant enim, quod ipsi puero per angelum nuntiatum erat, quod ipse et eius sequaces sepulcrum Domini de manibus et virtute iniquorum ac pessimorum Saracenorum recuperare debent.

Nov. 23. MCCXII, indictione prima, die Veneris VIIII. Kal. Decembris Placentini iverunt Bobium et depopulati
***f. 82a.* *fuerunt **vineas et arbores, que ibi aderant, destruxerunt **p. 427.*
Nov. 25. et conbuserunt. Die dominica proxima veniente, cum Placentini milites et pedites et sagittarii circa Bobium armati starent et vineas et arbores depopularentur, Bobienses fecerunt pactum cum Placentinis. Iuraverunt namque consules Bobii et consularii attendere et observare et facere in totum preceptum et precepta consulum communis Placentie, et quod facient alios homines Bobii iurare in totum attendere et facere preceptum et precepta consulum Placentie.

1213. MCCXIII, indictione prima, in consulatu Alberti Siccemilice[a], Oberti Gnachi[b], Oberti de Vidalta vicecomitis, Lonbardi de Fontana, Oberti Stricti, Guillelmi de Cario, consulum communis Placentie, fossata nova fuere fodita, scilicet XXX brachia per latitudinem et quatuor brachia per altum.

Maii 26—31. Eodem anno, ultima ebdomada mensis Madii Cremonenses cum carocio et cum universa gente eorum et fortia apud Castrum-Leonem equitaverunt, ac ultra Serii flumen, inter lectum sive cavum, per quem erat solitus veterime decurrere, et inter[c] dictum flumen in quodam mezeano sive planitie paludibus et fossatis atque magnis munitionibus munita et circumdata[3], ita quod in ipsa

a) siccemilite *c.; ex cartis nomen correxi.* b) gnathi *c.* c) *emendavi;* ita *c.;* iuxta *H.-Br.*

1) *Qui Aug.* 25. *Ianuam venit; Ogerius Panis p.* 131. 2) puerorum a VI annis et supra, *Cron. regia Colon. p.* 191, *ubi Placentia quidam pueri rediisse dicuntur. Ioh. de Mussis col.* 458. *de hac re ex annalibus Placentinis deperditis retulisse videtur. Cf. R. Röhricht, 'Hist. Zeitschr.' XXXVI, p.* 1 *sqq.* 3) *Cf. Ioh. Codagn., 'N. Archiv' XVI, p.* 341: in quadam planicie fossis et ripis profundis circumdata, situ loci et non arte munita; *cf. ibid. p.* 336.

nullus poterat intrare, nisi per duas portas strictissimas, 1213. rostris et aliis fortitudinibus aptatas, sua ibidem fixere tentoria, *sperantes et credentes in ipsa veluti in Cre- *f. 82b. mone civitate posse securiter stare et permanere. Statuerant enim ipsi Cremonenses segetes et alias res Creme[a] vastare et dissipare[b], vel expeditionem, quam Mediolanenses facere in Lumilinam proposuerant, facilius debere permanere[c]. Quo audito et intellecto Mediolanenses cum carocio et universa gente eorum et cum militibus Placentie et Laude et aliquibus Novarie militibus et cum militibus extrinsecis Brixie apud Cremam perexere; deinde die sabbati primo mensis Iunii versus Cremo- Iun. 1. nenses[d] ivere et non multum longe ab eis fuere castramentati. Die vero dominico in festo pentecostes[1] armati Iun. 2. et ordinati iverunt ad bellum; et cum pervenissent cum carocio circa fossata et munitionem, in qua Cremonenses aderant, accerimo et fortissimo eos agrediuntur impetu et vi maxima in illa conantur intrare munitione; ipsi vero Cremonenses cum suis ordinatis actiis illis se obviam ante munitionis portas[e] prebuerunt, et tubis bellicis sonantibus ab utrisque certatur. Qui cum deficerent et crebra[f] ac fortissima hostium tella ferre minime possent, [videntes[g]] intus ipsam munitionem per vim intrare Mediolanenses, perteriti et pavore comoti, terga vertentes fugam petierunt; partem quoque eorum gladio interfecerunt[2], partem vero in ipso flumine submerserunt[3], alios vero et[h] per pontem *et per vada Serii insequentes, *f. 82c. omnibus tentoriis et spoliis, equis et bobus et cariolis ablatis, nichil reliqui preter fugam fecerunt, et ultra Serium amplius quatuor milibus usque ad Nucem-casale eos fugaverunt, excepto circa CCC milites, qui ad Cremone carocium fugerunt. In ipso vero prelio fere mille milites de Cremona et eius districtu ceperunt et habuerunt, de peditibus vero tantos, quod nescio dicere quantos[4], et cum illis militibus ultra Serium captis Mediolanenses ab illa parte Serii iverunt. Alii quoque

a) *emend. H.-Br.;* cremone *c.* b) disurpare *c., quod verbum ignotum cum Codagn. nusquam alibi scripserit, saepe vero* cremare et dissipare *etc., emendari.* c) remanere *scribere mallem, ratus* permanere *e l. 4. h. l. repetitum esse.* d) *emendavi;* cremonam *c.* e) se *iterum add. c.* f) creba *c.* g) *suppl. H.-Br. post* Mediol.; *om. c.* h) *emendavi;* qui *c.; om. H.-Br.*

1) *Eundem diem omnes fere infra dicti auctores referunt.* 2) *Scilicet Mediolanenses. Pertz.* 3) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 260. 4) *Eadem verba vide supra p.* 16, *v.* 20.

1213. milites et magna pars populi, que circa Mediolani carocium adesse debebat, cum militibus et aliis hominibus in prelio captis et cum temptoriis, spoliis, robis, bobus, equis et cariolis Cremonensium ad sua venerant castra, fere omnes de prelio recedentes, preter Placentie milites, qui in ipso bello egregie steterunt et cum Cremonensibus acriter pugnaverunt et ipsis viriliter et bellicose restiterunt. Videntes interim milites et populus Cremone, qui ad Cremone carocium [aderant[a], Mediolani carocium] derelictum esse et recessisse militiam Mediolani, cum eis preliaverunt. Percipientes autem Mediolanenses qui ad carocium remanserant minime resistere posse, carocio in quodam[b] palude relicto[b], in quo[b] per vim illud impulserant[b], recesserunt et versus castra redierunt; quod carocium Cremonenses postea de palude extractum habuerunt et Cremonam illud duxerunt, et in ipso bello *f. 82d. ceperunt circa XXX *milites Mediolani et eius partis, de peditibus et hominibus Mediolani et eius districtus fere mille homines[1].

Iun. (13?) Die Iovis . . .[c] mensis eiusdem Iunii Mediolanenses cum carocio et universa gente eorum intraverunt in Lomelinam, Mortariam et Gamboladum et Lomellum et Ulevalum et multa alia loca ceperunt et destruxerunt et conbuserunt, segetes quoque et alias res depopulati fuerunt, homines innumerabiles, bestias et alias robas inde duxerunt.

a) *uncis inclusa supplevi;* Videntes autem Cremonenses carrocerum Mediolanensium fere derelictum *Galv. Flamma, Manip. c.* 246. b) *sic c.* c) *numerus omissus est, et* eiusdem mensis *corrigendum videtur; H.-Br.* Idibus *pro* eiusdem *legendum esse falso coniecit;* XII. die Iunii Mortariam destruxerunt *Galv. Flamma l. l., sed vide sequentem notam.*

1) inter milites et pedites ultra quatuor milia *Ogerius Panis p.* 133; tria milia et . . . . eo amplius Mediolanensium *Ann. Bergom., SS. XVIII, p.* 809 = *'Misc. di storia Italiana' V, p.* 224; multa milia *Ann. Cremon. Nimiam fidem huic relationi Codagnelli dedit Winkelmann, 'Forsch. z. D. Gesch.' VII, p.* 299 *sqq. et 'Otto IV.' p.* 414 *sq. Devictos et prostratos esse Mediolanenses praeter hos quos diximus non modo Sicardi Cont., sed et Ann. Mediol. breviss. p.* 392, *Ann. S. Iustinae Patav., SS. XIX, p.* 150, *Tolosanus c.* 140 = *Chron. Mant., SS. XXIV, p.* 318, *Riccobald. Ferrar., Muratori, SS. IX, col.* 126, *Schiavina, Ann. Alexandr., Hist. patr. Mon., SS. IV, col.* 149 *sq., Will. Britto, SS. XXVI, p.* 305. *referunt. Neque qui minus infelicia de Mediolanensibus tradunt, Ann. Parm. p.* 666, *Ann. Brix. p.* 817, *Alberti Milioli Liber de temp. c.* 211, *Ann. Mediol. minores p.* 398, *Mem. Mediol. p.* 401, *'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col.* 251, *Codagnelli relationem confirmant, quocum aliquantulum consentiunt solae Notae S. Georgii Mediol. p.* 388.

p. 428. *Die Martis VII. Kal. Iulii proximi sequentis Cremonenses cum tota gente eorum[a] et cum militibus Mantue, Regii et Mutine intraverunt in terram nostram et venerunt ad Caursium et conbuserunt domos, que erant circa castrum et villam de Miradolo, et quasdam alias domos[1]. 1213. *Iun.* 25.

MCCXIIII, indictione secunda, die Martis XII. mensis Iunii[2] Cremonenses cum universa gente eorum et cum militibus et sagittariis Parme et cum militibus Regii[3] intraverunt in terram nostram et castramentati fuere in Salmuris desuptus stratam Romipetam, et tunc depopulati fuerunt vineas et arbores et alias res, que erant circa Castrum-novum et Casale-Albinum, prout potuerunt; et nocte veniente ibi fuerunt hospitati, et die Mercurii summo mane recesserunt. 1214. *Iun.* 10. (*12*). *Iun.* 11.

Die sabbati V. die mensis Iulii proximi sequentis dicti Cremonenses cum omni gente et forcia eorum circa mediam tertiam venerunt Florenzolam et depopulati fuere vineas et arbores *de Gallo et segetes et alias res quas potuere; et ea die circa horam nonam recesserunt. *Iul.* 5. **f.* 83a.

Quinto die mensis Augusti Placentini milites cum hominibus Florenzole et Castri-Arquati iverunt Buxidum et castrum preter domignonum ceperunt et conbuserunt. *Aug.* 5.

Die Veneris VII.[b] Kal. Septembris[4] dicti Cremonenses cum omni forcia eorum et cum Parmensibus similiter depopulati fuerunt fere omnes vineas et arbores, que erant circa Florenzolam, et vineas de Mandonaria[c]. *Aug.* 29. (*26*).

Die Veneris IIII. Kal. Augusti[d, 5] Placentini milites et Mediolanenses cum universa gente eorum, cum manganis et predariis intraverunt in Lumilinam, et primo castrum Vilezi obsiderunt[e] et illud per vim ceperunt et destruxerunt. Similiter obsiderunt[e] et per vim ceperunt Bremelum[f] et Cotium[g] et Candidam et burgum de *Aug.* 29.

a) die martis XII. mensis iunii *sequitur h. l., quod infra l.* 7. 8. *legitur.* b) IIII. *emendandum esse videtur.* c) mandria *c.; fort. scribendum* Madonaria *ut infra a.* 1232, *sicut coniecit Pall.* d) Septembris *legendum esse recte H.-Br. coniecit.* e) *sic c.* f) Bremedum *Galv. Flamma, Manip. c.* 247. *et Chron. maius p.* 772, *ut et Notae S. Georgii.* g) *emendavi;* cetum *c.;* Cozum *Galv. Flamma ibid., ut et Notae S. Georgii Mediol. habent.*

1) *Eodem anno Oct.* 2. *Mediolanenses a Papiensibus devictos esse silentio praeterivit Codagnellus.* 2) *Iun.* 12. *fuit a.* 1214. *dies Iovis.* 3) *Cf. Alberti Milioli Liber de temp. c.* 212. 4) *Aug.* 26. *fuit a.* 1214. *dies Martis.* 5) *Iul.* 29. *fuit a.* 1214. *dies Martis, sed Aug.* 29. *dies Veneris, quem diem Codagn. dicere voluit, cum Sept.* 1. *Mediolanenses Ticinum flumen transiisse et tunc sequentia quatuor loca capta esse Notae S. Georgii Mediol. p.* 388. *referant.*

1214. Sarturana[a] et de Villa-nova et multa alia loca destruxerunt et conbuserunt; et ceperunt in ipsis locis inter pedites et milites novem centum, et steterunt ibi per XV dies.

Sept. 5. Die Veneris V. mensis Septembris Cremonenses cum omni gente eorum iverunt in terram Placentinorum et *Sept. 6.* castramentati fuere apud Curtem-maiorem. Alia vero die[b] versus Florenzolam et explanaverunt partem fossati, quod illi de Florenzola fecerunt desuptus a ponte Arde usque ad fontem de Gallo; in quorum auxilio Parmenses cum universa gente eorum ea die venerant Burgum, qui Cremonensibus[c] apud Florenzolam se adunaverunt, *f. 83b. et sic ordinati et armati *versus Sanctum Protasium iverunt; quam villam et Carii locum conbuserunt et destruxerunt, et fuerunt usque ad Albonaxium.

Oct. 4. MCCXIIII, indictione III, die sabbati IIII. mensis Octubris milites Mediolani numero mille Placentiam *Oct. 8.* venerunt[1]; die vero Mercurii VIII. eiusdem mensis Octubris Placentini tam milites quam pedites cum Mediolanensibus militibus ad castrum Parpanisii perexerunt, et illud quidem Placentini undique obsederunt et cum predariis, gattis, sagitariis et balestariis viriliter expugnaverunt; quod castrum turre magna ac fortissima, castris quoque lignaminis et spadis optimis, fossatis etiam profundis et aqua plenis erat constructum pariter et munitum. In quo centum homines Papiensium pro isto castro defendendo aderant, qui castrum illud acriter et fortiter defendebant, cum petris, trabibus et sagitis arcu et balistra missis nostros in fossato et in castro per vim volentes intrare percucientes. Tandem Placentini in fossato ligna et arbores grandes, carra et etiam gattum proicientes, super ipsis quoque in fossatum descendentes et etiam super terragium summa vi usque spados ascendentes. Videntes interim[d] intrinseci, qui locum custodiebant et defendebant, Placentinos ab incepto desistere nolentes, sed super terragium atque castri spados viriliter ascendentes pariter et expugnantes, fugam petientes

a) *sic infra a.* 1216, *p.* 57; saturana *h. l. c.*; Sartirana *Galv. Flamma.* b) iverunt *supplendum videtur.* c) *emendavi;* cremonenses *c.* d) *sic emendandum esse videtur; cf. supra p.* 44, *l.* 8; iterum *c.*

1) *Oct.* 5. *Mediolanenses Padum transiisse (vel castrum Parpanisii captum esse) Notae S. Georgii Mediol. tradunt, ubi n.* 60. *falsa de situ huius castri adnotata sunt; vide indicem nostrum.*

super turrem ascenderunt. Prospicientes similiter Placentinos in fossato ante portam turris ascendentes, pontem etiam *levatorem cum securibus incidentes et ipsum explanantes, usque ad castri portam cum securibus magno clamore currentes, lapides mire magnitudinis et molas, trabes, assides, sudes quoque acutissimos[a] super nostros gravissime proiciebant[b]. Percipientes[1] autem de porticella, que iuxta ipsam portam aderat, cum securibus magna vi illam sciderunt et fregerunt. Intrinseci vero videntes Placentinos per castri terragium spados ascendisse et per porticellam intus castrum violenter intrasse, turbati timore et tremore perteriti valde, signum crucis brachio facientes, consulibus communis Placentie se reddiderunt. Quod castrum Placentini conbuserunt; illos quoque qui in castro aderant, numero centum, habuerunt et ceperunt et Placentie illos victos duxerunt et in carcere recluserunt; predicta vero die domum redierunt. Verum quia predicta dies ad turrem illam destruendam et ad tantum opus perficiendum sufficiens non fuit, die sabbati proximi sequentis *Placentini cum Mediolanensibus militibus ad prememoratam turrem fodiendam penitusque destruendam equitaverunt; ipsam quoque turrem radicitus fodierunt et destruxerunt et castri terragium prout potuerunt explanaverunt. Quinto decimo die eiusdem mensis Octubris dicti Placentini cum militibus Mediolani equitaverunt ad Rovorscalam, vineas et arbores prout potuerunt destruxerunt et inciderunt.

1214. *f. 83c. Oct. 11. p. 429. Oct. 15.

MCCXIIII. Placentini elegerunt in potestate dominum *Guifredum Grassellum, civem Mediolani, qui eo anno civitatem illam rexit. *f. 83d.

MCCXV, indictione III, die dominico X. Kal. Iunii[2] milites et pedites de tribus portis Mediolani cum militibus et peditibus districtus Mediolani ipsis portis pertinentibus[c] castramentati fuerunt iuxta Castrum-novum de ultra Pado et in illis partibus, die Lune veniente ibidem se coadunaverunt; alia autem die transpadaverunt[3] et hospitati fuerunt ea die ad Trebiam. Die Mercurii

1215. Mai 24. (23). Maii 25. Maii 26. Maii 27.

a) *sic c.; in fabulis ('N. Archiv' XVI, p. 319)* sudes acutas *Codagn. scripsit.* b) proiecebant *c.* c) *emend. H.-Br.;* pertinenti *c.;* pertinentis *Pertz male; cf. infra a.* 1216, *p.* 54, *l.* 14.

1) *Placentini.* 2) *Maii* 23. *fuit a.* 1215. *sabbatum.* 3) *Maii* 27. *Mediolanenses Padum transiisse tradunt Notae S. Georgii Mediol. l. l., ubi de tribus castris a Codagnello dictis relatum est.*

1215. proximo sequenti Placentini tam milites quam pedites, exceptis militibus et peditibus de porta Nova et de ripa Padi, qui domum[a] pro custodia remanserunt, exierunt civitatem et cum Mediolanensibus [apud[b]] Bardoneziam
Maii 28. fuerunt castramentati. Alia die iuxta castrum Bosonasii sua fixerunt tentoria, quod castrum plurimum erat fortissimum pariter et munitum turre magna, muro fortissimo vallatum[c] et fossatis magnis atque profundis. Predictum vero castrum Placentini cum predaria illico expugnaverunt et cum manganis et predariis atque gattis et castris lignaminis et aliis machinis ad illud castrum obsidendum mirabiliter se paraverunt. Videntes autem intrinseci, qui in ipso castro aderant, se non posse Placentinis resistere nec illud castrum defendere, alia die,
Maii 29. scilicet die Veneris, dictum castrum potestati Placentie
Maii 30. reddiderunt, et alia die Placentini illud castrum et Mediolanenses destruxerunt et diruerunt et conbuserunt
*f. 84a. *et dissipaverunt. In ipsa autem expeditione castrum fuit captum Nigrini et conbustum, et multa alia loca in illis partibus fuerunt conbusta. In quo castro Nigrini fuere circa XX homines, qui illud custodiebant. Die
Maii 31. vero dominica proxima sequenti Mediolanenses et Placentini circa Rovorscalam sua similiter posuerunt castra; quod muro forti et fossatis et podio altissimo et turribus magnis erat munitum et circumdatum; dictum autem castrum Mediolanenses et Placentini fortiter die et nocte cum manganis et predariis et gattis et aliis machinis expugnaverunt et manganaverunt, et steterunt in obsi-
Iun. 4. dione ipsius castri usque ad diem Iovis IIII. mensis Iunii. Cognoscentes autem qui in ipso castro aderant illud defendere minime posse, ea die dictum castrum
Iun. 5. communi Placentie reddiderunt, et alia die Mediolanenses et Placentini illud radicitus destruxerunt et explanaverunt et diruerunt et conbuserunt. Die vero
Iun. 6. sabbati domum redierunt. Existentibus tamen Placentinis et Mediolanensibus in predicta expeditione, Cremonenses intraverunt in terram nostram, conbuserunt partem Sparoarie et Roncalie et Albiani[d] atque Casale, et naves eorum hominum honeratas[e] tunc venere per Padum fere usque ad pontem Padi. Sed que facere

a) *sic c.* b) *supplevi; om. c.* c) *emendavi;* vallato *c.* d) *emend. Pall.;* albiā *c.; cf. Ann. Plac. Gib. p.* 486: de Sparoeria *(sic lege)* et Ronchalia et Albiano. e) honerate *emend. H.-Br.*

sperabant divina potentia et civium Placentie protectione, 1215.
qui domum[a] pro civitatis munitione remanserant, atque
Florenzole[b] et Castri-Arquati et sagitariorum *vallis *f. 84b.
Tarii auxilio, qui ad civitatem illico accesserunt, ad
finem perducere minime potuerunt.

MCCXV, indictione tertia, die Iovis VII. Kal. Iulii[c] *Iun.* 25.
milites Placentie equitaverunt in terram Papie et conbuserunt burgum et villam Siuriaschi et multa alia loca destruxerunt et conbuserunt; predam quoque magnam bovum et vacarum et aliarum bestiarum et hominum
ceperunt et inde duxerunt. Alia vero die[1] Mediolanenses *Iun.* 26.
tam milites quam pedites iverunt in Lumilinam et castrum Carlaschi per vim ceperunt et conbuserunt, in quo habuerunt et ceperunt CCC homines et plus, et predam indefinitam bovum et vacarum et aliarum bestiarum inde duxerunt.

Eodem mense comes Thomasius de Sabogia con- *Iun.* (20).
cordiam et societatem fecit cum Mediolanensibus et Vercellensibus[2].

Die dominico quinto die mensis Iulii Cremonenses *Iul.* 5.
tam milites quam pedites cum papilionibus et travachis et cariolis intraverunt in terram Placentie et iverunt ad Sanctum Laurentium, quem locum credebant et sperabant per vim posse habere et capere; sed divina misericordia et virtute atque auxilio militum et sagittariorum, qui illico ad illas partes accesserunt et currerunt[a], ad predictum locum accedere minime ausi fuerunt; sed vulnerati et etiam plures mortui recessere; et tunc conbuserunt granzam de Mornascho et de Saliceta.

Die Veneris XV. Kal. Aug. proximi[3] milites et *Iul.* 17. (18).
pedites de tribus portis Mediolani cum cariolis, manganis,
p. 480. predariis et castris lignaminis *mirabili modo **constructis *f. 84c.
servicio Vercellensium ad civitatem Vercellarum pro loco Casalis-Evitasii[d. 4] obsidendo et expugnando perexere; qui ibidem cum comite de Sabogia, qui in eorum auxilio

a) *sic c.* b) *emend. H.-Br.;* florezolam *c.* c) *emendavi, ut iam H.-Br. coniecit, nam Iun.* 25. *fuit a.* 1215. *dies Iovis, Maii* 26. *fuit dies Martis, quo die alia a Placentinis gesta esse supra relatum est; cf. n.* 1; iunii *c.* d) *sic c.;* Sancti Evasii *cum H.-Br. emendare nolui, cum et infra a.* 1230. *nomen huius loci corruptum legatur.*

1) *Iam die Iun.* 24. *Mediolanenses Ticinum fluvium transiisse Notae S. Georgii Mediol. l. l. referunt. Cf. Ann. Mediol. minores p.* 398. 2) *Vide cartas datas Iun.* 20. 22, *Reg. Imp. V, nr.* 12476. 12477. 3) *Iul.* 18. *fuit a.* 1215. *sabbatum.* 4) *Quod fuit marchionis de Monte-ferrato.*

1215. cum M[a] militibus egregie bellicis paratis armis magnifice et decenter venerat, et Vercellenses cum omni gente eorum circa predictum locum obsidendum pariter coadunati ad expugnandum cum quatuordecim inter *Iul. 26. (27).* manganos et predarias die dominica VI. Kal. Augusti[1] sua fixere tentoria; qui locus fossato et muro undique erat circumdatus et munitus; quem cum manganis et predariis, castris lignaminis et aliis machinis viriliter manganaverunt et expugnaverunt, et de ipsius loci muro plus CCC brachia diruerunt et expugnaverunt.

Aug. 5. Die autem Mercurii V. mensis Augusti comes de Sabogia et Mediolanenses et Alexandrini, qui in ipsa aderant expeditione, in strictissimis actiis, scilicet Mediolanenses ex una parte, et Vercellenses ex altera, et comes et Alexandrini ex aliis partibus, ad predictum locum expugnandum et capiendum se preparaverunt. Videntes vero intrinseci inimicos ab incepto desistere nolentes, sed armati et aschlerati versus locum pergentes cum manganis et predariis et gattis, castris, pontibus et scalis, de quibus plus centum habebant, circa illud[b] locum se construxere. Timentes itaque qui[c] locum defendebant, ne capitali sententie subirent, si per vim eos **f. 84d.* caperent, apertis portis *exeuntes, in manibus claves portantes, potestati Mediolani[2] pro prexoneriis cum omnibus rebus, que in ipso castro aderant, se reddiderunt, exceptis forensibus, qui in ipso loco aderant, qui ex pacto et concordia cum omnibus rebus eorum exierunt; quem locum Mediolanenses et Vercellenses diruerunt et destruxerunt[3]. Illos quoque de ipso loco Mediolanum et Vercellas duxerunt et in carcere posuerunt[4].

Iul. 29. MCCXV. die Mercurii IIII. Kal. Aug. Papienses tam milites quam pedites cum omni gente eorum et fortia in terram intraverunt nostram et ad locum Burginovi armati et aschlerati primo perexere, ipsumque

a) mille *Galv. Flamma, Manip. c.* 248, *Chron. maius p.* 773; mediolanensibus *c., quod ex* M *ortum esse patet.* b) *sic c.; et infra p.* 89, *l.* 17. c) *suppl. H.-Br.; om. c.*

1) *Iul.* 27. *fuit a.* 1215. *dies Lunae. Notae S. Georgii Mediol. l. l. Mediolanenses Iul.* 26. *Padum transiisse referunt. Die Aug.* 2. *Alexandrinos, Mediolanenses, Tortonenses, Vercellenses se collegisse vel obsidionem coeptam esse tradit Schiavina, Ann. Alexandr., Hist. patr. Mon., SS. IV, col.* 151. *Cf. Ann. Mediol. minores l. l.* 2) *Brussio Porchae Novariensi.* 3) *Cf. Guill. Venturae Mem. Ast. c.* 25, *Hist. patr. Mon., SS. III, col.* 734. 4) *Cf. Reg. Imp. V, nr.* 12483.

locum undique expugnavere, segetes et omnes alias res, 1215. quas extra loci fortitudinem invenere, conbuserunt et dissipaverunt[a]. Tandem videntes aliquid ad predictum locum minime facere posse, Papiensis populus iter suum retro Arenam direxit. Milites vero cum universa gente eorum decontra[b] Padum cursum suum usque ad Castrum-novum et Vicum-marinum direxere; caminatam quoque illorum de Castro-novo et turrem de Vico-marino fortiter pugnavere. Villam Castri-novi et Vici-marini, domos et segetes et alias res omnes, que circa Ziliani et Seminati castra et aliorum locorum invenere, usque ad Montis-albi castrum igne cremaverunt et dissipaverunt. Placentini autem milites, qui illuc ubi ignem videbant pergere properabant, ipsos Papienses usque ad castrum Montis-albi insequentes, potestate *relicto, unus alterum *f. 85a. minime attendens, dictos Papienses[c] de villa Montis-albi, quam conbuserant, reperientes, cum domino Guillelmo marchione Malaspine, qui inopinabili casu in ipsa expeditione venerat, qui ipsis Papiensibus in ipso prelio viriliter et bellicose resistit[d], magno strepitu et clamore super eos impetum pariter et insultum fecerunt et terga vertentes usque in costa de Arevellis[e] eos fugaverunt. Ibidem vero Papienses nostris se obviam prebuerunt et usque in fossato, quod est inter ipsam costam et castrum Montis-albi, illos videlicet, qui secuti eos fuerunt, expulerunt et cazaverunt; et sic pluries[f] unus super[g] alterum insultum facientes, utraque pars voluntarie secessit[1]. In quo prelio capti fuerunt de militibus Papie XXV et de Placentinis XLIIII; vexilla quoque tria Papiensium in ipso prelio habita fuerunt.

Die Iovis V. mensis Augusti proximi[2] Cremonenses *Aug. 6. (5).* milites et pedites, Parmenses milites et pedites[3] cum[h] omni gente et forcia eorum et cum Mutinensibus et Rezanis et aliis eorum amicis, cum cariolis, manganis et predariis castramentati fuerunt circa Castrum-novum,

a) disipauerunt *h. l. c.* b) *emendavi;* decenī *c.* c) redientes *supplendum esse videtur.* d) *sic c.* e) areuelī *c.* f) plures *c.; cf. infra p.* 59, *l.* 8. *etc.* g) alt. super *corr.* super alt. *c.* h) cum *suppl. H.-Br.; om. c.*

1) *His verbis* (utraque — secessit) *ubique Codagnellus utitur, ubi partem Mediolanensium et Placentinorum inferiorem discessisse non ignoravit. Quod hoc loco quodammodo ipse concessit, scribens plures milites Placentinos quam Papienses captos esse, aliis locis a veris testibus audimus. Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 261 *sq.* 297. 2) *Aug.* 5. *fuit a.* 1215. *dies Mercurii.* 3) *Cf. Ann. Parm. mai. p.* 666.

1215. illud cum tribus manganis et quinque predariis obsiderunt[a] et expugnaverunt; quod castrum similiter erat munitum manganis et predariis et viris prudentibus, bellicis armis egregie preparatis, qui castrum illud prudenter defenderunt et Cremonensibus et Parmensibus viriliter resisterunt[a]. Et steterunt circa illud castrum *f. 85b. *et obsiderunt[a] atque expugnaverunt usque ad diem Aug. 12. (11). Mercurii, qui[a] fuit undecima[a] dies eiusdem mensis Augusti[1]. Placentini vero milites et pedites et cum omni gente eorum et cum carocio equitaverunt Florenzolam; audientes autem Cremonenses de Mediolanensium adventu, qui ad civitatem nostram et etiam usque Florenzolam plures et innumerabiles accesserant, castris manganorum destructis, gratibus et lignamine, que pro ipsorum castrorum munitione circa illa castra aderant, conbustis, nocte adveniente, multi vulnerati et ad dictum castrum innumerabiles interfecti, oculte et clam *ab ipsius *p. 431. castri obsidione recesserunt. Cognoscentes Placentini eos Aug. 13. offendere minime posse, die Iovis veniente cum Mediolanensibus, qui Florenzolam venerant, Placentiam redierunt.

Aug. 9. Nono eiusdem mensis Augusti quinginti[b] milites Mediolani bellicis armis egregie preparati in auxilio et servitio comitis de Saboguia[2] iverunt, in terram scilicet marchionis Punasii[c, 3]; castra quoque plurima et villas innumerabiles cepit et destruxit et habuit, pro quibus litem habebat cum marchione de Monte-ferato[4]. Videns dictus marchio se ipsi comiti et Mediolanensibus non posse resistere pactum et concordiam cum eis fecit ad melius quod potuit.

Aug. 31. MCCXV. die Lune pridie Kal. Septembris Cremone milites equitaverunt Cremam; cum autem appropinquassent ad Creme partes, in quodam privato intraverunt *f. 85c. loco ibidemque *Cremensibus paravere insidias. Cursores quidem usque ad Creme obstacula miserunt. Videntes vero Cremenses extra locum exierunt et cum ipsis prelium fecerunt eosque fugaverunt usque ad locum, ad quem Cremone milites insidias paraverunt; quo viso et

a) *sic c.* b) *sic c.* c) Pimasii *Galv. Flamma, Manip. c.* 248; Pyrnasii *id., Chron. maius p.* 773, *unde reicitur quod H.-Br. coniecit,* Ponzonii. *Multa hoc loco omissa esse apud me constat.*

1) *Aug.* 11. *fuit hoc anno dies Martis.* Per decem dies *Castrumnovum a Cremonensibus obsessum esse tradunt Ann. Cremon.* 2) *Thomae.* 3) *Böhmer, Acta imp. p.* 621, *nr.* 911: Maynfredus marchio de Salucia, qui et Punaxius dicitur. 4) *Wilhelmo IV.*

ab eis Cremonensibus cognito, magno impetu et clamore 1215. super Cremenses fortiter currerunt eosque etiam usque ad Creme rostras fugaverunt et cazaverunt. Ibidem milites et populus Creme acriter et viriliter cum Cremonensibus pugnaverunt. Dum autem sic ad invicem fortiter certarent et pugnarent, audita ab eisdem Cremonensibus voce et intellecto sono, quod Mediolani milites illuc accedebant pariter et appropinquabant, ingens tremor et similiter pavor eos undique invasit, et statim terga vertentes fugam petierunt; quos Cremenses audacter fuerunt secuti et de eis amplius centum militibus Cremone ceperunt et quatuor consules et quatuor vexilla communis Cremone nec non et tubam similiter habuerunt; quos victos Creme duxerunt et in carcere posuerunt.

MCCXV. mense Novembri magnum conscilium domini Innocentii, summi pontificis, in Romana civitate fuit celebratum, quod fuit inceptum in octava sancti *Nov. 18.* Martini; ad quod patriarche et archiepiscopi aliarumque ecclesiarum prelati per diversas et extremas mundi regiones de precepto et voluntate domini apostolici se[a] coadunavere. Ibidemque Mediolanenses et Placentini et totius *eorum partis legati et Cremonenses et Papienses **f. 85d.* et totius eorum partis ambaxatores de mandato domini pape perexere, sperantes et credentes discordiam, que est inter dominum Ottonem imperatorem et Federicum Scicilie regem, acordari debere pariter et pacisci.

Die vero Martis IIII. Kal. Ianuarii episcopus Par- *Dec. 29.* mensis[1] cum nostre civitatis legatis civitatem[b] Placentie a Roma veniens voluntate et precepto summi pontificis Placentie civitatem de interdicto extraxit.

MCCXVI. mense Ianuarii Padus gelavit, ita quod 1216. *Ian.* homines currendo ibant ab una parte ripe usque ad aliam[2], et dicebatur, quod a buca taliate in iosum homines potuissent ivisse per lectum Padi super glaciem usque ad pontem Cremone; et ita fuit perfidum illud gelu[c], quod panis, pira et poma et alia que comedebantur vix potuerant incidi nec comedi, nisi primo igne

a) *se suppl**e**vi; om. c.; cf. infra p.* 54, *l.* 16. *etc.* b) civ. Plac. *h. l. abundat.* c) zelu *h. l. c.*

1) *Opizo; cf. cartam datam, ut traditur, Dec.* 23; *Reg. Imp. V, nr.* 12489. 2) *Cf. Alberti Milioli Liber de temp. c.* 215; *Ann. Parm. p.* 666; *Ann. Cremon.; Ann. vet. Mutin., Muratori, SS. XI, col.* 56*; Ann. Bergom., 'Misc. di st. Ital.' V, p.* 224.

1216. calefacerentur et disgelarentur; et duravit illud gelu tam magnum amplius duobus mensibus.

Maio. MCCXVI, indictione IIII, cardinales[1] mense Madii ad civitatem Placentie venerunt, dicentes ei ex parte summi pontificis, ut treguam Papiensibus tenerent nec eos offendere deberent; quod si facerent, eos interdicerent; deinde iverunt Mediolanum eis similia verba dicentes. Mediolanenses autem et Placentini nolentes a proposito desistere eorum in terra Papiensium hostiliter intraverunt, et ideo civitatem Placentie et Mediolani sub interdicto posuerunt.

**f. 86a. Maii 26.* *Eodem anno, die Iovis VII. Kal. Iunii milites et pedites de quatuor portis Mediolani cum deguriis commitatus eorum ipsis portis pertinentibus castramentati fuere ultra Padum in Roncalia, et ea die et alia die
Maii 27. 28. sequenti se coadunaverunt ibidem. Altera [die[a]], scilicet die sabbati[2], transpadaverunt et hospitati fuerunt inter Tidonum et Sarmatum. Die vero dominica proxima
Maii 29. veniente, in festo pasche pentecostes Placentini milites et pedites porte Sancti Antonini et porte Nove et porte Sancti Laurentii de civitate Placentie exierunt et ea die
Maii 30. apud villam Sarmati albergaverunt. Alia die cum Mediolanensibus in costa Rovorscalle castra figi preceperunt;
Maii 31. altera die sua fixere tentoria circa castrum Siuriasci; quod castrum muro fortissimo undique circumdatum et terragio magno, ab uno capite caminata magna et muro forti et alto circumdata[b] erat constructum pariter et munitum. Illud quidem Placentini et Mediolanenses cum manganis et predariis et gattis expugnaverunt et man-
Iun. 1. ganaverunt. Alia die, scilicet die Mercurii primo mensis Iunii, castrum Golferentii habuerunt, castrum vero Montiscalvi et turrem magnam ceperunt per vim; habuerunt quidem turrem de *guarda[3] fortissimam[c], mirabili modo **p. 432.*
constructam, et eam diruerunt et destruxerunt et inci-

a) *supplevi, ut l. 30; om. c.* b) *sic coniecit H.-Br., qui scripsit* erat circumdatum; erat circūdata *c.* c) *emend. Pertz;* fortissima mir. modo constructa *c.*

1) *Leo presbyter tit. S. Crucis et Rainerius diaconus S. Mariae in Cosmedim; cf. epistolam Honorii III. datam a.* 1216. *Aug., MG. Ep. sel. I, p.* 3 *sq., nr.* 3*; cf. Innocentii III. epistolas, Potthast nr.* 5280. 5281. 2) *Maii die* 28. *Mediolanenses Padum fluvium transiisse referunt etiam Notae S. Georgii Mediol. l. l., ubi quatuor portae Mediolanenses in hanc expeditionem profectae nominatae sunt.* 3) Turrem de la (lo) guarda *cum castris captam esse etiam Ann. S. Georgii Mediol. l. l. (et ex his Ann. Mediol. min.) tradunt, quod loci nomen fuisse non videtur.*

1216. derunt; castra vero predicta similiter[a] et conbuserunt, domos et nemora castanearum, vineas et arbores et segetes curtis Montis-calvi[b] conbuserunt et inciderunt atque destruxerunt, villas innumerabiles et domos per vallem Crispassi *et vallem Verse igne cremaverunt, *f. 86b. segetes, arbores inciderunt et destruxerunt. Die vero Iovis *Iun. 2.* cum Mediolanenses et Placentini cum scalis innumerabilibus et aliis insidiis[c] armati et aschlerati circa castrum Siuriasci starent et se ad dictum castrum expugnandum et capiendum prepararent, intrinseci terrore commoti, videntes se non posse resistere nec illud castrum defendere, illud reddiderunt; quod castrum altera die *Iun. 3.* penitus a fundamento destruxerunt et diruerunt. Permanentes autem in obsidione dicti castri, marchiones Malaspine[1] cum militibus porte Nove et cum sagittariis et peditibus vallis Tidonis et vallis Trivie ad castrum Rumpini equitaverunt. Ipsa vero die qui in illo castro pro communi Papie aderant[d], intelligentes et scientes de predictis castris captis, pavore et tremore magno perteriti illud castrum ipsis et communi Placentie dederunt. In cuius custodia XI[e] homines vallis Tidonis posuerunt.

Die sabbati sequenti *Iun. 4.* Mediolanenses et Placentini[f], milites et pedites, balestarii et sagittarii, armati et aschlerati per vallem Verse venerunt, villas et domos, segetes et vineas et arbores incidentes et conburentes; et ea die castramentati fuere in villa de Bergomasco prope castrum Montis-acuti et depopulati fuerunt domos et villas, vineas et segetes et arbores, que erant in eius curia et in illis *partibus. *f. 86c. Die dominica proxima *Iun. 5.* castrum Nigrini et turrem fortissimam atque caminatas, que in illo erant castro — licet illud castrum in expeditione Bosonasi et Rovorscalle fuisset captum[2], tamen non fuit destructum —, turrem et caminatas ipsius castri, murum radicitus destruxerunt et derocaverunt; et ea die similiter

a) diruerunt *vel* destruxerunt *supplendum esse videtur; Pertz contra Codagnelli dicendi morem scripsit* similiter; et conbus. b) *emendavi;* moneiscali *c.* c) *cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 483: machinis et insidiis pluribus obsedit, *p.* 489: machinis et omnibus insidiis . . . munierunt, *p.* 490: aliis machinis et insidiis . . . expugnavit, *p.* 493: manganis et pluribus machinis et insidiis expugnaverunt, *etc.* d) *emendavi;* intellig. aderant scientes *c.* e) XL *H.-Br.* f) *sic distinctum h. l. in c.*

1) *Wilhelmus et Conradus.* 2) *A.* 1215. *mense Maio; cf. supra p.* 48, *ubi tamen hoc castrum combustum fuisse dictum est, ad quod cf. p.* 27, *n.* 2.

1216. ceperunt et destruxerunt castrum Montis-Artonis[a]; quod castrum erat undique muratum et turre munitum, penitus fuit destructum et conbustum et guastatum, et castrum Iugolini, quod fuit derelictum, et villa, que erat in valle Verse ante illud castrum, fuit conbusta et arsa.

Iun. 6. Die vero Lune proximo veniente per vallem Verse villas et domos, segetes et arbores per ipsam vallem igne cremaverunt et destruxerunt, et ea die prope hospitale de Versa sua posuere temptoria; et ea die inter stratam Romeam et Padum equitantes villas et domos, quas invenerunt, usque ad Portum-Pioglosum[b] conbuserunt et *Iun. 7.* destruxerunt. Die Martis sequenti Mediolanenses et Placentini milites et pedites, sagittarii et balestarii armati ad burgum Bronne equitaverunt; illud quidem ceperunt et conbuserunt, villas autem et domos, que extra illud burgum erant, igne consumaverunt. In reditu vero villas, que erant in curia Montis-Calini[c], et villam de Stradellis conbuserunt.

Iun. 8. (9). Die Mercurii proximo, nono Iunii[1] Mediolanenses et Placentini circa castrum Arene sua fixere tentoria; quod castrum fossato magno et aqua pleno, spadis for- **f. 86d.* tissimis erat munitum; quod castrum cum *octo inter manganos et predarias expugnaverunt, et manganaverunt milites et pedites Papie, qui in ipso castro intraverunt. Permanentes autem in obsidione ipsius castri burgum Porte-Albare ceperunt; domos quidem munitas et cupatas et solaria magna a fondamento penitus destruxerunt et diruerunt et conbuserunt. Villam que est desuper Portam-Albaram circa castellum Porte-Albare igne cremaverunt, segetes et vineas et arbores illorum locorum destruxerunt et inciderunt. In predicta obsidione Arene steterunt *Iun. 15.* usque ad diem Mercurii XV. mensis Iunii. Cognoscentes autem Mediolanenses et Placentini illud castrum per vim minime habere posse — cum Papie milites et pedites omni die, prout de eorum erat voluntate, cum navibus intrabant in ipso loco et exiebant[d] nobis invitis[e], naves plurimas coriis bovum copertas[d] et castrum lignaminis in ipsis navibus habebant, cum quibus illud castrum valde defendebant —, ea die ab obsidione se-

a) Autonis *Galv. Flamma, Manip. c.* 249; Ottonis *Ioh. de Mussis et Agazz.* b) periculosum *Galv. Flamma l. l.* c) castrum Montalini *Galv. Flamma.* d) *sic c.* e) inuictis *c.*

1) *Iun.* 9. *fuit a.* 1215. *dies Iovis.*

cesserunt et Placentiam redierunt[a], videntes et scientes 1216.
quod inceperant propter aquam Padi ad finem minime
perducere posse.

Die dominico proximo, VI. Kal. Iulii proximi Medio- *Iun. 26.*
lanenses milites et pedites civitatem[b] Mediolani exierunt
die Lune et die Martis ad pontem de Ticino se coaduna- *Iun. 27. 28.*
vere, die Mercurii in Lumilinam[c] terram Papiensium *Iun. 29.*
inimicorum eorum equitaverunt, segetes et linum et le-
gumina, quas et que invenerunt, et domos et villas
rehedificatas destruxerunt *et conbuserunt, et ita in *f. 87a.*
Lumilinam[d] destruentes et conburentes ea omnia que
ibi invenerunt, steterunt in ipsa terra usque diem Martis *Iul. 5.*
venientis, antequam domi regressi sint.

p. 433. *MCCXVI. mense Iulii obiit papa Innocentius in *Iul. (16).*
civitate Perose, et levatus fuit papa Honorius, qui voca-
batur Zinzius camarlengus.

MCCXVI, indictione IIII, die dominico XII. Kal. *Aug. 21.*
Septembris[1] milites et pedites de quatuor portis Mediolani
cum parte commitatus eorum, Vercellenses et Novarienses
milites et pedites cum omni gente et fortia eorum et
cum caretis, manganis et predariis et castris lignorum
et pontibus intraverunt in Lumilinam et circa turrem
de Rodobligo castramentati fuere, eamque turrem cum
manganis et predariis viriliter expugnaverunt. Die vero
dominica sequenti, VI. Kal. Septembris[2] eam ceperunt *Aug. 28. (27).*
et habuerunt, ipsam quoque destruxerunt et diruerunt.
Deinde semoti circa locum de Sarturana sua fixere ten-
toria; quem locum obsiderunt[d] et expugnaverunt, in cuius
obsidione steterunt per quindecim dies et plus. Cum
autem vidissent et cognovissent dictum locum per vim
haberi minime posse, ab illius loci obsidione secesserunt.

MCCXVI. VII. Kal. Septembris Cremonenses milites *Aug. 26.*
et pedites cum omni gente et forcia eorum et cum
cariolis desubtus a Castro-novo in Sarmuris hospitati
fuerunt. Altera vero die Parmexani milites et pedites *Aug. 27.*
cum cariolis et cum omni gente eorum et Mutinenses
*et Mantuani, qui in eorum venerant succursu, ea die *f. 87b.*
in ipsa intraverunt expeditione. Die vero dominica

a) *emend. Pertz;* placentinis reddiderunt *c.; cf. supra p.* 52, *l.* 20. b) *emendavi;* ciuitatis *c.; cf. p.* 60, *l.* 28. c) lumininam *h. l. c.* d) *sic c.*

1) *Die Aug.* 23. *Mediolanenses Ticinum fluvium transiisse referunt Notae S. Georgii Mediol. l. l.* 2) *Aug.* 27. *fuit a.* 1215. *sabbatum. Infra p.* 58, *l.* 1. *haec dies dominica recte V. Kal. Sept. fuisse dicitur.*

1216. *Aug.* 28. veniente, V. Kal. Septembris armati et asclerati cum cariolis et cum universo exercitu desuper Florenzolam per ipsius loci campaneam pergentes, Clozam et Clavenam transeuntes et explanantes, villam Ursaorie et Ceriani atque Carpeneti et Placentini atque Trabaciani con- *Aug.* 29. buserunt, et die Lune inter Carpanetum et Cerianum *Aug.* (30). fuerunt castramentati. Die Lune[1] sequenti armati et asclerati cum cariolis et cum universo exercitu versus Pontenurium[a] venientes villam Montenarii et Zeni atque Paderne et Albonasii igne cremaverunt, et ea die inter Pontenurium et Casam-Dei iuxta stratam Romeam sua fixere tentoria. Placentini autem milites et pedites ea die summo mane usque ad Montale[b] equitavere ibidemque usque ad horam none moram fecerunt. Videntes interim eiusdem civitatis[2] rectores locum Pontenurii minime defendere posse, ad illum accedentes locum milites et pedites omnes, qui pro ipsius loci munitione in ipso intraverant, de eo expulerunt loco. Percipientes vero illi de Castro-Arquato et sagitarii vallis Tarii et Zeni locum Pontenurii fore derelictum, in ipso intraverunt loco. Similiter quam plures nostre civitatis milites et pedites cum illis ad illum accesserunt locum, credentes et sperantes dictum locum ab inimicis egregie posse tueri. Et ita usque ad horam none apud Montale[b] *f. 87c. *permanentes, audito, quod Mediolanenses in nostram civitatem in auxilio nostro accedere festinantes, illico[c] Placentie militia versus Pontenurium iter suum direxit. Cum autem Nuriam iuxta ecclesiam et usque ad caput burgi Placentini milites appropinquarent, videntes per Pontenurium Cremonenses ab utraque ipsius loci parte ipsos qui in ipso aderant loco et capientes et percutientes et vulnerantes, et[d] vix captis armis insultum super nostros fecerunt; et tubis per partes sonantibus prelium incipitur, et tensis aquilis ab utrisque certatum est. Milites quoque Cremone et Parme innumerabiles in ipso prelio fuerunt vulnerati, et quam plures ab utraque parte interfecti; destrarios quoque infinito[e] numero in ipso

a) *emendavi;* ponterium *c.* b) *emendavi ut infra p.* 59, *l.* 8. 10; mortale *c.* c) *emend. H.-Br.;* illic *c.* d) et *delendum videtur.* e) *emendavi;* incō *c.*; in certo *H.-Br.*

1) *Die* Martis *Codagnellus procul dubio scribere voluit, quia dies Lunae iam praecedit, et die Aug.* 30. *sequentia facta esse referunt Ann. Parm. mai. p.* 666, *qui cum Sicardi Cont. iam die Aug.* 29. *Placentinos fugatos esse vel damnum maius fecisse tradunt.* 2) *Placentinae.*

prelio perdiderunt, quos Placentini habuerunt et domum 1216. duxerunt. Nostri quoque acerimo et fortissimo ipsos Cremonenses aggrediuntur impetu et vi maxima ab illis se conantur defendere. Et dum hec geruntur et ab utraque parte pugnatur, Placentini intuentes multitudini eorum minime resistere posse, retro iter eorum aggredientes, tamen cum eis semper pugnantes et insultum super eos pluries facientes, usque ad Montale[a] redierunt. Quos Cremonenses et Parmexani, Mutinenses et Mantuani usque ad locum Montalis[b] insecuti fuere, et ibidem Placentini bellicose conati sunt eis resistere. Cum autem sic certarent, sero iam appropinquante, vexilla duo communis Mediolani cum tubis et *cum aliquibus eiusdem *f. 87d. urbis militibus, qui ad nostram accesserant civitatem[1], in ipso intravere bello. Visis vexillis et tubis Mediolani a Cremonensibus et Parmensibus auditis, illico redire ceperunt. Placentini vero cum ipsis Mediolanensibus ipsos insequentes, cum illis quoque pugnantes, eos usque in Nuriam impulerunt. Verum quia nigra nox accesserat, et utriusque partis vulnerati erant milites plurimum[c] nimioque fatigati labore, innumerabiles equi Cremonensium et Parmensium vulnerati et interfecti, utraque pars voluntarie secessit[2]. In quo prelio Placentini ceperunt circa centum milites de maioribus et melioribus Cremone et Parme, inter quos fuit Ysaac de Dovaria, tunc temporis Parme potestas; de Placentinis capti fuere inter milites et pedites in equis et in iumentis circa LX, inter p. 434. scuderios et *rusticos circa CCC, quos in loco Pontenurii sedentes et iacentes desarmatos invenere.

Alia die apud Pontenurium Mediolanenses expec- *Aug.* 31. tantes[3], cum ipsis dictos[d] insequentes ultra Clavenam, desubtus a Fontana per unum miliarium Cremone militiam et magnam partem populi invenientes, qui retro pro aliorum munitione remanserant, prelium cum ipsis

a) mōtale *h. l. c.* b) mōtalis *h. l. c.* c) plurimi *emendandum esse videtur.* d) *fortasse* Cremonenses *vel plura supplenda.*

1) *Aug.* 29. *Mediolanenses Padum fluvium transiisse Notae S. Georgii l. l. referunt.* 2) *Cf. supra p.* 51, *n.* 1. *Victos esse Placentinos et Mediolanenses referunt Tolosanus c.* 151, *ed. Borsieri p.* 698, *Ann. Cremon., Sicardi Cont., Ann. Parm. mai., in quibus etiam Cremenses et Laudenses a parte Placentinorum affuisse dicuntur. In Notis S. Georgii l. l. etiam* et multi eorum capti fuerunt *de Mediolanensibus dictum videtur esse.* 3) *Scil. Placentini.*

1216. ad exitum fossati inierunt, et ab utraque parte valde
pugnatur. Innumerabiles quidem de ipsis Cremonensibus
fuerunt vulnerati; milites vero mortuos et semivivos et
*f. 88a. in campo et in nemoribus vulneratos propter *calorem
nimiumque laborem relinquere[a], destrarios et equos innumerabiles in ipso bello perdiderunt, et interfecti
fuerunt. Audito clamore belli ab illis qui precedebant,
statim per nemora et loca deserta fugientes usque in
civitatem Cremone fugam fecerunt[1]. In eo autem bello
capti fuerunt de Cremonensibus circa XX milites.

Sept. MCCXVI, indictione V, mense Septembris Placentini
elegerunt in potestate dominum Lanfranchum de Ponte-Carario de Brixia, qui eo anno civitatem Brixie rexit.

1217. MCCXVII[b], indictione V, facta est pax et concordia et sacramentis firmata inter Mediolanenses et
Placentinos et suam partem et Papienses et suam partem[2]
preter Cremonenses, et hoc fuit actum in civitate Pla-
Maii 31. centie in palacio eiusdem civitatis in die[c] Mercurii pridie
Kal. Iunii.

Iun. 7. Die Mercurii sequenti levatus et electus fuit in
episcopum Placentie dominus Iohannes de Petris-Dolcis[3]
de civitate Rome, vicedominus maioris ecclesie Placentine[d].

Iun. 7. Die Mercurii VII. eiusdem mensis Iunii Mediolanenses extraxere foras carocium, in terram inimicorum
eorum Cremonensium publice et palam in contione ire
Iun. 20. statuentes[4]. Die vero Martis XII.[e] Kal. Iulii Mediolani potestas[5] et carocium civitatem Mediolani exierunt,
versus terram Cremonensium pergere properantes[6].

a) *sic c.; cf. p.* 21, *l.* 5. *p.* 25, *l.* 17. b) MCCXVI. *c.; Galv. Flamma, Manip. c.* 250. *ex sequentibus ad a.* 1217. *quaedam exscripsit.* c) *emend. H.-Br.;* civ. pridie *c.;* civ. die *Pertz.* d) placē *c.* e) *emend. H.-Br.;* XXIII. *c.*

1) *De hac pugna soli Tolosanus c.* 151, *qui dicit:* neutra pars vicit, *et Cont. Sicardi, ubi non dictum est eam sequenti die post proelium factam esse, quaedam tradunt. De flosculis orationis Codagnellianae praecedentis loci vide 'N. Archiv' XVI, p.* 277. 295. 2) *Cf. cartas datas Maii* 10—28. *Iun.* 3, *Reg. Imp. V, nr.* 12502. 12507. 3) *Petro-Leonis potius, filius fratris Guidonis Petri-Leonis cardinalis diaconi S. Nicolai in Carcere Tulliano, adolescentulus, cuius electio ab Honorio III. papa cassata est litteris datis Iul.* 14, *editis a Campi, 'Dell' hist. eccl. di Piacenza' II, p.* 388, *nr.* 68; *Potthast nr.* 5579. 4) *Quo audito Cremonenses petierunt Iun.* 17. *a Veronensibus, ut in auxilium accurrerent; Reg. Imp. V, nr.* 12508; *Codex dipl. Cremon. I, p.* 227, *nr.* 203. 5) *Andalus de Andalis Bononiensis.* 6) *Iun.* 22. *Mediolanenses Adduam flumen transiisse Notae S. Georgii p.* 389. *referunt, ubi de locis Cremonensium captis cum Codagnelli relatione concordantia tradita sunt.*

Die Martis V. Kal. Iulii milites de tribus portis 1217. *Iun. 27.*
Placentie, scilicet porte Sancte Brigide, porte Mediola-
nensis et porte Gariverti, et ipsarum portarum *populus *f. 88b.
atque vallis Tidonis, vallis Nurie et Trevie et vallis
Tarii et vallis Ceni sagittarii civitatem Placentie exierunt
in succursum et auxilium amicorum nostrorum Mediola-
nensium proficisci properantes, et eadem die apud
Laudem ultra Aduam albergaverunt. Altera die apud *Iun. 28.*
Cremam ultra Serium hospitati fuerunt. Mediolanenses
vero in terram Cremonensium intraverant et prope Ru-
manengum[a] castrum Cremone suas fixere albergarias;
et ea die castrum Trivuli per vim ceperunt et destruxerunt,
in quo circa LX homines habuerunt, quos victos et in-
carceratos[b] secum duxerunt.

Die vero Iovis sequenti Placentini et Mediolanenses *Iun. 29.*
insimul se coadunantes apud Zovenoldum castrum Cre-
mone castramentati fuerunt[1], et ea die ipsius loci burgum
maiorem et meliorem Pontenurii[2] ceperunt, destruxerunt
et conbuserunt, vineas quoque, arbores et alias res, que
erant circa ipsum locum, depopulati fuerunt.

Die autem Veneris sequenti, castris eodem[c] loco *Iun. 30.*
existentibus, milites Mediolani et Placentie cum eorum
sagittariis et marchione Malaspine[3] equitaverunt, locum
Sorisini et castrum Grutorti et burgum de Casale[d]-morato
et locum Anne ceperunt et conbuserunt, vineas quoque
multas circa locum Sorixini, arbores et alias res inci-
derunt et vastaverunt.

Die sabbati primo mensis Iulii sua similiter mo- *Iul. 1.*
verunt castra, circa castrum Alzanelli sua posuerunt
castra; quod castrum undique erat muratum. Illud
quidem *diruerunt et penitus destruxerunt, burgum quo- *f. 88c.
que magnum, quod circa illud castrum erat, igne cre-
maverunt; et ea die castrum et burgum de Platabixa
similiter diruerunt et destruxerunt et arbores et vineas
et alias res inciderunt. Die dominico secundo eiusdem *Iul. 2.*
mensis Iulii, castris ibidem existentibus, milites Mediolani
et Placentie cum eorum sagittariis et alii omnes qui in
eorum venerant auxilium armati et asclerati ad Casale-

a) *emendavi;* rumariengum *c.;* Ruminengum *Galv. Flamma, Manip. c.* 250. b) incatenatos *fortasse emendandum.* c) eidem *c.* d) *emendavi;* cale *c.*

1) *Cumanos, Novarienses, Vercellenses, Alexandrinos in hac expeditione adfuisse referunt Ann. Cremon.* 2) *Interpretare acsi* Pontenurio *scriptum esset.* 3) *Guillelmo.*

1217. butanum perexere, ad quem[a] Cremonenses iam accesserant, et vexilla super arboribus posuerant — qui[1] a civitate Cremone per quinque distat miliaria —, qui[b] inimicos videntes illico ab ipso turpiter recesserunt loco; quem ipsis[2] videntibus conbuserunt et destruxerunt[3]. Et ea die Zinonum, curtem de Richis[4], Caserdum[c], castrum de Curtisiis, Baxolum et Brodolanum[d], Sanctum Vidum, Bardeniam[e], Monestarolum cum burgis eorum ceperunt et destruxerunt et igne cremaverunt. Similiter quam plures Placentie milites cum aliquibus eorum civitatis sagittariis ad castellarium de Casale-morato ivere; illud quidem viriliter expugnaverunt atque[f] per vim ceperunt, illud et blavam multam et vasa innumerabilia et alias res, que in ipso aderant loco, ceperunt et conbuserunt.

Iul. 3. Die Lune veniente castra moverunt, armati et asclerati venientes, omnia fossata et pantana transeuntes et etiam aliquem de inimicis minime invenientes, sua
*f. 88d. inter Zovenoldum *et Soncinum[g] posuerunt **tentoria. **p. 4[5]
Iul. 4. Cum autem die Martis IIII. mensis Iulii summo diluculo proposuissent movere castra, Cremone potestas[5] instrumentum publicum ea predicta die Lune Mediolani potestati[6] direxit, in quo continebatur: si moram ibi usque ad aliam diem ad horam none facerent, quod belli fortunam cum eis temptarent; super quo habito conscilio, placuit sapientibus ibidem moram facere debere, et responsionem in hac forma potestati Cremone fecerunt, scilicet quod ea die et die sequenti et altera die venienti eos invenire poterunt. Terras eorum, villas et domos, vineas et arbores igne cremaverunt, incidentes et destruentes ad magnitudinem et ad honorem sublime[h] civitatis Mediolani et Placentie et omnium amicorum eorum et ad obprobrium pariter et detrimentum civitatis
Iul. 4. Cremone et amicorum eorum. Die Martis predicta post

a) *sic c.* b) q̄ (que) *c.; potes scribere* que inimici, *si credis Mediolanenses (non Cremonenses) vexilla in arboribus posuisse, quod non constat.* c) cafdū *c.* d) *emendavi;* bredolanum *c.* e) bardemam *c.* f) *emendavi;* et ꝗ (quod) *c.* g) *sic emendandum esse apparet infra p.* 53, *l.* 7; sentinum *c.* Sentinum *in hac regione situm hodie non invenitur neque antiquis temporibus commemoratur.* h) *sic c., ut et infra a.* 1218, *p.* 65, *l.* 8.

1) *Scil. locus Casalis-butani.* 2) *Cremonensibus.* 3) *Scil. Placentini et Mediolanenses.* 4) *Curtis de Ruschis haec vocatur a Schiavina, Ann. Alexandr.* 1217, *Hist. patr. Mon., SS. IV, col.* 152, *qui multa praecedentium et sequentium locorum et alia capta vel vastata dicit.* 5) *Raimundus de Ugonibus Brixiensis.* 6) *Vide p.* 60, *n.* 5.

horam tertiam tam pedites quam milites omnes de exercitu armati pariter et asclerati versus Zovenoldum redientes, Cremonenses et Papienses ibi expectantes, aliquem eorum minime videntes, moram usque ad nonam facientes, cum omni exercitu inde redientes, temptoria iuxta Suncinum figi preceperunt. 1217. Die vero Mercurii V. *Iul. 5.* mensis Iulii burgos duos magnos circa castrum Soncini[a] positos, domos et caminatas magnas et muratas, molendina quoque magna et murata, arbores et vineas et alias res que *erant circa Soncinum[b] positas[c] inciderunt **f. 89a.* et destruxerunt et igne cremaverunt. Die vero Iovis *Iul. 6.* proxima, castris ibidem morantibus, villam Florani et Garivani, arbores et vineas, legumina[d] multa depopulari fecerunt, inimicos etiam eorum Cremonenses similiter expectantes[1].

Die vero Veneris VII. mensis Iulii castra moventes *Iul. 7.* prope Curtem-novam in villa de Covo de[e] Corveto loco Cremonensium[f] castramentati fuere, ea que ibi invenere destruentes et conburentes. Altera die Placentini Laudam *Iul. 8.* venerunt, ad Placentie civitatem accedere festinantes, audientes et intelligentes, quod Cremonenses cum Parmensibus in terram Placentie intrare proposuerant; quod facere ausi minime fuere, timentes de adventu Placentinorum et Mediolanensium inimicorum eorum. In illa autem expeditione quoddam fuit prodigium, quod oblivioni non est tradendum, sed potius memorie retinendum, videlicet quod aliqua musca, tavanus[g] atque zinzala in illo fuit[h] nec apparuit exercitu.

MCCXVII.[i] XIII. Kal. Octubris Placentini milites *Sept. 19.* cum sagittariis eorum et cum mille militibus Mediolani

a) *emendavi;* sentini *c.;* duo suburbia Souzini ac molendina destruxerunt *Galv. Flamma, Manip. c.* 250. b) sentinum *c.* c) *sic c.* d) *emendavi;* legnamina *c.* e) et de Corv. *Galv. Flamma.* f) *emendavi;* cremonenses *c.* g) *emendavi, cum* raphanus *(Ital. ravano, rafano) hoc loco dici non potuerit;* rauanus *c.* h) *de* nec *ante* fuit *more Codagnelliano omisso vide 'N. Archiv' XVI, p.* 332, *n.* 10. i) MCCXVI. *c.*

1) *A magno exercitu Cremonensium, Parmensium, Mutinensium, Regiorum fugatum esse Mediolanensium sociorumque exercitum inter Zovenoldum et Azanellum non modo Ann. Cremon. tradunt, sed etiam Schiavina l. l. ad a.* 1217. *et iterum falso ad a.* 1216. *quodam modo confirmat; et Ann. Mediol. min. p.* 398. *tradunt* fuit bellum de Zovenolta, *quae verba compluries leguntur in his annalibus, ubi de proelio refertur, quo Mediolanenses inferiores discesserint. Quod proelium paulo post Iul.* 6. *commissum esse videtur, fortasse postquam Placentini iam abierunt.*

1217. intraverunt in terram Parmensium, in partibus videlicet Montis-salsi et Greci, villas quoque et domos, que erant in ipsis curiis, conbuserunt et castrum Rudiliani et domos[a], que erant circa Corvam, conbuserunt et igne cremaverunt, et tunc habuerunt et ceperunt LXX homines
Sept. illarum partium. Eodem mense Vicedominus ecclesie Placentie prepositus in episcopum Placentie fuit elevatus[1].

*f. 89b. 1218. *MCCXVIII.[b] Otto Romanorum imperator obiit de
Maii (19). mense Madii.

MCCXVIII[c], indictione VI, in consulatu Presbiteri Cazie, Iacobi de Bona-corigia[2], Gandulfi de Fontana, Petratii Pasacalde[d, 3], Alberti de Montecuco, Sani Surdi et Roclerii Bonefacii, consulum communis Placentie,
Febr. 1. dicti consules circa Kal. Februarii treuguam cum Parmensibus et Cremonensibus voluntate quorundam Pla-
(Ian. 18). centie civium ac[e] conscilio sacramentis firmaverunt[4]. Verum quia ipsa treugua absque[f] consensu et voluntate amicorum nostrorum Mediolani et civitatis Placentie populi et quam plurium[g] nobilium eiusdem civitatis virorum facta fuerat, quod ad obprobrium et detrimentum eiusdem civitatis et amicorum nostrorum spectare videbatur, ingens seditio inter populum et predictos consules et eorum sequaces est exorta. Cum autem ipsi consules super predicta treugua facienda procedere[h] vellent, populus et nobiles civitatis Placentie viri qui cum eo erant societatem insimul sacramentis contraxere et coroboravere, statuentes et adfirmantes ipsam treuguam nullo modo firmam et ratam habere et omnimode ipsam infringere[i]. Cognoscentes ipsi consules illos de societate[k] ab incepto desistere nolentes, sed magis magisque efficaciter insistentes; cum autem diu super propositum eorum laborassent, nec ad finem perducere posse percipientes,

a) Rudiliani locum et Varani, petram Cornam *Galv. Flamma, Manip. c.* 250. b) *sic P et Galv. Flamma;* MCCXVIIII. *c.* c) *sic corrigendum esse iam ex numero indictionis apparet;* MCCXVIIII *c.; Pallastr. adnotavit in carta quadam Registri grandis Placentini, in qua sequentes consules huius anni nominati sunt, annum incarnationis* MCCXVIIII. *pro* MCCXVIII. *scriptum esse, quo Codagn. adduci potuisset, ut idem faceret, et Galv. Flamma quaedam ex sequentibus excerpta Manip. c.* 252. *ad a.* 1219. *habet, sed Ioh. de Mussis alia ad a.* 1218, *Agazzari pauciora ad a.* 1219. d) pasatalde *c.* e) at *c.* f) *suppl. Pertz ut infra p.* 65, *l.* 2; *om. c.;* sine *H.-Br.* g) *emendavi;* plurimum *c.* h) p̄cedere (precedere) *c.* i) *emend. H.-Br.;* infingere *c.* k) societa *c.*

1) *Cf. Honorii litteras datas a.* 1217. *Oct.* 5; *Potthast nr.* 5607. 2) de Mala corigia *dicitur in carta infra n.* 4. *laudata.* 3) Passaculderia *in dicta carta vocatus.* 4) *Carta de iuramentis indutiarum decem annorum factis iam Ian.* 18. *data est, Böhmer, Acta Imp. p.* 641 *sq., nr.* 933.

habito a sapientibus eiusdem civitatis conscilio, quod de 1218.
illo minime sacramento tenebantur, cum absque voluntate
populi et fere omnium[a] nobilium Placentie illud fecerant,
concordes extraendi carocium cum Mediolani legatis, qui[b]
in nostra aderant *civitate, fuere. *f. 89c.

Die vero Martis VIII.[c] Kal. Madii, in festo beati *Apr.* 24.
Georgii[1] magna cum letitia ad honorem et magnitudinem
civitatis Placentie et sublime[d] urbis Mediolani foras
extraxere carocium; et ea die Mediolanenses similiter
suum foras misere carocium, in terram *quoque inimi-
*p. 436. corum nostrorum divina favente gratia ire proponentes.
Die vero dominica proxima, tertio Kal. Madii Cremo- *Apr.* 29.
nenses et Papienses similiter foras sua extraxere carocia.
Die vero Veneris primo mensis Iunii[e] Mediolanenses et *Iun.* 1.
eiusdem civitatis carocium Padum transierunt et inter
Pontenurium[f] et Fontanam[g, 2] et in illis partibus cum
Placentie carocio albergavere. Die sabbati II. mensis *Iun.* 2.
Iunii Placentini et Mediolanenses in Salmuris et in
Prato de Rege castramentati fuere. Diem quoque sanctum *Iun.* 3.
pentecostes ibidem celebraverunt. Die vero Martis V. *Iun.* 5.
eiusdem mensis Iunii castra moverunt et iuxta castrum
de Sancta Cruce sua fixere tentoria. Altera die illud *Iun.* 6.
castrum cum domignono undique murato et cum turre
magna et villam Lardule destruxerunt et diruerunt et
conbuserunt, segetes et vineas et arbores depopulati
fuerunt. Predicta die Cremonenses cum carocio et Par-
menses cum carocio et cum Mutinensibus et Regensibus
et aliis eorum amicis, qui omnes Burgum[h] aderant, cre-
dentes nos Burgum ire debere[3], iuxta locum de Carpia-
neto[i] albergaverunt. Altera die, scilicet die Iovis VII. *Iun.* 7.
mensis Iunii, Mediolanenses cum *carocio et cum omni *f. 89d.
gente eorum, Placentini quoque cum carocio et cum

a) *supplevi; om. c.* b) q̄ (que) *c.* c) *emend. H.-Br.;* IIII. *c.* d) *cf. supra p.* 62, *l.* 31. e) *emend. H.-Br.;* iulii *c.* f) ponī *c.; Pontem-mirum Galv. Flamma, Manip. c.* 252. g) *sic Galv.;* fonī *c.* h) *sic c.* i) cāpianeto *c.*

1) *Festum Georgii in multis ecclesiis Italiae non Apr.* 23, *ut in plerisque ecclesiis, sed Apr.* 24. *celebrabatur; cf. Kalend. Cremon., Zacharias, Cremon. episc. series p.* 266; *Acta SS. Apr. III, p.* 260. 2) *Recte quin scripserim verba in codice breviata, nemo dubitabit, cum Mediolanenses et Placentini ab horum civitate per viam Aemiliam versus Burgum S. Domnini profecti sint.* 3) *Quod procul dubio facere proposuerant, ut Cont. Sicardi tradit, sed impedientibus Cremonensibus sociisque eorum septentrionem versus a via Aemilia declinarunt.*

1218. universa gente eorum et omnes alii eorum amici[1], qui in eorum venerant auxilio, de castris exierunt et armati et asclerati ad locum de Gibello iverunt, in quo Cremonenses et Parmenses et alii eorum amici fossatis et aliis magnis munitionibus erant muniti pariter et inclusi. At Mediolanenses ipsi[a] magno impetu et clamore super eos insultum fecerunt, et tubis per partes sonantibus prelium incipitur; quod prelium duravit ab hora none usque in sero[2]; in quo prelio ab utraque parte multi fuere capti, innumerabiles vero destrarii fuerunt vulnerati et interfecti. Videntes autem propter noctis obscuritatem et ipsius loci munitionem et fortitudinem quod inceperant ad finem minime perducere posse, ad castra rediere[3]. *Iun. 8. 9.* Die Veneris moram ibidem fecere. Altera die castra moventes iuxta castrum de Buxedo sua fixere tentoria; quod erat turribus magnis et aqua undique circumdatum et muratum. Et ea die illud ceperunt et diruerunt[4]. *Iun. 10. 11.* Altera die castramentati fuere iuxta Burgum, altera die fossatum, quod Parmenses et Burgenses[b] fecerant a Burgo usque ad Roagiam, explanavere; turrem de Roagia et turrem desuper in quodam podio positam[c] destruxerunt et diruerunt. Illud quidem Placentie milites transeuntes castrum et villam de Rivo[d]-Sanguenario et Casale-barbatum et Tocammotam[e] et multa alia loca fere XXX **f. 90a. Iun. 13.* *ceperunt et conbuserunt. Die Mercurii precibus et amore abbatis communis[f, 5] Placentie, qui in ipsa venerat

a) *emendavi;* inclusi a mediolanensibus ħ (nisi) magno, *qui locus satis certo quoad sensum restitui potest, quamvis* At *et* ipsi *dubia sint, quod non dolendum est, quia Codagnellus verba inania, sexcenties prolata repetiit; cf. supra p.* 41. 51. 53. b) *emend. H.-Br.;* burgū *c.* c) posita *c.* d) *sic Galv. Flamma;* uno *c.; cf. supra a.* 1188, *p.* 17, *l.* 33. e) *emendavi;* totam motam *c.;* Cogamatum *Galv. Flamma, Manip. c.* 252, *unde fortasse* Tocamatum *scribendum.* f) cōis *c., quod semper est* communis.

1) *Quos enumerant Cont. Sicardi et Ann. Cremon. et Ann. Bergom., 'Misc. di storia Italiana' V, p.* 224. 2) *Eadem fere verba in Ann. Parm. mai. p.* 666. 3) *Inferiores discesserunt Mediolanenses sociique eorum, ut quatuor laudati auctores referunt, et Tolosanus c.* 156, *p.* 702; *Schiavina l. l. col.* 152; *Chron. Mutin., Muratori, SS. XV, col.* 558, *ubi falso dictum est carocium Mediolanensium captum esse (cf. Cont. Sicardi). Cf. Alberti Milioli Lib. de temp. c.* 217; *Ann. Mediol. minores p.* 398; *Ann. vet. Mutin., Muratori, SS. XI, col.* 58; *'Cron. di Bologna', ib. XVIII, col.* 252. 4) *Cf. Mem. Mediol. p.* 401. 5) *Inepte hoc dictum est. Quod verbum nisi corruptum est, ante hoc quaedam excidisse conicio. Aut abbatem S. Savini aut S. Sixti monasteriorum Placentinorum hunc fuisse censendum est. Galv. Flamma, Manip. c.* 252, *hoc loco exscripto habet:* precibus ambasiatorum de Bononia, qui ad pacem faciendam venerant. *In hac dubietate textum codicis mutare non ausus sum.*

expeditione pro pace inquirenda et conponenda, instantes[a] 1218.
nobis, ut redire deberemus, volentes petitioni et voluntati
eorum[a] satisfacere, de iurisdictione inimicorum exeuntes,
ea die ad rivum Inglum hospitati fuere, alia die reversi *Iun.* 14.
sunt ad propria.

Die Mercurii IIII. mensis Iulii proximi sequentis *Iul.* 4.
Cremonenses explanaverunt fossatum quod est desuper
Florenzolam; illud transeuntes arbores et vineas, que[b]
in illis partibus invenerunt, per villam Luxeraschi usque
ad Sanctum Laurentium destruxerunt et inciderunt; et
ea die in Salmuriis hospitati fuere; alia die per vallem *Iul.* 5.
Longene equitantes et per vallem Sustironis Burgum
redeuntes arbores et vineas et segetes et ea que invenerunt destruxerunt et conbuserunt. Ea autem die milites
Florenzole cum aliquibus Placentie militibus in terram
Cremone equitavere, per viam scilicet, quam Cremonenses
per quoddam nemus fecerant; in cuius exitu[c] invenerunt
Cremonenses, qui pontem, per quem transierant, custodiebant; quibus visis prelium cum eis inceperunt . . . . .
[ceperunt[d]] circa centum decem, quos victos duxerunt
et in carcere recluserunt.

Die sabbati VII. eiusdem mensis Iulii Placentini *Iul.* 7.
et Mediolanenses milites intraverunt in terram Parme,
in curia scilicet Curticelle; caminatas et domos et segetes
et arbores et vineas, quas in illis partibus invenerunt,
*destruxerunt, inciderunt et conbuserunt. *f. 90b.

Eodem anno, mense Augusti proximi sequentis *Aug.*
placentini minuti, qui dicuntur quarteroli, et placentini
grossi, quorum quilibet valet[e] sex den[arios], de placentinis veteribus, qui modo sunt, facti fuere.

De eodem mense porte, scilicet porta de Puteo
Fulberto[f] et porta de Strata Levata, incepte fuerunt.

In[g] civitate Laude MCCXVIII, indictione VII, XV.
die mensis Novembris Mediolanenses et Placentini et *Nov.* 15.
omnes alii de eorum parte iuraverunt *attendere et ob-
p. 437. servare precepta domini cardinalis[1], legati summi ponti-

a) *sic c. Abbas igitur cum sociis instabat. Pertz.* b) *sic c.* c) *emend. Pall.;* ex'citu *c.* d) *apparet multa omissa esse, quorum extremum verbum fuerit* ceperunt, *oculo scribae ab eodem verbo ad idem aberrante; nulla lacuna in c.* e) *emend. H.-Br.;* velet *c.* f) *sic Ioh. de Mussis;* fulberto *c. et Galv. Flamma c.* 252. g) fuerunt in civ. Laude, *sequente magna littera initiali* M *in numero anni, quae verba* in civ. L., *in archetypi margine procul dubio scripta, alio loco inserenda sunt, ut post* Novembris. *Galv. Flamma c.* 252. *hunc locum iam ita ut in nostro cod. scriptum legit, quia scripsit:* Laudenses portam . . . ceperunt.

1) *Hugonis (Ugolini) episcopi Ostiensis.*

1218. ficis, super pace sive treugua conponenda inter Mediolanenses et Placentinos et suam partem et Cremonenses (Dec. 2). et Parmenses. Primo introitu eiusdem mensis[1] iuraverunt attendere et observare precepta domini cardinalis pro predicto facto.

1219. Ian. MCCXVIII, indictione VII, mense Ianuarii Placentini elegerunt in potestatem et rectorem civitatis Placentie dominum Guidonem de Busti de Mediolano.

Ad notitiam ac memoriam Christianorum omnium pervenisse nullatenus dubitamus, sed liquidum pariter et manifestum omnibus fore[a] indubitanter putamus, qualiter gens transmarina pro animarum eorum[b] redemptione pro Terra Sancta ultramarina a manibus sancte crucis inimicorum liberare, defendere ac manutenere multis periculis variisque laboribus sunt astricti[c] plurimumque fatigati[2]. Cumque in presentia horum rex *f. 90c. Ierosolimitanus[3], vir egregius, magne *fidei et discretionis, providus et discretus, atque urbis Romane cardinalis[4] eximie nobilitatis et prudentie cum aliis viris nobilibus et potentibus[5] atque cum omni exercitu Christianorum, qui in auxilio Sancte Terre proficiscebatur, in obsidione Damiate[d] per duos annos et quatuor menses stetissent, auxilio domini nostri Iesu Christi in millesimo ducen- Nov. 6. tesimo decimo nono de mense Novembrio, in festo beati Leonardi dictam civitatem ceperunt et ipsam et centum homines[6], qui in ea aderant civitate, cum omnibus diviciis et rebus habuerunt.

Nov. MCCXIX, indictione nona[7], de mense Novembrio Placentini in pleno conscilio ad campanam colecto dominum A[ndalum], civitatis Bononie virum nobilem et prudentem, in potestatem elegerunt. Et eo tempore inter populum et eiusdem civitatis milites propter quedam populi capitula ingens crevit sedicio, que rectores civi-

a) *sic Gesta; om. c.* b) nostrarum *Gestorum cod. Paris., sed cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 289, *n.* 1. c) *sic cod. Est. Gestorum;* astructi *c. et Gestorum cod. Paris.* d) daniate *c.*

1) *Codagnellus opinatus est se supra scripsisse* XVII. Kal. Decembris *pro* XV. die mensis Novembris. *Cf. cartus datas Dec.* 2; *Reg. Imp. V, nr.* 12553. *et* 6318. 12544—12550. 2) *Haec ad verbum fere cum praefatione Gestorum obsidionis Damiatae Iohannis Codagnelli conveniunt; cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 288 *sq.* 3) *Iohannes.* 4) *Pelagius episcopus Albanensis.* 5) rex — potentibus *paucis mutatis initio Gestorum obsidionis Damiatae Codagnelli recurrunt.* 6) *Nihil legitur in Gestis Codagnelli de numero hominum Damiatae captorum, quorum plura milia, ut omnes testantur, fuerunt.* 7) *Octava potius.*

1219. tatis populi in brevi communis esse mittenda[a] volebant, que plurimum dispicienda [milites[b]] contradicebant; verum quia illi de populo coniurationem insimul fecerant et omnimode militibus contradicebant, omnes viri nobiles et potentes civitatis Placentie se confirmaverunt.

1220. *Maio—Iul.* MCCXX. de mensibus Madii, Iunii et Iulii fere omnes milites Placentie extra Placentie civitatem exierunt et per castra, loca et villas Placentie districtus ad habitandum iverunt[1].

Sept. Eodem anno de mense Septembri Rogerius Federicus Romanorum rex primo intravit et venit in Lonbardiam, quando ibat Romam pro corona habenda et a summo pontifice recipienda. *f. 90d. *Nov. 22.* *Die dominica X. Kal. Decembris proximi[c] dominus Federicus coronatus fuit rex[2] Romanorum a summo pontifice in civitate Romana.

Mart. 24. MCCXXI.[d] die Martis IX. Kal. Aprilis, cum homines Rivalgarii, qui parti populi[e] favebant, crederent et sperarent castrum Rivalgarii posse tenere et defendere et ad honorem populi manutenere cum viris popularibus, qui in ipsius castri custodia existebant, caminatam illorum de Pigazano et ipsius loci turrem, que pro militibus tenebatur et custodiebatur — ipsam caminatam per vim ceperunt. Hoc audito a societatis militum consulibus et militibus, qui in ipsis aderant partibus, illico ad partes Rivalgarii accesserunt, nuntios quidem suos per Placentie districtum mittentes, ut tam milites quam pedites, sagittarii et balestarii ad illas partes accedere deberent. *Mart. 25.* Die vero proxima in villa Duliarie et in domibus que sunt iuxta Plebem hospitati fuere; *Mart. 26.* altera die castra moventes ipsam villam et domos conbuserunt et res, quas homines Rivalgarii in ipsa Plebe confugerant, rapuere et abstulere; postea versus castrum[3] pergentes, ipsius castri burgum, quem rostis et aliis munitionibus munierant, per vim ceperunt; illud quidem castrum undique obsiderunt[f] et in ipso castro multos lapides cum predariis proiecere. *Mart. 29.* Cum autem die dominica proxima[4] ad illud castrum expugnandum forent,

a) mittendi *c.* b) *suppl. Pertz; om. c.* c) *emendavi;* proxima *c.* d) *sic c.; sed ad a.* 1220. *haec pertinere apparet, cum et Mart.* 24. *fuerit hoc anno dies Martis, et ex sequente narratione appareat haec ante a.* 1221. *gesta esse. Pertz non recte* 1219. *scripsit, cum pleraque sequentium secundum Codagnelli computationem etiam a.* 1220, *initio anni a Mart.* 25. *sumpto, facta sint.* e) *suppl. H.-Br.; om. c.* f) *sic c.*

1) *Plura de his rebus tradit Ioh. de Mussis col.* 459 = *Agazzari p.* 21 *sq.* 2) *Imperator potius.* 3) *Rivalgarii.* 4) *Quae fuit pascha a.* 1220.

1226. tione iuravit sacramentum regiminis civitatis Placentie, existente domino Guazone in Potentiano per potestatem [1].
Apr. 1. Die Mercurii primo mensis Aprilis incepit regimen dicte civitatis Placentie.

De colloquio celebrato ab imperatore cum Cremonensibus et Parmensibus et Papiensibus in loco Burgi Sancti Dompnini.

1 Invocato Iesu Christo,
Dicto brevi super isto
Quedam feram, ut gesserunt
Cremonenses ac fecerunt
Suis cum[a] sequacibus.

2 Cremonenses cum Papia,
Quos[b] nunc odit Lonbardia,
Affectabant pretaxatam [2]
Alamanis fore datam,
Ut sic possent destrui.

3 Quare gressum direxerunt,
Velud multi modo ferunt,
*f. 92b. *Ad inmensam maiestatem,
Obtinentem potestatem
Totius Apulie,

4 Lonbardiam pollicentes,
Ipsam [3] quoque inducentes,
Ut intraret Lonbardorum,
Sapientium virorum,
Confines in proximo.

5 Imperator hoc audito
Et confixus[c] eo dicto
Mox incepit advenire
Cum furore sue ire
More Theothonico.

a) 9 *c.* b) Quis *c.* c) *i. e.* confisus. *Pertz.*

1) *Cf. Ioh. de Mussis col.* 460 = *Agazzari p.* 24; *cartam foederis inter Cremonenses et societatem militum Placentinorum, L. Astegiano, Cod. dipl. Cremon. I, p.* 249 *sq., nr.* 393, *datam Potentiani a.* 1225. *Sept.* 10. 2) *Scil. Lombardiam.* 3) *Scil. maiestatem Friderici II.*

6 Sed Lonbardi sunt astuti 1226.
Et in factis valde tuti[1],
Quare cito perpenderunt
Dolum, quem machinaverunt
Cremonenses perfidi.

7 Quare Mediolanenses,
Quorum pigri non sunt enses,
Separatis[a] Parmexanis,
Sunt adiuncti Marchexanis[b]
Sociali federe.

8 Istis addo Placentinos
Simul atque Faentinos
Et addendo Brixienses
Non excludam Bononienses,
Cum sint potentissimi.

9 Multas possem nuncupare
Civitates, conputare
Inter loca iam predicta,
Nisi quia longa dicta
Generant fastidium.

10 *Ipse venit cum furore[c], *f. 92c.
Sed recessit cum dolore.
Magnam tulit dictionem[2]
Propter persuasionem[d]
Cremonensium[e] fatuam.

p. 440. 11 *Hic profectus est Ravenam,
Que fetentem habet venam.
Ibi pasca celebravit Apr. 19.
Atque gentes congregavit,
Sicut ipse potuit.

12 Hoc peractum[f] fuit vere,
In Aprili et in vere,
Dum currebant anni mille,
Nisi sit deceptus ille
Qui dictavit ritimum[g].

a) *emend. H.-Br.;* S; paratis *c.* b) marthexanis *c.* c) forore *c.* d) *Codagn. enuntiavit* persu-asionem. e) Cremonenses *c.; enuntia* Cremonensjum; *cf. str.* 29, *v.* 4. f) *emend. H.-Br.;* tactum *c.;* Hocce actum *Pertz.* g) *sic pro* rhythmum, *ut septem syllabis versus compleatur. H.-Br.*

1) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 264. 2) *i. e. magniloquus fuit. Pertz.*

1226.

13 His predictis adde centum
Cum viginti sex et centum,
Et habebis conpillatum
Numerumque conputatum
Istius millleximi.

14 Et cum ista gererentur
Et undique dicerentur,
Bononienses — nam timebant —
Civitatem muniebant
Omni fortitudine.

15 Ad hoc dicam, quid fecerunt:
Universis[a] iniunxerunt,
Ut deberent se aptare
Et decenter decorare
Armis[b], equis bellicis,

16 Hoc propositum habentes
Et nullo modo frangentes:
Si nuper[c] vellet transire,
*f. 92d. *Non permitteretur ire
Sine magno prelio.

17 Vidit autem imperator,
Thesaurorum cumulator,
Quod nequiret[d] vi transire
Neque[e] gentes convenire
In Cremona fatua.

18 Iussit ergo civitates,
Lonbardie potestates,
Ut tramitterent legatos
Armis[f], equis preparatos
Ad sui presentiam.

19 Marchexani viros multos
Et Lonbardi iam prefultos
Transmiserunt tunc legatos,
Sed non armis preparatos,
Sicut ipse iusserat.

a) *emend. H.-Br.;* Uniuersi *c.* b) *emendavi;* et *add. c.* c) *emendavi;* imperium *c.* d) nequire *c.* e) *emend. Pertz;* Nec *c.* f) *emendavi;* et *add. c.;* paratos *corr. H.-Br.; vide sequentis strophae v.* 4; equis et armis . . . preparati *saepissime scripsit Codagn.*

20 Fertur autem, quod Parmenses, 1226.
Cremonenses, Papienses
Deferentes secum arma
Accesserunt tunc ad arva
Civitatis Mutine.

21 Tamen non preterierunt
Nec transire presumpserunt,
Quia quisque dubitabat;
Unumquemque formidabat
Civitas Bononie.

22 Tunc Veronensis civitas,
Cuius est magna probitas,
Que Lonbardum cupiebat
Statum, bene prohibebat
Iter regis filii[1],

23 Qui magna manu militum,
*Tamen non credo peditum, *f. 93a.
Festinabat ultra ire
Atque patri subvenire
In malo proposito.

24 Nunc ad patrem redeamus
Et de nato dimittamus,
Et dicamus sua facta[a],
Que iam viris non sunt grata
Suo infortunio.

25 Stetit ergo imperator,
Secularis legis lator,
Hinc ad diem summi dei[2] — *Maii 7.*
Qui dictavit, crede ei —
In Ravene partibus.

26 Ille dies, sicut credo
Et lectori vere edo,
Qui a Iove nominatus,
Sicut supra fui fatus[b],
Fuit Madii[c] septimus.

a) fata *fort. emendandum; sed Codagnellus* facta *fortasse* fatta *enuntiavit.* b) *emend. Bethmann;* fuit factus c. c) *enuntia* Madi.

1) *Heinrici.* 2) *i. e. Iovis; cf. sequentis strophae v.* 3.

1226. *Maii* 8. 27 Die sequenti proximo —
Vera loquor de pessimo —
In partibus Faentie,
Ut conpleat nequitie,
Requievit, opera.

Maii 9. 28 In alio qui sequitur[1]
A suis equis vehitur
Ad civitatem propriam[2],
Que nunc amat perfidiam,
Iuxta ipsam comorans.

Maii 11. *Eccli.* 14, 8. 29 *Die lunari regulus[3], **p.* 441.
Cuius est nequam oculus,
Est is iuxta Medicinam
Bononiensium vicinam
**f.* 93[b]. *Hospitatus imperator.

Maii 12. 30 Die Martis requiescit —
Nec Lonbardus expavescit —
Aquarum inundantia[4],
Quod fit [Dei[a]] iustitia,
Iuxta dictum opidum.

Maii 13. 31 Et in die Mercurii
Decimo mensis Madii,
Cui tertius iungatur,
Ad hoc ut vera fateatur[b]
Qui dictavit ritimum,

32 Imperator furiosus,
Qui nunc viris est exosus,
Nullum ledens equitavit,
Quia suis commendavit,
Partes [ad[c]] Bononie.

33 Quod ut vident Bononienses[d],
Quos nunc amant Melanenses,
Permiserunt eum ire
Atque castra stabilire
Inter se et Mutinam.

a) *suppl. H.-Br.; om. c.* b) *sillaba una abundat.* c) *om. c.;* Ad partes *H.-Br.;* Partibus *Pertz.* d) *lege* Bononjenses, *ut str.* 14, *v.* 3. *et* 29, *v.* 4. Bononjensium.

1) *i. e. sequente die.* 2) *Imolam; cf. Cron. Reinhardsbr., SS. XXX, p.* 604; *Ann. Placent. Gib. p.* 469; *Reg. Imp. V, nr.* 1605*c.* 3) *i. e. anguis. Pertz.* 4) *De qua vide Cron. Reinhardsbr. l. l.*

34 Post Mutinam perveniens, 1226.
Ibidem moram faciens
Usque ad diem[a] Domini, *Maii* 17.
Sicuti bene memini,
In qua venit Regium.

35 Eo die dominico,
Sicut[b] tibi, crede, dico,
Placentinorum milites
Atque eorum pedites
Firmarunt[c] colegium.

36 Die Lune, veraciter *Maii* 18.
Et bene credo firmiter,
*Qui Kalendarum Iunii *f. 93c.
Est quindecimus[d] socii,
Parme sedit impius.

37 Tunc rectores Lonbardorum
Et eorum sociorum
Statuerunt colloquium
Atque firmum conscilium
In valenti[e] Mantua.

38 Ad quod direxit nobiles —
Et dimisit ignobiles —:
Illius viri[1] nuntium[2],
Qui Domini viventium
Sacra pago conprobat,

39 Et cum eo misit duos,
Quos credebat esse suos,
Episcoporum, presidem[f]
Milani[3] neque desidem[g]
Ad sua conscilia.

a) *mallem* Ad diem usque *propter rhythmum, et quia Codagn. in reliquis versibus hiatum plerumque (non ubique) prohibet.* b) Sicuti *c.* c) *emendavi;* Firmaverunt *c.* d) *mallem* Quindecimus est. e) *emend. H.-Br.;* valentini *c., quod Pertz recepit ratus* Valentini *diem (Maii 25) dictum esse, falso omnino, sillaba enim versus abundat, et* In Valentini Mantua *ne Codagnellus quidem scripsisset, neque festum Valentini in ecclesiis Italicis hoc die celebratum est, quo potius festum Urbani celebrabatur. Neque omnino quidam Valentinus die Maii 25. colebatur, quod sciam. Sane in Actis SS. Bolland. tantum obscurissimus quidam Valentio in Bulgaria cultus ad diem Maii 25. invenitur; atque colloquium illud post diem Maii 28. habitum esse ex Tolosani c. 185. apparet.* f) perfidem *c.* g) defidem *c.*

1) *Honorii papae. Pertz.* 2) *Conradum cardinalem episcopum Portuensem.* 3) *Heinricum.*

1226.

40 Sed ne ritimi dictator[a]
Videatur blasphemator,
Istis iungat Placentie,
Mediolani[b] militie,
Que est dona pro vino[c].

41 Veronenses auxilio
Mediolani lilio
Aliarumque urbium,
Que dant sibi subsidium,
Instabant viriliter.

42 Nec[d] transire dimittebant
Qui ad regem cupiebant
Accedere cum genito[1].
Hic sermonem dimittito[e],
Dum predicta fierent.

*f. 93d.

43 *Dimittito si dixerim
Et calamum subtraxerim,
Me penitet, et ideo
Nunc ad scribendum redeo
Locuturus[f] aliqua.

44 Et in urbe Parmensium
Stetit — qui debet regium
Decus habere, rapitur[2]
Et illi non permittitur,
Cum se male gesserat —

45 Hinc ad diem, ut credimus,
Iun. 14. In quo regnat Deus summus[g. 3],
Qui mensis erat[h] Iunii
Iun. 13. Tredecimus, o socii,
Quo Burgum accellerat.

46 Et cum filius videret,
Transitum quod non haberet

a) ditator *c.* b) Et Med. *c.; lege* Medjolani. c) *versum inanem intactum reliqui, cum dubitarem, quid scribendum sit. Si de* Provino *Mediolanensi, hoc anno Placentina potestate, dictum est, ut coniectaverunt, pro* ē dona *legere potes* devota *vel* est prona *vel* consona *vel* dat dona. d) *emendavi;* Neque *c.* e) dimittato *c.* f) *emend. H.-Br.;* Locutus *c.* g) sumus *c.* h) *suppl. H.-Br.; om. c.*

1) *Heinrico. Lombardi nempe, per clusas Alpium quominus transiret, imposito praesidio prohibebant.* 2) *Scil. decus regium.* 3) *I. e. ad diem dominicum, qui a.* 1226. *fuit Iun.* 14.

Ad suum patrem, rediit, 1226.
Retro conversus abiit,
Urens Trentum undique[1].

42. 47 *Tunc rectores se vocarunt,
De[a] concordia tractarunt
Cum cardinali domino[2],
Imperatoris nuntio,
Mercarie[b] curia.

48 His diebus legatorum
Misit copiam suorum,
Ut ad eum accederent
Atque simul dissererent,
Urbes per Italicas,

49 Hinc ad festum Iunii[c]
Sancti Iohannis domini, *Iun.* 24.
Ut secum in colloquio
*Atque firmo conscilio **f.* 94a.
Tractarent[d] honestissima.

50 In die vero Veneris, *Iun.* 26.
Dictanti si credideris[e],
Ad civitatem[3] properat,
Ipsum que[f] nunc vituperat,
Sexto ante Iulium.

51 In die vero sabbati *Iul.* 4.
Quarto de mense Iulii
Idem quoque imperator,
Rationum confirmator,
Ad Burgum revertitur.

52 Ea die accelerant
Et cum legatis properant
Rectores castrum[4] nobile,

a) *emendavi;* Et de *c.* b) *emend. H.-Br.;* Macre *c.* c) *sillaba desideratur, fortasse* Abhinc *vel* Illinc *pro* Hinc *corrigendum.* d) *fort.* tractent *scribendum, cum sillaba abundet.* e) *emend. H.-Br.;* crederis *c.* f) quē *c.*

1) *In Italia credebatur Tridentum, quae civitas casu tunc incendio concremata est, Heinrico rege iubente combustam esse; cf. Winkelmann, 'Friedrich II.' I, p.* 294, *n.* 2. 2) *Conrado supra dicto. Cf. imperatoris litteras, LL. Const. II, p.* 137 *sq., nr.* 107. 3) *Cremonam; cf. Ann. Plac. Gib. l. l.* 4) *Interpretare: ad castrum.*

1226. Quod numquam fuit debile
Secum repugnantibus,

53 Istud castrum nominatur,
Quod a flore derivatur[a],
Florenciola domina,
Que est illarum regina
Suo benefitio.

54 Locus est in planitie[b]
Et est tam pulcher facie,
Quod omnes viri cupiunt
Et illuc ire gestiunt
Propter habundantiam.

55 Illic sunt fortes milites
Et fortissimi pedites,
Qui resistentes fortiter
Percutiunt viriliter
Inimicos undique.

56 Et hec sciunt Cremonenses
*f. 94b. *Atque nobiles Parmenses,
Qui iam eos impugnarunt[c]
Atque multum devastarunt[d]
Propter istum regem[e].

57 Sed ne[f] nimis inmoremur[g],
Ad inceptum revertemur
Et dicemus, quid fecere[h]
Atque cum rege gessere
Rectores Italie.

58 Ergo bene cognoscatis,
Lectores, michi credatis,
Quod imperator optimus,
Animorum impius[i]
Super omnes alios[k],

a) *emend. Pertz;* deuiatur *c.* b) *emend. Pertz;* placentie *c.* c) impugnaūnt *c.* d) deuastaūnt *c.* e) *sillaba desideratur; fortasse* regulum *emendandum.* f) ne *suppl. H.-Br.; om. c.* g) *emendavi;* minoremur *c.;* vos moremur *Pertz.* h) *emend. H.-Br.;* facere *c.* i) *versus corruptus, cui sillaba deest.* k) *emend. Pertz;* alie *c.*

59 Nichil fecit cum nuntiis, 1226.
Quos tradere mendatiis
Nisus est; hec ut viderunt,
Ad propria redierunt
Decimo[a] de Iulio. *Iul. 10.*

60 Et in die qui sequitur *Iul. 11.*
Contio hec colligitur,
Qua Lonbardos[b] banizavit
Atque eos execravit;
Post de nocte refugit

61 Et per Monbardoni montes
Pontremuli[c] accessit partes;
Qui civitatis timens nequitiam[1]
Pisanorum ibi expectavit militiam,
Cum qua profectus fuit[d] Pisis.

De pace et concordia facta inter imperatorem et Lonbardos per summum pontificem.

MCCXXVI, indictione XV, de mense Octubris legati summi pontificis cum domini imperatoris *nuntiis Lonbardiam intrantes, rectoribus societatis Lonbardie et uniuscuiusque civitatis potestatibus ex parte summi pontificis precipientes, ut ad eius presentiam pro discordia, quam cum domino imperatore habebant, accedere deberent[2]. Communicato vero conscilio legatos viros nobiles et prudentes ad summi pontificis maiestatem mittere statuerunt. De mense autem Novembri ipsi legati Bononiam accedentes, ibidem se expectantes, omnes se coadunaverunt[3]. *Die dominico nono Kal. Decembris[4] iter eorum proficiscendi ad Romanam curiam direxerunt. Qui a summo pontifice et a Romane curie cardinalibus atque viris nobilibus et magnatibus urbis Rome magni-

Oct. — **f. 94c.* — *Nov.* — **p. 443.* — *Nov. 22. (2*

a) Decime *c.* b) *emend. Pertz;* Quia lōbardus *c.* c) *emendavi;* Per montremuli *c.; Per Pontremuli H.-Br.;* Ad Pontremuli *Pertz; cf. P.* d) est *P.*

1) *In tribus extremis versibus reliquit Codagnellus rhythmum hucusque usitatum octo sillabarum.* 2) *Cf. epistolas Honorii III, Epist. sel. I, p.* 234—236, *nr.* 309. 310. 3) *Die Nov.* 21. 22. *rectores societatis Bononiae demum procuratores ad papam mittendos constituerunt, ibid. p.* 240 – 242, *nr.* 319—321, *ubi eadem fere verba, quae supra l.* 22. 23: super discordia, quam habent cum domino Frederico Romanorum imperatore *etc.* 4) *Nov.* 23. *fuit a.* 1226. *dies Lunae.*

1226. *Dec.* fice et decenter fuerunt recepti. De mense vero Decembri pax et concordia facta fuit per summum pontificem inter imperatorem et ipsos Lonbardos[1].

1227. *Febr.* MCCXXVI, indictione XV, de mense Februarii Placentini eligerunt[a] in potestatem dominum Guidonem de Landriano, civem Mediolani; die Martis intravit in regimine ipsius civitatis.

Mart. 18. Die Iovis XIIII. Kal. Aprilis[2] obiit papa Honorius, et elevatus fuit papa Gregorius, qui erat tunc temporis cardinalis et dicebatur Hugolinus episcopus de Hostia.

1228. MCCXXVII. Placentini eligerunt[a] in potestatem et rectorem dominum Abiaticum Marcellinum, virum no-
Mart. 8. bilem et prudentem urbis Mediolani, qui octavo mensis Martii intravit in regimine civitatis Placentie.

De itinere facto ab imperatore ultra mare et
*f. 94a. *de innumerabili multitudine virorum bellicorum coadunati[a] apud Brundusium[b], quibus imperator noluit dare transitum.

MCCXXVI. Honorio papa existente in[c] ecclesia, Rogerio Federico Romanorum imperatore[d] regnante. Eodem tempore gens transmarina et Hospitalarii milites et alii viri nobiles et potentes a[e] perfidis paganis et Saracenis gravissime oprimebantur, astrictiones[f], angustias, tribulationes et passiones frequentissime sustinentes. Videntes autem ipsis resistere minime posse, communicato conscilio virorum sapientum, ad summi pontificis presentiam legatos viros nobiles et potentes, clericos et laicos, direxerunt. Qui ad Romanam curiam accedentes ad pedes domini pape se representaverunt, instantes ei et attentissimis precibus illum inducentes et exorantes, ut operam efficacem prestare deberet, ut viri nobiles et potentissimi et alii viri bellicosi et fe-

a) *sic c.* b) brund' *c.* c) in *suppl. H.-Br.; om. c.* d) imperator *c.* e) a *suppl. Pertz; om. c.* f) *emend. H.-Br.;* astitiones *c.*

1) *Quod Dec.* 8. *iam factum esse cave ne credas ut Winkelmann, 'Friedrich II.' I, p.* 311, *n.* 4, *Galvaneo Flammae mendaci, Manip. c.* 259, *qui plurimos dies a Codagnello indicatos audacter immutavit. Honorii sententia demum data est Ian.* 5, *Epist. sel. I, p.* 246—251, *nr.* 327—331; *LL. Const. I, p.* 141—144, *nr.* 109—112. 2) *Mart.* 19. *fuit a.* 1227. *dies Veneris. Honorius Mart.* 18. *(die Iovis) obiit. Infra p.* 85, *l.* 21. *idem mendum repetitum est.*

roces in succursum pariter et subsidium Christianorum ultra mare existentium pro Terra Sancta manutenere et a sancte crucis inimicis defendere[1] proficisci procurarent. Quod summo pontifici et universe eius curie placuit et iustum et conveniens esse videtur. Qui statim nuntios suos ad imperatorem misit, ut in colloquio cum eo convenire deberet. Cum autem in colloquio intrarent[a], dedit ei in mandatis summus pontifex, ut deberet potentes et feroces viros imperii facere preparare et ad suam presentiam *sine longa dilatione accedere, profec- *f. 95a. turi[b] in auxilium Christianorum[2]. Similiter tactis sanctis evangeliis ab imperatore[3], terminum ei statuit et ordi- 1225. *(Iul.)* navit, precipiendo ei sub vinculo iuramenti et excommunicationis, ut ad terminum statutum cum omni gente quam habere potuerit[c] transmeare debeat. Iterum summus pontifex nuntios suos per universas provintias direxit viris omnibus prudentibus et potentissimis ex parte Dei precipientes et in remissionem peccatorum eorum iniungentes, ut in succursum Sancte Terre pergere festinarent. Cumque hec acta fuissent, in predicta incarnatione, die Iovis XIIII. Kal. Aprilis[4] obiit papa 1227. *Mart.* 18. Honorius, et levatus fuit papa Gregorius. Eodem vero tempore MCCXXVII. de mense Madii, Iunii et Iulii *Maio — Iul.* innumerabilis multitudo virorum prudentium et bellicorum omnium regionum et provintiarum, scilicet Theothonicorum, Biemorum, Brienzorum, Saxorum[d] et aliorum in septentrionali plaga habitantium[5], Anglicorum, Frixorum, Francorum, Provintialium, Yspaniorum et aliarum regionum in extremis partibus orbis existentium, per Placentiam et Veronam ad domini imperatoris curiam de[e] mense Madii, Iunii et Iulii perexerunt, sperantes et indubitanter credentes transitum, sicut summo promiserat[6] pontifici, dare debere. Qui in partibus Apulie

a) instrarent, s *expunct. c.* b) *interpretare* profecturos. *Simili modo saepissime Codagn. scripsit.* c) potueř *c.* d) *emend. Pertz;* scixorum *c.* e) de — Iulii *iam supra l.* 23.

1) *Eadem verba vide supra p.* 68. 2) *Omnia praecedentia nemo non videt inania esse commenta Codagnelli, qui nesciverit Fridericum iam a.* 1215. *vivente Innocentio III.* sponte, ignorante sede apostolica, *iter sacrum vovisse.* 3) *Apud S. Germanum imperator iuravit praesentibus cardinalibus, non papa, se a.* 1227. *Aug. trans mare profecturum, LL. Const. II, p.* 129 *sq., nr.* 102, *cum papa a.* 1222. *Apr. Verulae et* 1223. *Mart. Ferentini de itinere sacro collocutus est.* 4) *Cf. supra p.* 84, *n.* 2. 5) *Cf. supra p.* 8. 9; *'N. Archiv' XVI, p.* 264. 6) *Scil. imperator.*

1227. longam facientes moram, tacti ingenti morbo, gravissimis langoribus et infirmitatibus perpessi[a], innumera- *f. 95b. biles sunt interempti *et sepulti. Alii vero, qui evasere[b], videntes se transitum habere non posse ad propriam sunt conati redire patriam. Pauci enim viri nobiles et potentes cum imperatore remanserunt. Unde summus pontifex plurimum iratus et ingenti tristitia repletus 1228. Mart. 23. quadam die Iovis, que dicitur sancta[1], coram universa gente, que limina apostolorum Petri et Pauli visitaverat, publice imperatorem anathematizavit et excommunicavit. Verumtamen volens nequitie et perfidie sue satisfacere iterato terminum ei dilatavit[2], denuntians[c] eidem et indubitanter cognoscens[c], si ad illum non transmeaverit terminum, per universum imperium excommunicaret et hereticum faceret eundem denotare. Quo termino transacto, iuramento et excommunicatione spreta, transmeare penitus recusavit, possessiones et iura sancte Romane ecclesie omnimode invadens[d, 3]. Verum *ut iussa summi *p. 444. pontificis videretur velle observare, cum aliud haberet in corde, quam proferet ore, cum aliquibus viris nobilibus et fere cum L galeis ad transmarinas festinavit Iun. (28). partes in MCCXXVIII. de mense Iunio. Videns autem dominus apostolicus eiusdem imperatoris vicarii[e] regnum Apulorum et Siculorum obtinentes ab incepto desistere nolentes, sed magis ac magis iura et possessiones sancte Romane ecclesie invadentes[4], propter quedam sceleratissima et indecentia et turpissima facta, que ad summi pontificis audientiam etiam et cognitionem pervenerant,

a) *cf 'N. Archiv' XVI, p.* 289 *sq.* b) evaserunt *P.* c) denuntiantes ... cognoscentes *c., quod Pertz ex bulla papae transscriptum esse male coniecit, nam Gregorius non scripsit* cognoscere *pro* innotescere *ut Codagnellus.* d) inuadentes *c.* e) *sic c.;* et quia videbatur domino pape, quod vicarii *P.*

1) *Hoc die imperatorem excommunicatum esse papa iterum denuntiavit, iam a.* 1227. *Sept.* 29. *eum in excommunicationis sententiam incidisse statuit et Nov.* 18. *eum excommunicatum esse publice pronuntiavit; Reg. Imp. V, nr.* 1710*a.* 1711*b; Gregorii litterae, Epist. sel. I, p.* 288 *sq., nr.* 371. 2) *Minime, alucinatur Codagnellus.* 3) *Haec omnia* (Quo — invadens) *aut Codagnellus ipse mentitus est aut pars postea dicta Guelfica, cum ne Gregorius IX. quidem in epistolis suis fraudibus plenis talia unquam commentus sit.* 4) *Ut cognoscas, quo modo vera hoc loco* (Videns — invadentes) *epistolis papae materiam praebentibus in contrarium conversa sint, legas Winkelmann, 'Friedrich II.' II, p.* 28 *sqq.* Vicarii *imperatoris in regno non plures erant, sed Rainaldus de Uerslingen solus, qui patrimonii partes invasit, postquam papa homines imperatoris iuramento fidelitatis absolvit.*

ipsum contra usum et naturam indecenter exercere[1]; 1228.
*cognita quidem veritate destructionem Romane ecclesie *f. 95c.
pariter et totius Italie desolationem omnimode statuere
et ordinare proposuisse et, quod deterius et gravius videtur, in excommunicatione per tres annos perseverasse[2],
habito quoque conscilio virorum sapientum et religiosorum, cum tam magne nequitie ac perfidie non esset
adquiescendum: nuntios suos per universum direxit imperium, eundem excommunicatum et hereticum denotando; omnes vero aliqua fidelitate subiectos et vinculo
sacramenti eidem astrictos[a] penitus absolvit et delibe- *(Iul. 31).*
ravit[3]. Cum summus pontifex cognosceret spiritali
gladio[b] contra perfidiam ac nequitiam imperatoris suum
minime posse exercere offitium, excommunicationem et
mandata sancte Romane ecclesie minime timens[c], habito
quoque conscilio virorum sapientum, clericorum et laicorum, auxilium a sancte Romane ecclesie fidelibus
postulavit[d], cum sit astrictus iura et possessiones Romane
ecclesie defendere et manutenere. Iustum enim et ydo-
neum videtur resistere superbo, ne possit superbiam suam *cf. Iac. 4, 6.*
exercere. Et quidam sapiens: *Respondeas*[e] *stulto secundum* *Prov. 26, 5.*
stultitiam suam, ne sibi videatur sapiens. Et alibi: *Bonum est resistere aliena rapientibus, ne ex consuetudine simile faciat. Raptores etiam, ne ab aliis timendi sint, castiga et*
cohibe[4]. Item: *Ne paciaris maleficum*[f] *vivere.* Postulavit *Exod. 22, 18.*
igitur summus pontifex a rectoribus societatis Lonbardie
militum subsidium mense Septembri; qui[5] cum ad eius *Sept.*
presentiam pro iure et ratione sancte matris ecclesie pro-
tegenda et manutenenda [accessissent[g]], *actum est et *f. 95d.
statutum a rectoribus predicte societatis. Et tunc quelibet civitas, prout ei statutum fuit, usque ad sex menses dare promisit et statuit ad communis civitatis cuiuslibet expensas. Cumque ipsi milites equis et armis et indumentis et ornamentis pretiosissimis egregie et decenter essent preparati, credentes firmiter ad domini pape curiam

a) *emend. Pertz;* afflctos *c.* b) *emend. H.-Br.;* gaudio *c.* c) *sic c., cf. supra p.* 85, *n.* b. d) *emend. H.-Br.;* postularet *c.* e) respondens *c.* f) malefitium *c.* g) *supplevi; om. c.;* convenissent *Pertz non more Codagnelliano; cf. p.* 83, *l.* 23. *p.* 85, *l.* 10. *etc.*

1) *H.-Br. adnotavit neminem illius temporis praeter Codagnellum hoc plane contendisse.* 2) *Decem mensibus postquam imperatorem in sententiam excommunicationis incidisse pronuntiavit, papa subditos eius iuramento fidelitatis absolvit.* 3) *Quod Iul.* 31. *fecit; Reg. Imp. nr.* 6735 *a; cf. litteras papae datas Aug.* 30. 31, *Epist. sel. I, p.* 731 *sq., nr.* 831. 4) Bonum — cohibe *ubi scripta sint, nescio.* 5) *Scil. rectores.*

1228. accedere debere, misit nuntios suos, ut se sustinere
deberent, donec de eius fuerit voluntate et precepto.
Oct. 4. MCCXXVIII. die Mercurii IIII.[a] mensis Octubris[1]
Bononienses cum carocio et cum universa gente eorum
militum, peditum, sagittariorum et balestariorum et cum
amicis eorum Florentinis, Faentinis, Ravenatibus, Imolensibus
et aliis illarum partium intraverunt in terram
Mutinensium inimicorum eorum, terram quoque eorum
depopulari et igne cremare proposuisse[b]. Castramentati
fuerunt namque circa castrum de Bazano; illud quidem
manganis et predariis undique obsidentes et equitantes
per inimicorum terram igne ipsam cremaverunt et con-
Oct. 6. 7. buserunt. Die autem Veneris et die sabbati proximo
Parmexani cum carocio et omni gente eorum militum
et peditum exierunt civitatem in succursum et auxilium
Mutinensium amicorum[c] pergere festinantes[2]. Die vero
Oct. 8. dominica[d] mensis veniente Cremone milites et eius civitatis
populares in auxilium Mutinensium proficisci festinaverunt.
Et eo tempore Bononienses castra duo[3] Mu-
*f. 96a. tinensium ceperunt, milites et pedites, *qui custodiendi
Oct. 8. causa in ipsis aderant, habuerunt. Die dominica VIII.
eiusdem mensis Mediolani milites volentes subsidium
Bononiensibus amicis eorum prestare, ut ad propositum
eos possint revocare, iter eorum versus Cremam direxerunt,
terram quoque Cremonensium devastare et con-
Oct. 11. 12. burere proposuisse[b]. Die Mercurii et die Iovis proxima impetum
in terram Cremonensium facientes villas et loca
multa conbuserunt, predam magnam armentorum inde
Oct. 13—19. ducentes[4]. Similiter die Veneris, die sabbati, die dominico,
die Lune, die Martis, die Mercurii et die Iovis
per districtum Cremone equitantes villas et loca fere
usque ad civitatem conbuserunt[5].

a) VIII. *c., quod Codagnellus scribere non potuit; cf. infra l.* 21. b) *cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 268. c) eorum *supplendum esse videtur, ut sexcenties Codagn. scripsit.* d) VIII. eiusdem *ut l.* 21. 22. *supplendum esse videtur.*

1) *Eundem diem habent Ann. vet. Mutin., Muratori, SS. XI, col.* 59, *qui optime de hac expeditione referunt. Iam Sept.* 29. *obsidionem coeptam esse tradit Tolosanus c.* 188, *p.* 722; *quod iam Sept.* 5. *factum esse certe falso referunt Ann. Parm. mai. p.* 667. 2) *Demum postquam Bazzanum tribus septimanis obsessum est, horum exercitum advenisse falso tradit Tolosanus.* 3) *Vignolae castrum Oct.* 10. *captum esse Ann. vet. Mutin. referunt.* 4) *Vide relationes duorum notariorum de Mediolanensibus terram circa Soncinum die Oct.* 13. *vastantibus, Winkelmann, Acta imp. I, p.* 491 *sq., nr.* 612. *Aliae quatuor relationes similes nondum editae sunt, quas citat Astegiano, Cod. dipl. Cremon. I, p.* 261, *nr.* 455—458. 5) *Vide epistolam iudicum potestatis Cremonensis ad hunc in expeditione morantem datam c. Oct.* 20, *Cod. dipl. Cremon. I, p.* 261, *nr.* 459.

Die vero Lune X. Kal. Novembris, cum Cremo- 1228. Oct. 23. nenses, Parmenses et Mutinenses ad combustionem[a] cuiusdam loci[1] Bononiensium redirent, percipientes Bononienses milites et alii, qui in eorum exercitu aderant, inter nonam et vesperas armati et accelerati versus inimicos equitantes et impetum super eos viriliter facientes, prelium magnum et iniquissimum incipitur[2]; preliatur et certatur gravissime ab utraque parte. multi ex utraque parte sunt capti, et ex Cremonensibus et Parmexanis et Mutinensibus innumerabiles sunt vulnerati, et quam *p. 445. plures *viri nobiles et potentes gladio sunt interfecti, mortui et sepulti; quod bellum usque ad primam noctis vigiliam duravit. Nocte vero veniente *utraque pars *f. 96'. voluntarie secessit[3]. Altera vero die Cremonenses et Oct. 24. Parmenses ad propria redierunt. Bononienses quidem quod inceperant ad exitum perducere volentes, ad predicti loci obsidionem reversi fuerunt[4]. illud[b] etiam more solito cum manganis et predariis et aliis machinis fortiter expugnaverunt atque per terrarum cavernas muri eiusdem loci fundamenta diruerunt. Steterunt namque in ipsius castri obsidione usque ad XIII. diem mensis Nov. 13. Novembris[5]; quo peracto, discensione[c] ingenti in Bononie popularibus orta, insania quoque repleti, [quod[d]] sepe in sepius in ipsis accedere[e] cognoscitur, publice dicentes propter yemis et temporis gravitatem in eius loci obsidione stare neque permanere posse, contra potestatis Bononie[6] preceptum domum redierunt.

Eodem tempore et sub eadem incarnatione de 1229. mense Februarii dominus Guifredus, Romane curie car- Febr. dinalis, in Lonbardia legatus, precepit potestatibus et rectoribus uniuscuiusque civitatis Lonbardie societatis ex

a) *legendum est* a conbustione, *si vere Codagn. hoc narrarit.* b) *sic c. et supra p. 50, l. 20.* c) *sic c.* d) *suppl. Pertz; om. c.;* que *H.-Br.* e) *sic c.; cf. 'N. Archiv' XVI, p. 502, n. 5.*

1) *Plumatii castri, quod Oct.* 14. *captum esse Ann. vet. Mutin. referunt.* 2) *Ad S. Leonardum prope S. Mariam in Strata.* 3) *Cf. supra p.* 51, *n.* 1. *Inferiores Bononienses discessisse non modo Ann. Parm. mai. et Cremon. referunt, sed etiam Tolosanus, qui partem Faventinorum studiose tuetur, confitetur, et Ann. Veron., SS. XIX, p.* 7, *confirmant. Cf. praeterea Alb. Milioli Lib. de temp. c.* 230; *Math. de Griffonibus et 'Cron. di Bologna', Muratori, SS. XVIII, col.* 110. 255; *Chron. Mutin., ib. XV, col.* 559. 4) *Aliquot diebus, postquam hostes recesserunt, ut et Tolosanus confirmat.* 5) *Nocte Nov.* 14./15. *eos recessisse referunt Ann. vet. Mutin.; nocte Nov.* 12./13. *maiorem partem abiisse, paucos brevi tempore remansisse dicit Tc* 6) *Uberti Vicecomitis Mediolanensis.*

1229. parte summi pontificis, ut quelibet civitas, prout statutum erat, milites in auxilium et subsidium pro iure sancte Romane ecclesie manutenendo et ab inimicis sancte ecclesie defendendo mittere deberent[1]. Qui iussa et mandata domini pape observare et facere cupientes, prout olim decretum fuerat, milites viros nobiles et prudentes, equis et armis egregie preparatos, statim ad **f. 96c.* summi pontificis presentiam *direxerunt. Milites vero *Mart. 7.* Placentie, qui fuerunt numero XXXVI, die Mercurii VII. mensis Martii iter eorum inciperunt[a]; sed cum non essent adhuc rebus necessariis preparati, sumptus, quos a communi percipere debebant, minime habuerunt[2]. Dominus Pernixius Ardezonus, dominus et rector eorum a communi constitutus, predicta die iter suum incepit et *Mart. 14.* de civitate Placentie exivit. Die Mercurii XIIII. mensis Martii alii milites secuti sunt dominum Pernisium.

De eodem mense et predicta incarnatione Placentini dominum Guilielmum Saporitum, virum nobilem et prudentem urbis Mediolani, in potestatem et rectorem *Mart. 9.* civitatis Placentie elegerunt. Qui die Veneris nono mensis Martii in ipsius civitatis regimine intravit.

MCCXXVIIII. dominus Guilielmus Saporitus Placentie potestas cognoscens iura et rationes, quas commune Placentie habet ex pacto et concordia inter dominum episcopum Bobii et commune Placentie facta versus ipsos Bobii et ipsam civitatem, cupiens tamquam vir providus et prudens prompto iura communis Placentie manutenere et illesa conservare nec in aliquo deficere, legatos viros nobiles et prudentes ad ipsam direxerunt[3] civitatem, instantes omnimode et ipsius civitatis hominibus precipientes[b], ut Placentie potestatis[c] precepta precise et sine aliqua conditione facere deberent. Quod quidem facere recusantes, dictus dominus Guilielmus, Placentie potestas, in MCCXXVIIII. die dominica *Maii 6.* VI. mensis Madii in publica contione protulit et ter- **f. 96d. Maii 8.* minum ipsis Bobii *statuit usque ad tertium diem, ad quem si non venerint parati iurare sua precepta ad eius intellectum, ipsos Bobii tam in rebus quam in personis

a) *sic c.* b) p̄cipientes *c.* c) *emend. H.-Br.;* pōtas *c.; cf. infra p.* 91, *l.* 32. 37.

1) *Cf. Reg. Imp. V, nr.* 13007; *Winkelmann, 'Friedrich II.' II, p.* 39, *n.* 2. 40, *n.* 4. 2) *Cf. Gregorii litteras datas Maii* 15, *Epist. sel. I, p.* 304 *sq., nr.* 385. 3) *Sententiam coeptam non perfecit Codagn.*

diffidavit; ad quem terminum ad eius presentiam minime[a] accedentes, sua precepta facere negliserunt[b]. *1229.* Unde ipse potestas hoc commotus illico per civitatem fecit preconari, ut tam populares quam milites, qui armis et equis erant preparati, ipsum persequendum esse[c], cum sua audirent signa. Similiter nuntios per Placentie districtum direxit, ut armis, equis, manariis, securibus et aliis feramentis pro guasto faciendo necessariis essent aptati. Die Iovis X. mensis Madii et die *Maii 10.* Veneris proximo civitatis populares tubis et tintinabulis *Maii 11.* auditis statim civitatem exierunt; nocte adveniente Placentie milites eos persecuti[d] fuerunt. Iter quoque eorum versus Bobium direxerunt. Die autem sabbati proximo *Maii 12.* cum viris extrinsecis se coadunantibus[e] in terram quoque Bobii intrantes, desubtus a villa Sancte Marie et Degarie sua posuerunt castra. Ea vero die segetes et legumina, vineas et arbores, que in illis aderant partibus, conbuserunt et depopulati fuerunt. Die etiam dominica ve- *Maii. 13.* nienti sumpto potu et cibo, voce preconis audita, armati et asclerati ad planitiem iuxta Bobium pergere festinaverunt, affectantes vineas et segetes, legumina[f] et arbores incidere et conburere et suppeditari et omnia que erant circa civitatem depopulari et non solum incidere et depopulari, verum etiam civitatem viriliter *expugnare. **f. 97a.* Videntes autem Bobienses ab incepto desistere Placentinos nolle, sed magis ac magis versus civitatem velociter pergentes, tamquam viri prudentes guastum neque
46. dampnum sive hoc infortunium sustinere nolentes, *habito quidem conscilio, consules Bobii et eiusdem civitatis consciliarii extra civitatem exeuntes ad Placentie potestatis presentiam se representaverunt, parati precepta potestatis omnimode iurare. Quo facto ipse potestas conscilio communicato et deliberato virorum sapientium ipsos Bobienses in defensione pariter et protectione communis Placentie recepit. Qui ibidem die dominica XIII.[g] mensis Madii ad intellectum potestatis et sine *Maii 13.* aliqua conditione precepta potestatis et communis Placentie precise iuraverunt. Hoc ita peracto referamus gratias Christo, a quo cuncta procedunt, et sine quo nil

a) min. *hoc loco posuit Pertz;* pres. acc. sua prec. fac. minime *c.* b) *sic c.* c) *sic c.; cf. infra p.* 92, *l.* 7. d) *i. e.* prosecuti; *ut supra l.* 5. e) coadunantes *emendandum esse conicio.* f) legimina *c.* g) XII. *c.*

1229. fieri potest[1]. Dedit[2] parabolam universis in ipso exercitu existentibus[a]. Qui gaudio magno ad propria sunt reversi, divina favente gratia.

MCCXXVIIII. preconari per civitatem fecit dominus Guilielmus Saporitus, Placentie potestas, ut milites et pedites equis et armis essent preparati ipsum persequendi[b], cum sua audierint signa. Facta vero electione, prout Placentie consciliarii statuerunt, ut tria milia peditum et militum omnes equos habentes cum viris extrinsecis in expeditione super Pontremulensibus inimicis nostris statuta pergere deberent. Quo facto die
Aug. 22. 23. Mercurii XI. Kal. Septembris et die Iovis sequenti, tubis
*f. 97b. sonantibus, *tintinabulis pulsantibus, voce preconis audita, civitatem exierunt, iter eorum versus vallem Tarii diri-
Aug. 25. gentes. Die autem sabbati cum hominibus extrinsecis apud Burgum de valle Tarii se coadunaverunt. Die do-
Aug. 26. minica VII. Kal.[c] Septembris moventes castra versus locum de Ziro equitare festinaverunt et cum universo exercitu fixis albergariis castrum illud obsidere ceperunt; et nisi hora diei iam nimium declinasset, castrum illud
Aug. 27. expugnassent manu potenti. Sequenti vero die Lune inmensa inundatio aquarum supervenit, ita quod castrum illud expugnare minime potuerunt. Sed ea die illis guastum magnum et inmensum factum fuit, quod grave
Aug. 28. esset ad estimandum[d]. Die Martis guastum factum non fuit, nec locus expugnatus propter aque et temporis gravitudinem, que die et nocte venire non cessavit. Verum cum tempus non ad serenum, sed nubilosum et pluviosum aptum esset et omnino paratum, deliberato
Aug. 29. conscilio, die Mercurii a loco de Ziro discesserunt absque
Aug. 30. ulla lesione et iverunt Godanum. Die autem Iovis proxima Complanum[e] accesserunt[f], acceptum conscilium, quid super dampnum inimicis inferendum[g] essent facturi. Moram vero apud Godanum facientes, dominus Chunradus Malaspina cum decenti cohorte militum et sagittariorum intravit; et tunc dominus Obizo Malaspina suum exercitum magnifice congregabat, paratus venire
Aug. 31. in nostrum succursum. Die vero Veneris apud Burgum

a) existetibus *c.* b) *cf. supra p.* 91, *l.* 5. c) Kal. *suppl. H.-Br.; om. c.* d) *emend. H.-Br.;* destimandum *c.* e) *emendavi;* coplanum *c.* f) *h. l. quaedam omissa esse videntur; nam et si interpretaris* accepto consilio, *locus nondum integer esse videtur.* g) *emend. Pall.;* inferendis *c.*

1) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 292. 2) *Scil. potestas.*

de valle Tarii redierunt et ea die et die sabbati *moram 1229. *f. 97c. Sept. 1. ibi fecerunt occaxione, quia episcopus Placentie[1] et Lunensis episcopus[2] et quidam alii viri potentes pacem et concordiam inter commune Placentie et Pontremulenses facere et conponere studebant. Percipientes autem Placentini quod inceperant ad exitum minime perducere posse, tum propter panis penuriam, tum propter aquarum inundationem, die dominica sequenti, secundo mensis Sept. 2. Septembris post prandium, licentia domum rediendi concessa, illico iter eorum retro aggredientes ad propria redire festinaverunt, non solummodo panis penuria neque aquarum inundatione, sed cordis et animi debilitate. Unde dedecus pariter et obprobrium Placentie civitati perpetuo consequetur. Sic enim iuste dici potest: 'Pro dolor! heu, heu! undique sunt angustie et tribulationes, ululatus, gemitus et ploratus, quia virtus corporis et animi prudentia sic est a civibus Placentie recessa[a]. Videntes et indubitanter cognoscentes Pontremulenses inimicos nostros ab omnibus fore derelictos, conscilium pariter et auxilium neque ullam copiam defendendi habentes. Cogitemus igitur predas, rapinas, oppressiones, castrorum, locorum amissiones primo[b] sustinere, dedecus et obprobrium pati, quam arma bellica velle exercere'.

MCCXXVIIII, indictione secunda, de mense Iulii *Iul.* Bononienses tamquam viri prudentes et magnanimi superbie et nequitie Mutinensium inimicorum eorum resistere volentes, exercitum magnum militum et peditum, balestariorum et sagitariorum *et universe gentis sue et *f. 97d. amicorum eorum facere proposuerunt, terram quoque, loca et castra eorum destruere, conburere et depopulari cupientes. Quo ita statuto, legatos viros nobiles Ravenam, Faentiam, Imolam et ad alios amicos eorum illarum partium direxerunt, instantes et ipsos ex parte communis Bononie exorantes, ut cum omni gente et fortia eorum in succursum et subsidium communis Bononie festinanter accedere deberent. Qui omnes suc-
47. cursum et subsidium *esse daturos plenarie responderunt. Simili modo ambaxatores viros [nobiles[c] et prudentes societatis Lonbardie] rectoribus et per unamquamque

a) *sic c.* b) primo *pro* prius *etiam infra p.* 96, *l.* 33. *etc.* c) *uncis inclusa supplevi, cum haec fere omissa esse aliis locis collatis appareat; cf. supra p.* 83, *l.* 20. 24 *sq. p.* 89, *l.* 31. *p.* 90, *l.* 29; *infra p.* 109, *l.* 9. 11. 12.

1) *Vicedominus.* 2) *Guillelmus.*

1229. civitatem ipsius societatis miserunt, implorantes ab eis et attentissimis precibus ipsos deprecantes, ut Mediolanenses, Brixienses, Mantuani et Placentini in mandatis darent, ut quilibet suprascriptorum per suam terram in Cremonensium et Parmensium terras intrarent et eas igne cremarent et guerram facere deberent. Percipientes autem dicti legati ut viri providi que postulabant ad exitum perducere nequaquam posse, ab eisdem rectoribus petierunt, ut adiutorium militum et balestariorum communi Bononie prestarent turba decenti. Qui communicato conscilio duo milia milites et quingentos balestarios communi Bononie esse daturos promiserunt et convenerunt. Quibus ita gestis Placentini milites numero CLXXIIII electi in auxilium Bononiensium, equis et
*f. 98a. armis decentibus, tentoriis et equorum cohoperturis *egregie preparati, indumentis quoque pretiosissimis ornati[a], die
Iul. 20. 21. Veneris XIII.[b] Kal. Aug. et die sabbati sequenti civitatem exierunt, iter eorum eundi in succursum et auxilium Bononiensium inceperunt. Similiter Mediolanenses numero quadrigenti[c] et Brixienses ducenti, Cumenses numero centum cum eis, omnes celeri gradu Bononiam accedere festinaverunt. Verum quia Veronenses, Tarvisiani, Vicentini, Paduani et Mantuani iussa et[d] mandata rectorum, prout sacramento erant astricti, adiutorium pariter et auxilium Bononiensibus prestare recusantes, quod legatis Bononie promiserant et convenerant attendere et observare minime potuerunt; unde ipsi rectores plurimum sunt turbati, dolore vehementi commoti.
Aug. 2. Die secundo mensis Augusti in Bononie civitatem intraverunt, ingenti gaudio et nimio triumpho ab omnibus recepti[e]. In qua etiam civitate, prout de potestatis Bononie voluntate fuit, moram per sex vel septem dies
c. Aug. 8. fecerunt. Quibus ita peractis Bononienses cum omni gente eorum et cum carocio et milites omnes et alii, qui in eorum venerant succursum, extra civitatem exierunt. Castra quidem eorum iuxta fluvium Scoltene in partibus Sancte Marie in Strata posuerunt, amicos quoque eorum ibidem expectantes. Cum autem ibi stetissent
c. Aug. 16. circa octo dies, exercitu universo congregato et coadunato, tentoria moventes in terram Mutinensium inimi-

a) *emend. Pall.;* ordinati *c.* b) *sic emendandum esse bene coniecit H.-Br.;* VIIII. *c.; 'lege* VII' *praecepit Pertz, sed Iul.* 26. *fuit a.* 1229. *dies Iovis!* c) *sic c.* d) iuxta mand. *non bene H.-Br.; cf. p.* 96, *l.* 35. *p.* 100, *l.* 4. 5. 27. e) *emendavi, ut Codagn. saepissime scripsit;* recepturi *c.*

1229. corum eorum intraverunt et iuxta castrum de Sancto Cesario sua *fixere castra, illud undique obsidentes. *f. 98[b]. Cremonenses et Parmenses etiam et Mutinenses per medium eorum et in illis partibus fuerunt castramentati, fluvio Scoltene mediante; quod castrum cum manganis, predariis et trabuchis et gattis et aliis machinis cottidie expugnaverunt scientibus inimicis et oculis propriis videntibus. Et dum hec agerentur, Cremonenses, Parmenses et Mutinenses deliberato conscilio carocium Parme in expeditione venire fecerunt. Quo facto, signis belli et castris motis fluvium Scoltene transeuntes per medium castrum de Spinalberto, in campanea inter Scoltenam et quendam cavum suas posuerunt albergarias, non distantes ab exercitu Bononiensium per unum miliare.

Sept. 4. Die Martis IIII. mensis Septembris dictum castrum undique viriliter expugnantes cum manganis, predariis, trabuchis et gattis, cum quibus viros per terragium fecerant ascendere, per ipsos usque spados castri summa vi illico castrum sunt conati intrare. Accidit divina potentia, quod castrum ea die penitus dissipatum et conbustum fuit presentibus et videntibus inimicis[1]. Quod castrum fossis profundis et aqua plenis erat circumdatum, spadis quoque et lignorum castris et manganis et predariis et aliis machinis erat munitum pariter et vallatum[2]. In quo castro Bononienses habuerunt quadrigentos[a] viros et sex milites[3], quos ceperunt et victos inde duxerunt. *f. 98[c]. Sept. 5. Die Mercurii sequenti inter *nonam et vesperas Cremonenses, Parmenses et Mutinenses asclerati et ad bellum ordinati, Cremonenses ab una parte carocii, Parmenses vero ex altera, Mutinenses quoque in prima actie, qui omnes universaliter pro suo communi ibidem fuerant congregati, accutissima actie constructa, veloci gradu contra exercitum Bononiensium accesserunt.

a) *sic c.*

1) *Eodem die hoc castrum captum esse referunt Math. de Griffon. l. l. et 'Cron. di Bologna' col.* 257. *Quod factum esse videntibus hostibus et hi et Tolosanus c.* 191. *et Alb. Milioli c.* 231. *et ipsi Bononiensis in epistola de hac expeditione scripta, Winkelmann, Acta imp. I, p.* 491 *sq., nr.* 617, *iisdem fere verbis dicunt.* 2) *Epist. Bononiensium l. l.:* quod *(castrum)* erat alto vallatum aggere ac densis (?) propugnaculis communitum. 3) 520 *homines dicit 'Cron. di Bologna';* fere mille *epistola Bononiensium magniloqua.*

1229. *Sept. 5.* Et tunc acties quedam Parmensium et Mutinensium peritissime ordinata contra partem unam quarterii Bononiensium prelium inchoavit ita magnum et iniquum, quod a memoria hominum in Italia recordari minime potest [1]. Gente Bononie per campum enormiter dispersa, non credenti, quod prelium esse deberet, sic quod vix incepto prelio potuit congregari et in turba et in sclera reduci, velut in consimilibus fieri consuevit. Pars vero supradicta Bononiensium primitus agressa impugnantiam hostium viriliter sustinuit, et pugnando et ad invicem preliando una pars alteram sepe usque ad populum fugabat [2]. Percipientes autem Parmenses et Mutinenses Bononienses in bello fortiter resistere, ira et dolore commoti, omnes scilicet Parmenses et Mutinenses ad dictum bellum diutius concreatum *acriter accesserunt. Similiter omnes cohortes quasi[a] Bononie separatim in *p. 448. suorum militum succursum instanter convenerunt; et certantes et ad invicem iniquissime pugnantes, una pars alteram sepe et sepius usque in suum populum repellentes. Et dum ita preliarentur, Bononienses circa XII *f. 98d. plaustra, super quibus *manganellos et trabucos constituerant, in prelio duxerunt, cum quibus circa carocium Parmenses astantes lapidibus gravissime percuciebant, vulnerabant et interficiebant [3], ita quod propter lapidum ictus, quos sufferre non potuerunt, carocium fere dereliquerunt; et pugnantibus et cum inimicis gravissime preliantibus Lonbardi tunc in eorum succursum usque ad prelium perexerunt. Viso hoc a potestate Bononie [4] et ab aliquibus viris prudentibus Bononie, quod Lonbardi ad prelium accesserant, illico ad illos currentes et instantes et attentissimis precibus ipsos exorantes, ut insultum in prelio facere non deberent, nisi turba militum Cremone, que in insidiis morabatur, primo[b] in bello intraret. Verumtamen quidam viri prudentes Placentie et Mediolani et Brixie eorum mandata et iussa contempnentes in prelio intraverunt et fortiter et acriter cum hostibus pugnaverunt. Quapropter Bononienses plurimum

a) *emendavi;* quas *c.* b) *cf. supra p.* 93, *l.* 22.

1) *Cf.* '*N. Archiv' XVI, p.* 260. 2) *Cf. ibid. p.* 275. 3) *Huius novi generis machinarum bellicarum adhibendarum mentionem faciunt Alb. Milioli l. l., Tolosanus l. l., Ann. Parm. mai. p.* 668, *confirmantes eas captas esse ab hostibus, ut Codagn. infra dicit.* 4) *Aliprando Faba.*

elati et valde[a] exaltati usque ad Parme carocium velociter insultarunt, milites Parme et Mutine retro carocium repellentes, et ibidem cum astantibus circa carocium duriter et iniquissime preliaverunt, boves carocii incidentes et ipsum carocium impugnantes, homines quoque iuxta carocium vulnerantes et interficientes[1] et ipsum carocium atrociter expugnantes manu potenti taliter, si populus Bononie cum militibus ad prelium accessisset, carocium Parme victum Bononie *perduxissent. Percipientes autem viri potentes Cremone circa carocium astantes, vulneratos, mortuos et per campum diffusos, ictus lapidum, quos manganelli super carris constructi proiciebant, nequaquam sufferre, coadunati et ingenti turba militum et peditum impetum super ipsa plaustrella facientes, ipsa plaustra et manganellos penitus diruerunt et ipsa plaustra cum bobus et manganellis ad eorum castra ingenti letitia duxerunt. Unde Bononienses plurimum sunt turbati, ira et dolore valde commoti. His ita gestis acties militum Bononie undique coadunata in frequenti turba militum Parmensium et Mutinensium velocissime concurrerunt, et cum ipsis gravissime pugnantes, ipsos quoque vulnerantes, occidentes et sub pedibus equorum proicientes, Cremonensibus et Parmensibus alta voce requiem petentibus usque ad diem[2]; duravit enim illud prelium usque ad mediam noctem. Verum quia utraque pars nimio labore erat fatigata, voluntarie ad castra propria remeavit. Quid referam? Multi ab utraque parte sunt capti et retenti, verumtamen ex parte Cremonensium, Parmensium et Mutinensium innumerabiles gladiis et partim ictu lapidum sunt interfecti, et quam plures vitam eorum sub pedibus equorum consumantes[3]. Velut autem a Bononiensibus dicebatur, de eorum exercitu nullus remansit interfectus[4]. Requiescentes autem

1229. *Sept. 5.*

*f. 99a.

a) ualte *c.*

1) *Epist. Bononiensium l. l.:* nostri tam pedites quam milites usque ad Parmense carocium pervenerunt cum impetu violento et boves ipsos sauciaverunt ensibus, et dum vias gladio ultore dirimerent (?), tot ex hostibus trucidabant, quod pre nimia strage ac multitudine occisorum via incessui vix patebat. 2) *Epist. Bononiensium post praecedentia (n. 1):* Demum ipsi propter indeficientem nostrorum instanciam fatigati treugam avidissime postulabant; nostri vero cum usque ad noctis medium acerrime bellavissent, ab armorum strepitu quieverunt ad tentoria redeuntes; *cf. Ann. Parm. mai. et Tolosanus l. l.* 3) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 262. 4) *Alb. Milioli l. l.:* et fuit maxima mortalitas hominum, peditum et militum, ex parte Bononiensium.

1229. Sept. 5. in castris suis, Romagnioli malo modo et turpiter a prelio discedentes sua tentoria enormiter[a] et indecenter *f. 99b. *colligerunt[b] et indistanter Bononiam perexerunt[1]. Idcirco carocium Bononienses in castris collocare non potuerunt, sed in Plumatii castrum fuit ductum et per totam noctem diligenter custoditum[2]. Lonbardi vero similiter et Bononienses viso, quod Romagnoli[c] cum castris recesserant, et in albergariis fore derelictos, dolentes et gementes pre nimia tristitia, cognoscentes moram ibi minime facere posse, sua similiter colligerunt[b] tentoria. Quidam vero ultra modum perteriti sine causa multa turpiter relinquerunt[d] tentoria[3]. Relicto autem carocio Romagnioli et fere totus populus Bononie et pars maxima Lonbardorum Bononie[b] recesserunt. Placentini vero milites ad postulationes quorundam virorum nobilium dictum carocium diligenti cura custodierunt Sept. 6. cum parte militum Bononie et die sequenti vigore maximo post ipsum lento gradu sequentes Bononiam decenter conduxerunt. Cumque hec acta fuissent, Cre- Sept. 5/6. monenses, Parmenses et etiam Mutinenses nimio dolore et tristitia captorum, vulneratorum et mortuorum valde perteriti, indubitanter credentes fortitudini et magnitudini exercitus Bononiensium nequaquam posse resistere, inimicos plurimum timentes, iter[e] eorum retro agredientes, veloci[f] gradu ad propria redire festinabant, sicut veridica relatione quorundam intelleximus, qui in ipso interfuerunt exercitu. Cum autem ad propria redire festinarent, intelligentes de exercitus Bononie recessione, elati et gaudio magno exaltati, iter eorum retro agre- *f. 99c. dientes, *impetum usque in castris Bononiensium festinanter fecerunt, neminem invenientes; tentoria quoque et plaustra ibi relicta et ea que in ipsis aderant tentoriis habuerunt, et gaudio magno gavisi ad propria cum

a) enerviter *fortasse emendandum.* b) *sic c.* c) *sic h. l. c.* d) *sic c.; cf. supra p.* 21, *n.* a. 25, *n.* c *etc.* e) iter eorum *supplevi; om. c.* f) voloci *c.*

1) *Epist. Bononiensium l. l. (post p.* 98, *n.* 2*):* Interim (?) quidam ex eis qui venerant in nostrum subsidium et iuvamen paulatim t e n t o r i a c o l l i g e n t e s ad reditum festinabant, nemine tamen ipsos ad reditum festinatum compellente. 2) *Vide tamen quod Ann. Parm. mai. de hoc carocio referunt. Codagn. sane non ignoravit de eo ab hostibus alia narrari.* 3) *Ut hanc fugam nocturnam, in qua multa impedimenta in campo deseruerunt, Bononienses tegerent, epistolam saepe laudatam scripserunt. Cf. praeter eos, quos iam attuli, Ann. vet. Mutin l. l. col.* 59; *Ann. Cremon.*

p. 449. ipsis redierunt, *ingenti gloria et letitia triumphum 1229. pariter et victoriam de hostibus habuisse indubitanter credentes.

De mense Ianuario Placentini dominum Raimundum 1230. *Ian.* de Ioco[1], virum nobilem et prudentem urbis Bononie, in potestatem et rectorem civitatis Placentie eligerunt[a]. Qui MCCXXVIIII. octavo mensis Martii in regimine *Mart.* 8. ipsius civitatis intravit. De eodem vero mense in festo sancte Marie mutata fuit incarnatio. *Mart.* 25.

De obsidione castri Monbarucii marchionis Montis-ferati.

Alexandrini tamquam viri prudentes et bellicosi volentes nequitie et superbie Astensium et marchionis de Monte-ferato[2] et comitis de Sabogia[3] et aliis eorum inimicis[4] resistere, deliberato conscilio in terram etiam eorum hostiliter intrare proposuerunt, segetes et arbores, vineas et alias res eorum depopulari, castra quidem et loca igne cremari statuentes. Quo ita ordinato legatos viros prudentes rectoribus societatis Lonbardie miserunt, ab ipsis quoque auxilium militum et balestariorum implorantes; qui adiutorium militum pariter et balestariorum eis esse daturos plenarie responderunt et convenerunt[5]. Hoc ita facto, illico facta designatione et numeratione militum *et balestariorum pro unaquaque *f. 99a. civitate societatis, dederunt eis in mandatis, ut essent parati equis et armis et rebus necessariis[b] proficiscendi in succursum Alexandrinorum amicorum eorum, cum de eorum fuerit mandato.

MCCXXX. die Veneris X. mensis Madii Placentie *Maii* 10. milites numero LX, viri nobiles et potentes, destrariis et aliis equis et tentoriis egregie preparatos[a], indumentis etiam preciosissimis ornatos[a], cum XXX balestariis, viris prudentibus, iter eorum eundi in succursum Alexandrinorum inceperunt. Die autem sabbati et die dominica *Maii* 11. 12. venienti Mediolanum accesserunt, deinde ad civitatem

a) *sic c.* b) causa *suppl. H.-Br., ut infra p.* 101, *l.* 6; *sed cf. supra p.* 92, *l.* 6. 7: preparati ipsum persequendi, *et infra a.* 1231, *p.* 109, *l.* 34.

1) *Hunc* de Zogolo *dictum esse in carta Registri grandis Placentini adnotavit Pallastrelli;* de Zogo *dictus in Chron. rect. Placent., Muratori, SS. XVI, col.* 616; Zochula *Ioh. de Mussis et Agazzari.* 2) *Bonifacii III.* 3) *Thomae.* 4) *Ianuensibus praesertim.* 5) *Quod Placentiae factum est; Barthol. Ann. Ian. p.* 174.

1230. Vercellarum iter eorum direxerunt, ibidemque cum Mediolanensibus se coadunaverunt, moram ibi circa XV dies facientes, milites aliarum civitatum expectantes. Qui iussa et mandata rectorum attendere et facere recusantes, prout promiserant et convenerant, in succursum Alexandrinorum pergere neglixerunt[a]. Videntes autem Placentini milites et Mediolanenses numero septingenti cum designatione militum eis contingente et alii ibidem congregati Cumenses, Brixienses, Mantuani, Paduani et reliqui[b] de Marcha iussa et precepta rectorum spernentes et ad expeditionem accedere recusantes, habito conscilio ad partes scilicet Alexandrie iter eorum direxerunt. Coadunati vero et congregati cum Alexandrinis in terram marchionis de Monte-ferato hostiliter intra- *f. 100a. verunt, segetes quidem *et vineas et arbores depopulati fuerunt, loca et villas igne cremaverunt. Die quoque *Maii 25.(24).* sabbati VIIII.[c] Kal. Iunii[1] circa castrum de Monbaruzo sua posuerunt temptoria, illud undique obsidentes et viriliter cum manganis et predariis et trabuchis expugnantes, terram etiam marchionis semper devastantes et conburentes. Et dum hec agerentur, rectores societatis Lonbardorum et alii viri nobiles, qui in ipso aderant exercitu, cupientes terram inimicorum penitus depopulari et depredari, inter Mediolanenses et Placentinos miserunt, ut succursum militum et peditum iterum prestare deberent, ut que proposuerant[d] ad exitum perducere velociter possent. Qui volentes iussa et mandata eorum plenarie observare, illico omnes milites Mediolani, tam extrinseci quam intrinseci, cum tribus milibus peditum de melioribus Mediolani iter eorum Vercellas direxerunt, in auxilium Alexandrinorum proficisci festinantes.

De pace et concordia facta inter marchionem de Monte-ferato et rectores Lonbardie.

Iun. 13. Die vero Iovis XIII. mensis Iunii dominus Raimundus de Ioco, Placentie potestas, magne nobilitatis

a) *sic c.* b) *hos casus nominativos in accusativos mutare non licet, cum Codagn. haud raro nominativum pro accusativo et vice versa usurpaverit.* c) VIII. *emendandum est.* d) proposuerat *c.*

1) 9. die Iunii *Galv. Flamma, Manip. c.* 263, *et exinde Ann. Mediolan., Muratori, SS. XVI, col.* 641, *ubi hoc caput Galvanei excriptum est, sed hic dies a.* 1230. *fuit dominicus. Et Galvaneus etiam c.* 264. 12. die Iunii *pro* XII. Kal. Iunii *scripsit.*

et prudentie miles, honorabilis et excellentissimus vir, 1230. in armis bellicis potentissimus, cupiens affectanti animo ad expeditionem accedere, nolens Placentinos et viros nobiles, qui in ipso exercitu aderant, belli fortunam absque eo temptare, cum LX militibus Placentie *electis *f. 100b. causa proficiscendi in ipsa expeditione per terram marchionis Malaspine et Terdone idem dominus Raimundus ad suas proprias expensas cum ipsis militibus festinanter pergere curavit, ingenti gloria et gaudio et nimio triumpho ab omnibus receptus. Et dum hec acta essent, Mediolanenses autem, qui apud Vercellas aderant, et Novarienses, Laudenses et Brixienses[1], qui ibi venerant, omnes ibidem congregati cum Vercellensibus ad Casale-Salvasium[2] perexerunt, ad exercitum pergere properantes. Die Veneris XI. Kal. Iulii[a] ad exercitum circa Monba- *Iun. 21.* rucium existentem velociter equitare festinaverunt, ibidem moram facientes. Facta autem est pax et concordia
p. 450. inter marchionem de Monte-ferato et civitates *societatis Lonbardie; qui iuravit sacramentum societatis Lonbardie rectoribus, pacem et guerram civitatibus, locis et personis ad intellectum rectorum facere et tenere[3]. Insuper sex obsides de maioribus et melioribus sue terre in virtute rectorum prebens. Quo facto statim castra moventes in terram inimicorum eorum Astensium intrare statuerunt. Die quoque sabbati III. Kal. Iulii *Iun. 29.* in Astensium intraverunt terram, fenum et segetes, linum et legumina, vineas et arbores depopulati fuerunt, villas quoque et loca innumerabilia igne cremaverunt. Tentoria quidem non distantia a civitate per duo miliaria posuerunt, deguastantes et igne cremantes fere per XII miliaria circa civitatem. *Alexandrini itaque milites *f. 100c. et eiusdem civitatis plebagii, milites quidem Brixie, Laude, Vercellarum et Novarie fluvium Tanari per undas ipsius fluvii transeuntes, villas et loca et ea omnia que invenerunt fere usque in burgis et accessibus civitatis

a) *emend. H.-Br.;* iunii *c.*

1) *Brixienses supra p.* 100, *l.* 9. *succursum recusasse dicuntur.* 2) *Est Casale Sancti Evitasii, cuius nomen fortasse iam ipse Codagnellus corrupit. Cf. supra p.* 49, *l.* 34. 3) *Cf. Guill. Venturae Mem. Ast. c.* 25, *Hist. patr. Mon., SS. III, col.* 734 *(= Giofr. de Ecclesia, 'Cron. di Saluzzo', ib. col.* 899, *unde eadem Galeottus de Carretto in 'Cron. di Monteferrato', ib. col.* 1051*), ubi dictum est per quinque septimanas Casale castrum obsessum esse.*

1230. conbusserunt, Astensibus et amicis eorum omnibus, qui propter ipsius civitatis munitionem in ea intraverant, oculis videntibus et de ipsa propter inimicorum timorem nullo modo exeuntibus. Steterunt namque ibi usque *Iul. 2.* ad diem Martis proximum venientem[1]. Postea eo die moto[a] exercitu Alexandriam redierunt. Die autem sab- *Iul. 6.* bati sequenti, sexto mensis Iulii Placentie milites ingenti gloria sunt reversi ad propria[2].

1231. *Ian. 13. (14).* MCCXXX, indictione IIII, die Lune XIIII.[b] mensis Ianuarii Iohannes de Breno condam Ierosolimitanus rex intravit Placentiam, cum ibat Constantinopolim, ibidemque honorifice et decenter fuit receptus.

MCCXXXI, indictione quinta[c], dominus Guifredus de Pirovano, vir nobilis et prudens urbis Mediolani, potestas civitatis Placentie fuit electus; die Martis primo *Apr. 1.* mensis Aprilis intravit in regimine ipsius civitatis.

De constructione et hedificatione Pize[d] de Cunio.

1230? MCCXXX[3], indictione IIII, cum loci Saveliane, Burgi Sancti Dalmatii, Pizi de Cunio et quorundam aliorum locorum viri prudentissimi et potentissimi, qui sub iugo alicuius minime detinebantur[5], oppressiones et **f. 100d.* subiectiones ac exactiones, quas *comes de Sabogia et marchio de Monte-ferato, marchio de Salucio[4] et quam plures alii viri nobiles et potentes ipsis inferebant, amodo sustinere nolentes, insimul federati et coniurati in loco

a) motu *c.* b) XIII. *legendum est.* c) *lege* quarta. d) *sic h. l. c.*

1) *Per tres dies Mediolanenses cum viginti tribus civitatibus territorium Astense depopulatos esse tradit etiam Ogerii Alferii Cron. Ast. c.* 14, *Hist. patr. Mon., SS. III, col.* 678, *quod inter Iun.* 24. *et* 29. *factum esse ibi dicitur. Cf. etiam Guill. Ventur. l. l. et Schiavina, Ann. Alexandr., Hist. patr. Mon., SS. IV, col.* 210. 2) *Etiam Ianuenses in auxilium Astensium et marchionis de Monte-ferrato profectos* cum honore *Ianuam rediisse scribit Barthol., Ann. Ian. p.* 174, *cum hostes nihil profecissent. Sane indutiis factis Nov.* 7, *a.* 1231. *Febr.* 2. *pax icta est; Ann. Ian. l. l.; Reg. Imp. V, nr.* 13062. 3) *Non recte scripsit H.-Br.* MCCXXXI, *cum sequentia a.* 1230. *Sept.* — 1231. *Mart.* 25. *gesta esse possint, de quibus nusquam alibi quidquam relatum est, quod sciam, praeter ea quae habent Schiavina, Ann. Alexandr., l. l. col.* 210, *qui haec ad a.* 1230. *narrat, et Giofr. de Ecclesia in 'Cron. di Saluzzo' l. l.:* Quelo anno (1231) a 13. Novembre ly Milanesi ruinorono el Borgo e redificorono Cunio, *quod potius ad a.* 1230. *spectare videtur. Cf. ib. col.* 881. 901. 4) *Manfredus III.* 5) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 328, *l.* 6.

Pizi de Cunio intrare proponentes, munitionem in ipso loco facere statuerunt, in quo se proposuerunt defendere, iura quoque et possessiones suas illesas conservare et manutenere[1]. Cognoscentes vero in ea munitione absque consilio et auxilio Mediolanensium se defendere et manutenere nequaquam posse, ad Mediolani urbem quidam ex eis viri nobiles et prudentes accesserunt, ab ipsis quoque subsidium militum implorantes, peccuniam et possessiones, unde necessaria habere possent, pollicentes et insuper preceptum et precepta communis Mediolani et rectorum societatis Lonbardie iurare esse facturos. Habita quidem magna turba militum de voluntate communis Mediolani, virorum prudentum armis decentibus egregie preparata, ad partes illas iter eorum in Pedem[a]-[montis[b] per terram marchionis Montis-ferati direxere], firmiter credentes tamquam per amicorum terras transitum habere posse, armis non captis neque coadunati neque asclerati, sed per eius terram tamquam per urbem Mediolani securiter transeuntes. Tactus ipse marchio nephando scelere cum magna turba militum et sagittariorum insultum in eos faciens, inscii et incogniti[c] tante perfidie, usque decem vel duodecim de eis cepit et, quod deterius fuit, in carceribus reclusit. Alii vero, qui a manibus eius evasere, veluti *inceperant et proposuerant, ad partes illas iter velociter aripuere. Non enim deputandum est dementie[d] eiusdem[2] sive insipientie[e] eorum, cum ipse marchio societatem Lonbardie et communis Mediolani nuper iuraverat et sacramento firmaverat. Sed sacramento spreto[f] et fide relicta, nequitie et perfidie sue debet imputari, quod ad illas accessissent partes. Illico conscilio communicato dominum Obertum de Ozeno, virum nobilem et prudentem, urbis Mediolani concivem potentissimum, dominum et rectorem eorum et ipsorum locorum fecerunt et statuerunt. Qui statim tamquam vir nobilis et magnanimus ipsa et multa alia circumstantia sub sua posuit potestate et sacramento firmavit.

1230? — *f. 101a.

a) *emendavi;* eorum impendere *c.;* intrantes comitatum Pedemontis *Galv.* b) *uncis inclusa supplevi, quae omissa esse ex* eius *l.* 18. *apparet.* c) *cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 338: ignotum tanti facinoris; *cf. supra p.* 100, *n.* b. d) *emend. Bethmann;* de mente *c.* e) *emend. Bethmann;* insipiente *c.* f) *emend. Bethmann;* sputo *c.*

1) *Cf. 'N. Archiv XVI', p.* 267. 328. 475. 2) *Non patet, quid sibi velit hoc* eiusdem, *quod ad marchionem de Monte-ferrato spectare nequeat. Fortasse Codagnellus in mente habuit Obertum de Ozeno infra dictum.*

1230? Quadam vero die cum ivisset cum quadam turba militum et sagittariorum et balestariorum ad quendam locum, qui eos impugnabat, et locum illum obsideret, comes de Sabogia et marchio de Salutio et marchio de Monte-ferato privatim et secretissime turba militum magna et sagittariorum et balestariorum undique collecta, partem eorum in insidiis ponentes, cum aliis impetum super eos facientes, prelium cum eis commiserunt. Dum autem sic preliarentur, illi qui erant in insidiis veloci gradu in eis insultum fecerunt. Cumque sic certarent, videntes[a] *Mediolani milites et alii qui cum eis erant resistere *p. 451. minime posse, fugati et dispersi per terras et villas fuerunt, et capti ex eis usque ad viginti. Inter quos *f. 100b. fuit captus dominus Obertus de Ozeno, rector et *potestas eorum. Nimirum quia parva turba sepe et multotiens superatur a magno numero et quantitate magna[1], eos superabant. Cum autem idem Obertus esset in virtute et potestate comitis de Sabogia et marchionis de Salucio atque marchionis de Monte-ferato et quorundam aliorum virorum nobilium, tacti maligno spiritu et iniquissimo et nephandissimo scelere, turpi et crudeli atque inopinabili nece ipsum interficere fecerunt[2]; quod fuit contra iuris ordinem et imperii[b] consuetudinem. Unde iustum est et conveniens, ut condignam debeant habere retributionem. Hoc audito et in veritate cognito in urbe Mediolani, ingens tristitia, dolor et mestitia concives Mediolani, milites et populares, omnimodo invasit. Qui 1231. illico ira et dolore gravissime commoti exercitum militum et peditum auxilio amicorum eorum super terras suprascriptorum fecere, ut de tam pessimo et crudeli facinore vindictam possent sumere.

De obsidione loci Clavasii.

Maii 21. MCCXXXI. die Mercurii XII. Kal. Iunii mille equites et quatuor milia pedites Mediolani equis, armis et temptoriis egregie preparati civitatem exierunt, iter ad partes predictorum iniquissimorum, ad terras eorum

a) *suppleri; om. c.;* cernerent *pro* certarent *non bene scripsit Bethmann contra orationem Codagnellianam; cf. supra a.* 1216, *p.* 59, *l.* 11. 12*; Gesta Fed. I. in Lomb. p.* 45; *'N. Archiv' XVI, p.* 477. 490, *n.* 2. c) impii *c.*

1) *Eadem fere verba vide supra p.* 34, *l.* 5. 2) *Ubertum in pugna occisum esse tradit Schiavina l. l.*

et loca et castra subiuganda et depopulanda aripuere. 1231. Die vero Veneris proximi sequentis Maii 23. milites Placentie numero LX decenter armis, equis, temptoriis et aliis rebus necessariis preparati cum centum balestariis ad communis Placentie expensas *in subsidio Mediolanensium *f. 101c. perexerunt. Die Martis VI. Kal. Iunii Maii 27. exercitus Mediolani cum Vercellarum militibus et peditibus et cum centum militibus Novarie et turba magna peditum et cum centum militibus Brixie et centum militibus Alexandrie et mille peditibus et aliis quibusdam eorum amicis circa castrum de Clavasio sua posuerunt tentoria[1], illud undique cum manganis, predariis, gattis, trabuchis et aliis machinis viriliter expugnantes; quod castrum fossis et spadis firmissimis erat undique munitum pariter et vallatum. Revera castrum illud potest appelari Clavasium ex clave. Est clavis ad partes Taurini volentibus accedere, simili modo ad partes Vercellarum venientibus. Cum autem in obsidione ipsius castri permanerent, percipientes quod inceperant ad finem nequaquam perducere posse, nisi intrantibus et exeuntibus de ipso loco transitum prohiberent — habebant enim intrinseci in fluvio Padi naves mirabiliter constructas, munitas balestariis et viris prudentibus, cum quibus volentibus intrare in ipso loco et exire et victualia et alia necessaria prestare transitum prebebant. — Hoc autem viso et cognito illi de expeditione naves centum fecerunt, quas mirabili opere in fluvio Padi construxerunt, ipsas balestariis et viris prudentibus armaverunt. Et dum hec agerentur, die sabbati IIII. Kal. Iulii Iun. 28. nocte veniente, prima vigilia ipsius noctis *magna turba militum *f. 101d. exercitus Taurinum equitaverunt, fluvium quoque Padi per pontem super Padum iuxta Taurinum constructum transierunt. In terram etiam marchionis intrantes villas et loca multa conbuserunt. Audiens autem marchio de eorum adventu, qui cum gente sua per medium Clavasium fluvio Padi mediante sua posuerat castra, tamquam orphanus et ab amicis derelictus[a], collectis tentoriis et albergariis con-

a) *emendavi;* deiectis *c.; cf. supra p.* 93, *l.* 19.

1) *Cf. cartam datam Iun.* 14. in obsidione Clavaxii, *Reg. Imp. V, nr.* 13069. *Cf. quae Schiavina l. l. tradit, sed hic in hac narratione et fortasse in praecedentibus Galvanei Flammae, Manip. florum c.* 263. 264, *locos ex his annalibus maxima ex parte excerptos adhibuisse videtur.*

1231. bustis, fugiendo iter suum ad montana direxit. Et nisi Mediolanenses ea nocte ignem misissent, marchionem cum gente sua habuissent. Et equitantes per partes illas villas[a] et loca, que invenerunt, igne cremaverunt. Cum autem hec agerentur, illi qui erant in navibus in fluvio Padi constituti prelium magnum cum illis qui erant in navibus marchionis fecerunt; qui Dei voluntate ipsas naves ceperunt et in eorum virtute habuerunt. Castrum quoque lignaminis, quod in Pado construxerant, similiter ceperunt et conbuserunt. Unde universi de expeditione gaudio magno sunt gavisi, intrinseci vero tristitia et magno dolore sunt repleti. Predicti vero milites con- *Iun. 29.* bustis locis et villis die venienti summa cum letitia ad castra redierunt. Eodem vero tempore pontem in fluvio Padi construxerunt et fieri fecerunt, per quem milites expeditionis transeuntes, in terram quoque marchionis **f. 102a.* sepe et multotiens intrantes, *villas et loca innumerabilia *Iul. 15. (16).* destruentes et igne cremantes. Die Martis XVI. mensis Iulii[1] omnes de exercitu, milites et pedites, sagittarii et balestarii, cum pontibus, castris, gatis[b] et aliis machinis eorum armati et ad bellum preparati ad castrum Clavasii expugnandum perexerunt, illud undique cum gattis, pontibus et castellis viriliter expugnantes. Alexandrini quoque, viri prudentissimi magne audatie, pontem eorum usque castri spados posuerunt et super ipsum stantes cum inimicis gravissime et iniquissime cum latis spatis, gladiis et lapidibus pugnantes. Et nisi pons illorum fractus et diruptus *esset, dicitur et fertur, quod per **p. 452.* vim intus locum intravissent. Intrinseci vero, viri nobilissimi, magnanimi[c], bellicosi, summe audatie et magne virtutis, cum inimicis fortiter et inimicabiliter[d] cum manganis, predariis, lanceis[e], gladiis, lapidibus et aliis machinis pugnantes atque cum ictibus gravissimis et ferocissimis balestariis plus more solito, quam ad aures alicuius umquam pervenisset, nec quod ab aliquo recordari possit, inimicos gravissime percucientes, vulnerantes et multos interficientes, locum quidem Clavasii egregie manutenentes et ab inimicis defendentes. Videntes Mediolanenses et Vercellenses quod inceperant et facere

a) vilas *h. l. c.* b) *sic h. l. c.* c) magnamini *c.* d) *emend. Pall.; cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 488: fortiter et inimicabiliter pugnaverunt; imicabiliter *c.*; mirabiliter *H.-Br.* e) lancis *c.*

1) *Iul.* 16. *fuit a.* 1231. *dies Mercurii.*

optabant ad exitum nequaquam perducere posse, quia 1231. pontes eorum ad expugnandum castrum longitudine non erant sufficientes, ab expugnatione *castri indecenter et *f. 102b. turpiter et malo ordine secesserunt. Et tunc intrinseci de loco exeuntes pontem, quem Mediolanenses ad expugnandum castrum fecerant, conbuserunt. In illa etiam expugnatione Mediolanenses detrimentum hominum mortuorum magnum sustinuerunt et habuerunt. Qui metu et timore nimio valde perteriti, timentes ultra modum gravissimos ictus lapidum magnorum[a] atque ictus balestariorum ferocissimos, audatiam quoque et virtutem intrinsecorum metuentes, locum illum preliari neque belli fortunam cum eis temptare postea ausi fuerunt. Credebant enim intrinseci[b] cibariis carere, quare locum illum absque bello vincere et habere posse indubitanter sperabant.

Eodem autem tempore dictus marchio quasi amens huc et illuc vagipalans, tandem ad Papiam et Cremone civitatem accessit, ab eis lacrimabili et voce humili implorando, ut succursum pariter et subsidium ad sue terre defensionem ei prestare deberent, pollicendo ipse[c] marchio, promittendo et iurando terram suam, universa loca et castra ad voluntatem eorum esse daturum. Quod auxilium et adiutorium esse daturos plenarie promiserunt et convenerunt. Verumtamen que dictis et verbis ei promiserunt factis quoque attendere recusaverunt, memores enim minime fuerunt verbi cuiusdam sapientis dicentis: 'Est stultum fere[d] promittere, sed dare nolle[e]'. Interim marchio ad Clavasii partes *accedens, credens firmiter *f. 102c. succursum habere debere, per nuntios suos, quos in ipso loco nocte mittebat, eis significando auxilium quidem et succursum a Papiensibus, Cremonensibus, Parmensibus et Terdonensibus et ab eorum sequacibus[f], similiter a comitibus, marchionibus, Astensibus et aliis viris prudentibus, nobilibus amicis, fidelibus suis illarum partium in presenti fore habiturum, instando et eos attentissimis precibus amonendo per nuntios et rogando, ut locum Clavasii ad eius honorem et civitatum Papie et Cremone et amicorum eius firmiter et securiter, veluti usque modo fecerant, defendere et manutenere debeant, fidem quoque et iuramenta eorum illesa conservare.

a) manganorum *coniecit Pall; cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 489, *n.* 7. b) *sic c.; interpretare* intrinsecos. c) ipse *bis scr. c.* d) fere *corruptum esse videtur.* e) nole *c.* f) sequatibus *c.*

1231. *Iul.* 19. Die sabbati XIIII. Kal. Aug. milites expeditionis Padum transeuntes loca et villas marchionis destruxerunt et conbusserunt, arbores etiam et vineas et alias res depopulati fuerunt, castrum de Bozulo expugnaverunt. Sed cum vidissent, quod non erat opus unius diei, propter noctem appropinquantem ad castra redierunt. Altera *Iul.* 20. autem die summo diluculo equitantes circa illud castrum circumsederunt, illud undique viriliter expugnantes; quod castrum magna vi ceperunt; in quo habuerunt circa XL homines; quod castrum penitus diruerunt et conbusserunt. *Iul.* 23. (24). Rursus die Mercurii VIIII. Kal. Aug.[1] in terram marchionis equitantes villas et loca multa ceperunt, destruxerunt et conbusserunt. Castrum quidem de Castellino[a] et de Hosta[b] et locum de Cerialle[c] et multa alia loca communi Mediolani se reddiderunt. Habitis obsi- *f. 102d. dibus, *sacramentis eorum receptis, in protectione communis Mediolani ipsa receperunt, nullam lesionem postea eis facientes. Steterunt namque Mediolanenses et eorum *Maii* 27. sequaces in ipsa obsidione a die Martis, qui fuit VI. Kal. Iunii, quo die circa locum de Clavasio circum- *Sept.* 15. sederunt, usque ad diem Lune, qui fuit quindecimus mensis Septembris, contra voluntatem marchionis de Monte-ferato et eorum omnium qui adiutorium et succursum ei dare promiserunt. In cuius castri obsidione tam fuit longa mora, quia et amici et fideles ac propinqui marchionis habere nullam possunt defensionem neque excusationem, quin potuissent subsidium et succursum ei dedisse, non solum equites et viri bellatores, verum etiam a transmarinis partibus horientalibus infra et ab occasu solis extra, quousque provincia Europe durat, claude claudicando ad expeditionem accessisse. Permanentes autem in obsidione Mediolanenses, preparando, faciendo et aptando manganos, predarias, trabuchos, castra, pontes, testudinem et gatos ad locum expugnandum et terragio ipsius loci cum ipsis appropinquantes, lapides cum manganis, predariis et trabuchis die noctuque in ipso loco *proicientes. Percipientes in- *p. 453. trinseci Mediolanenses et eorum sequaces ad expugnandum locum parati[d], tamquam viri prudentissimi et sapientis-

a) Castilliono *Galv. c.* 264. b) Hostia *Galv.* c) *emendavi;* cenalle *c.;* Cyriale *Galv.;* Ciriale *Ann. Mediol. et Schiavina.* d) *sic c.; interpretare* paratos.

1) *Iul.* 24. *fuit a.* 1231. *dies Iovis.*

simi, scientes victualibus carere, succursum nec auxilium [1231.] habere posse, timentes belli fortunam cum inimicis temptare, cognoscentes, si bello superati forent, quod vitam eorum gladio finirent. Quo facto, communicato conscilio *castrum Clavasii in virtute et potestate com- [*f. 103a.] munis Mediolani reddiderunt predicta die Lune XV. [*Sept.* 15.] mensis Septembris inter nonam et vesperas[1].

MCCXXXI, indictione IIII[2], de mense Octubris [*Oct.*] societatis Lonbardie rectores in Bononie civitate statuerunt colloquium. Dum autem in ea civitate ipsi rectores convenissent, per legatos eorum, viros nobiles et prudentes, potestatibus et rectoribus uniuscuiusque civitatis societatis eiusdem in mandatis dederunt, ut ad illud festinanter deberent accedere colloquium. Cumque in ipsa civitate essent coadunati, de comodo et honore ac utilitate societatis predicte adinvicem tractantes et super negotiis Lonbardie diligenter instantes, omnes unanimiter leto animo et fide pura concorditer statuentes ipsam confirmandi et reformandi societatem[3]. Quo facto et ita ordinato, die dominico VII. Kal. Novembris in [*Oct.* 26.] plena contione in eadem civitate decenter et magnifice collecta eandem iuramento reformaverunt et confirmaverunt societatem[a], inter se vicissim pollicentes et sacramento firmantes succursum pariter et auxilium militum, peditum et balestariorum unicuique civitati societatis ipsius et maxime Bononie et Faentie esse daturos contra omnes homines et personas eos offendere et in terram eorum violenter intrare volentes. In presentia horum similiter proponentes distributionem et designationem tria[b] milium equitum et decem milium peditum et mille quingentorum *balestariorum per unamquamque civitatem [*f. 103b.] societatis, prout unicuique conpetit facere, qui semper sint et esse debeant intenti et parati equis et armis et aliis rebus necessariis equitandi et proficiscendi ubique ad voluntatem rectorum. Iterum pro bono pacis et concordie, et ne aliqua sintilla[c] mali inter imperatorem et Lonbardos possit oriri, statuerunt legatos ex eis viros nobiles et prudentes ad summi pontificis magnitudinem

a) *emend. H.-Br.;* civitatem *c.* b) *sic c. pro* trium. c) *sic c.*

1) *Cf. Ann. Bergom., 'Misc. di storia Ital.' V, p.* 227. 2) *Sept.* 24. *a.* 1231. *coepit indictio quinta.* 3) *Cf. Rolandin. Patav. III,* 6, *SS. XIX, p.* 58; *'Cron. di Bologna' l. l. col.* 257; *Schiavina, Ann. Alexandr. l. l. col.* 211.

1231. dirigere, celsitudinem et excellentiam suam et maiestatem humili voce et attentissimis precibus exorantes, ipsum etiam omnimode inducentes, ut sic agere[a] et operam efficacem prestare[a], ne imperator ad Lonbardie partes possit nec debeat cum exercitu accedere. Significantes ei, si hoc facere presumeret, quod incomodum pariter et detrimentum Romane posset inde consequi ecclesie, [si[b]] cum exercitu suo ad civitatem Ravene accessisset.

Colloquium imperatoris in civitate Ravene.

Eodem tempore et in eadem incarnatione Federicus Romanorum imperator statuit colloquium archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, principum, comitum, marchionum, baronum et aliorum virorum nobilium in *Nov. 1.* civitate Ravene in festo omnium sanctorum. Cum autem idem imperator percepisset dictum colloquium integre celebrare minime posse propter illorum absentiam, qui ipsi colloquio accedere debebant, communicato conscilio prorogavit colloquium usque ad medium Martium. Quo facto idem imperator dedit in mandatis archiepiscopis, *f. 103c. episcopis, comitibus, baronibus, principibus *et viris nobilibus, ut ad predictum terminum ad illud colloquium accedere deberent. In ipsa vero civitate moram fecit per totam yemem.

Colloquium rectorum Lonbardie et cardinalium in civitate Bononie.

1232. *Febr.* Mense vero proximo Februarii cardinalis sancte ecclesie[c] Iacobus Penestinus[d] episcopus electus[1] et Otto tituli Sancti Nicholai in Carcere Tuliano cardinalis, summi pontificis legati, super concordia inquirenda et conponenda inter Federicum Romanorum imperatorem et Lonbardos Bononiam accesserunt. Qui cum recto- *Mart. 1.* ribus societatis Lonbardie in Kal. Martii colloquium in ipsa statuerunt civitate, dantes in mandatis per nuntios suos rectoribus uniuscuiusque civitatis societatis Lonbardie, ut in eodem termino ad illud cum viris pruden-

a) *sic c.* b) si *suppl. H.-Br.* c) card. scicilie ⁊ (et) *c.;* cardinales sancte ecclesie *H.-Br.;* cardinales scilicet *Pertz;* Interim duo cardinales scilicet Iac. *Galv. Flamma, Manip. c.* 264; *cum in libris illius temporis nusquam fere* scilicet *plenis litteris scriptum sit, praefero coniecturam ab H.-Br. propositam.* d) *sic c.*

1) *Placentinus e gente de Pecorara. Pallastr.*

sagittarii et balestarii existentes in Rivalgario iter eorum ad turrem de Septima expugnandam et diruendam direxerunt, que tenebatur et diligenter a popularibus Placentie custodiebatur, et que detrimentum militibus plurimum inferebat; quam turrem ipsa die viriliter expugnaverunt. Verum quia ipsa dies sufficiens non fuit ad illud opus perficiendum, die Lune venienti ad ipsam turrem fodiendam et diruendam accesserunt; quam penitus destruxerunt et diruerunt, popularibus Placentie apud Sanctum Bunicum existentibus et hoc scientibus et videntibus. 1234. Iul. 3.

MCCXXXIIII.[1] die Veneris XII. Kal. Aug. populares Placentie cum carocio et trabuchis, manganis et predariis, una cum Cremonensibus popularibus et militibus, qui in eorum venerunt succursum, civitatem Placentie exierunt versus Rivalgarium iter eorum dirigentes. Et ea die hospitati fuerunt iuxta Treviam per medium Ripaltam, volentes aquam Trevie ad civitatem derivare. Die sabbati castra moventes versus Rivalgarium perexerunt, carocium quoque inter Plebem Duliarie et locum Rivalgarii posuerunt *et castramentati fuerunt in ipsa campanea usque in Treviam. Die dominico et die Lune trabuchum, manganum, predarias et alia artifitia ad locum Rivalgarii expugnandum et capiendum preparaverunt. Die Martis VIII.[a] Kal. Aug. inter nonam et vesperas militia Placentie extrinseca existens in Rivalgario prelium cum militibus Cremone et populi[b] Placentie in quodam podio apud Rivalgarium[c] conmisit et incepit, in quo capti fuerunt quam plures de populo Placentie et Cremone et retenti et in carceribus positi. Et dum hec agerentur, populares Placentie et Cremone burgum Rivalgarii expugnaverunt. Milites vero Cremone et populi Placentie volentes succursum populo burgum Rivalgarii expugnanti prebere, milites quidem Placentie subsidium burgum defendentibus prestare, diminuto prelio, Iul. 21. Iul. 22. *f. 104c. Iul. 23. 24. Iul. 25.

a) VIII. suppl. H.-Br.; om. c. b) sic c. h. l. et infra l. 38. c) emend. Pell.; Rival garium c.

1) De sequente expeditione habet Ioh. de Mussis l. l. col. [illegible]: A. Chr. MCCXXXIIII. de mense Iunii populus Placentie cum CCCC militibus et MM peditibus Cremone iverunt cum carrocio Placentie ad obsidendum Rivalgarium, ubi erant milites extrinseci Placentie, et steterunt in ipsa obsidione diebus XVII, et tunc impugnaverunt Rivalgarium, et non valentes capere dicta loca redierunt.

1234. quod erat apud montem, concurrendo in glarea Trevie fuerunt parati cum militibus Cremone prelium conmiscere. In ipsa autem expeditione multi de inimicis popularibus Placentie[a] et Cremone sunt interempti, et innumerabiles vulnerati et ad civitatem Placentie et Cremone portati. Burgum vero Rivalgarii potenter et viriliter intrinseci defenderunt et manutenerunt. Duravit autem bellum usque ad occasum solis. De intrinsecis virtute Domini nullus captus fuit, sed tres vel quatuor vulnerati, et duo tantum mortui. His ita gestis turba magna militie populi Placentie et Cremone ultra Treviam equitaverunt, villam quoque de[b] Stati et Serevolani et Pigazani[c] conbuserunt, castrum etiam expugnaverunt. Sed quidam milites et pedites, viri potentes, qui[d] in ipso intraverant castro, viriliter pugnantes illud defenderunt. Inimici autem cum detrimento personarum turpiter recesserunt. Alia vice Memelianum equitantes domos quam plures in illis partibus conbuserunt, fenum et alias res, quas potuerunt, ad expeditionem conducere

Iul. 31. fecerunt. Die Lune pridie Kal. Aug. ad villam Raglii equitantes domos quam plures *igne cremaverunt. In *p. 456. recessione vero volentes fenum et blavam et alias res ad exercitum conducere, divina adiuvante gratia duo milites, unus de populo Placentie et alter de Cremona, et sex pedites ibi capti fuerunt, et circa quatuor vel quinque mortui, et quam plures vulnerati. Die Iovis

Aug. 3. tertio mensis Augusti turba magna Placentie populi et Cremone de castris exeuntes cum vexillis et tubis, cum balestariis et sagittariis, cum scalis et aliis machinis ad castrum Pigazani expugnandum perexerunt; quod castrum undique cum balestariis et sagittariis et peditibus expugnaverunt, et muro ipsius castri appropinquantes conati sunt diruere; de quo amplius XX brachiis diruerunt; scalas vero muro apposuerunt, super ipsis cum vexillis in manibus super murum castri[e] ascendere proponentes. Intrinseci autem viri feroces et bellicosi et magne virtutis et audatie cum ipsis nequissime et viriliter ex-

*f. 100'. pugnantes[f], *vexilla quatuor et banerias tres populi Placentie et Cremone super scalis stantes per vim eis abstulerunt et cum lapidibus, trabibus et sudibus ipsos de scalis et muro turpiter expulerunt. trabem quandam

a) placentie [illegible] b) de [illegible] c) pigazani [illegible] d) qui suppl. H.-Br.; [illegible] e) [illegible] f) pugnantes corr. H.-Br., sed etiam in Codagnelli [illegible] ipsis expugnavit.

magnam et crossam[a] super murum conexam secus murum 1234. stantes super eos violenter proiecerunt; subtus ipsam trabem X aut XII ex popularibus Placentie et Cremone sunt interempti. Per medium foramen muri apositis in feno et lignis ignem[b] miserunt. Quo accenso virtute Domini et ignis calore in ipso minime intrare potuerunt, et intrantes violenter expulerunt. Et ita Cremonensibus et Placentie popularibus viriliter restiterunt et bellicose pugnaverunt, quia non solum per partes istas prudentia et virtus eorum est nota et manifesta, verum etiam per totam provintiam Lonbardie fama volavit. Expugnaverunt namque castrum illud ab hora tertie[c] usque ad solis occasum. Cum autem cognovissent quod inceperant ad finem nequaquam perducere posse, ingenti tristitia et dolore commoti pariter et turbati ad castra redierunt. Fertur et verum est, quod circa XVII ex popularibus Placentie et Cremone in ea expugnatione sunt mortui, et innumerabiles vulnerati et ad castra penitus ducti.

Aug. 5. Die sabbati V. mensis Augusti milites et pedites Cremone et Placentie circa locum Rivalgarii[d] existentes, nolentes de obsidione recedere, conati sunt summa vi manganos, trabuchum, predarias, pontes et alias machinas tollere et *recuperare. *f. 105b. Videntes hoc intrinseci, prelium sagittariorum et balestariorum et lapidum illico inceptum fuit; itaque gravissime eos cum lapidibus percuciebant et vulnerabant, quod ea absque magno periculo et labore habere non potuerunt. Et tunc capti fuerunt sex de populo Placentie; lignamen vero, quod recuperare non potuerunt, igne cremaverunt. Hospitati namque fuerunt nocte veniente in castris, die autem dominica *Aug. 6.* summo diluculo reversi sunt ad propria.

Oct. 3. Die Martis III. mensis Octubris milites et pedites Placentie in civitate comorantes hostiliter civitatem exierunt, iter eorum ad partes Fontane et Oblubre dirigentes, quasdam domos, que erant extra burgum, dicuntur conbussisse. Illi vero qui erant in castro Fontane burgum egregie defendentes prelium cum ipsis comiserunt, multos vulneraverunt et quam plures ceperunt et etiam quendam ex magnatibus populi morti tradiderunt. Videntes plebagii quod facere peroptabant[e] ad finem minime perducere posse, cum dolore et tristitia reces-

a) *sic c.* b) *suppl. H.-Br.; om. c.* c) *sic c.* d) *emend. Pall.;* malgarii *c.*
e) *Cf. 'N. Archiv' XVI, p.* 340: ad finem diu peroptatum.

1234. Oct. 4. serunt. Altera vero die castramentati fuerunt prope
castrum Oblubre, ibidem se cum Papiensibus viris perfidis coadunaverunt. Fertur in subsidio populi Placentie CC milites et CCCC pedites venisse. Moram ibi facientes conati sunt castrum illud cum balestariis et sagittariis et predariis expugnare, et steterunt circa illud
Oct. 9. castrum usque ad diem Lune VIIII. mensis Octubris, et
ea die illud habuerunt, sed non per vim, sed ex pacto;
*f. 105c. dederunt namque *fidantiam in ere et personis omnibus
Oct. 10. in ipso castro existentibus. Alia die cum Papiensibus
versus Papiam accesserunt in auxilio eorum; dicebatur enim, quod Mediolanenses in Lumilinam intraverant; plebagii vero per aquam Padi Placentiam redierunt.

Eodem mense populares Placentie elegerunt in potestatem Belengerium Mastagium civem Cremone;
Oct. 20. die vero Veneris XIII. Kal. Novembris civitatem Placentie intravit et ea die regimen ipsius civitatis iuravit.

Dec. 13. Die Mercurii XIII. mensis Decembris[1] facta fuit pax et concordia et sacramentis firmata inter milites et populum Placentie in publica contione in platea maioris ecclesie congregata, domino Obizone Malaspina marchione potestate militie et domino Bellengerio[a] potestate populi[2].

Dec. 31. Die dominico pridie Kal. Ianuarii in plena contione in platea publica coadunata dominus Obertus Vicecomes dictus[b] fuit potestas communis Placentie pro militibus et dominus Guillelmus de Andito[c] pro populo.

1235. Maii 8. *MCCXXXV. die Martis VIII. Madii Parmexani *p. 457
milites et pedites, balestarii et sagittarii cum omni gente et fortia eorum iverunt[d] in succursum et auxilium Mutinensium, qui plurimum infestabantur a Bononiensibus, qui multa loca et castra Mutinensium invaserant et ceperant[3]. Et tunc in servitio Parmensium iverunt C balestarii et XXV milites populi Placentie ad expensas populi.

a) bellegerio *h. l. c.* b) *fort.* electus *emendandum.* c) *emend. H.-Br.;* anduo *c.* d) iuuerunt *c.*

1) *Iam mense Oct. pacem factam esse dicit Ioh. de Mussis col.* 462. *Sed sequente anno pax iterum turbata est.* 2) *Cf. locum cronicae Placentinae editum 'N. Archiv' III, p.* 160. 3) *Cf. 'Cron. di Bologna' l. l. col.* 258; *Chron. Mutin. l. l. col.* 560; *Tolosanus c.* 204, *p.* 732 *sq.*

INDEX.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

A.

B.

C.

L.

S.

T.

W.

Y *v.* I.

Z.

GLOSSARIUM.

Maior numerus paginam, minor lineas quinas indicat.

abatutus, *Ital. abbattuto* 6, 20.
abstulebant 2, 1.
accedere = *accidere* 89, 20.
accedere = *accessere* 70, 15.
accordari, acordari, *vox Ital. accordare* 53, 25. 73, 1; accordare se 73, 1.
acties = *acies* 16, 20. 95, 30. 96, 1. 97, 15; actiis = *aciebus* 43, 15. 50, 10.
adamplare 11, 15.
advocator 11, 25.
albergare, *vox Ital. a voce Germ.* Herberge, lagern 54, 20. 61, 5. 63.
albergariae, Lager, Lagerstätte 98, 5. 105, 35; albergarias figere 61, 10. 92, 15; ponere 95, 10.
ambaxator 35. 36. 38, 30. 53, 20. 93, 35. 111; ambasiator 66, n. 5.
anathematizare 86, 10.
apostolicus = *papa* 53, 20. 86, 20; apostolica sedes 12, 5.
aquilis commotis 41, 15; *cf.* tensis aquilis.
arcator 17, 30; archator 20, 10.
argini (argines), *aggeres? fossata?* 8, 30.
arripere (aripere) iter 18, 20. 20, 20. 103, 25. 105, 1.
asclerati, aschlerati, *a voce Ital. schiera derivata a voce Germ. ahd. scara,* in Schaaren geordnet, geschaart 2, 20. 50. 55. 58. 61, 35. 62, 15. 63, 1. 66, 1. 89, 5. 91, 20. 95, 25. 103, 15; *cf.* sclera.

balestarius 40, 25. 46, 20. 55, 20. 56, 10. 69, 25. 70, 10. 88, 5. 93, 25. 94. 99. 104—107, 10. 109. 112, 25. 114. 115, 20. 116; balasterius 10, 1.
balistra = *balista* 46, 25.
baneria, *Ital. bandiera* 114, 35.
banizare 83, 5.
in banno perpetuo ponere 39, 25.
barones 110.
beltrescha, *vox Ital. bertesca* 25, 30; bertrescha 26, 10.
blasphemator 80, 1.
blava, *Ital. biada* 62, 10. 114, 20.
breve communis 69, 1; ad brevia eligere 73, 5.
buca, *Ital. bocca, ostium* 25, 20. 26, n. 1. 53, 30.
burgum, burgus, *Ital. borgo a voce Germ.* Burg 22, 10. 45, 30. 49, 5. 56. 58, 25. 61. 62, 5. 63, 5. 69, 30. 112, 10—114, 5. 115, 35; = Vorstadt 3, 15. 4, 20. 11, 30. 101, 35.

camarlengus 57, 15.
camerarius 31, 5. 32, 1.
caminata, *camera quae caminum habet, Codagnello est aula, domus magna* 25, 25. 51, 5. 54, 25. 55, 30. 63, 5. 67, 20. 69, 20.
ad campanam collectum conscilium 68, 25; ad sonum campane 40, 30.
campanea 10, 10. 58, 1. 95, 10. 112, 30. 113, 20.
canonica, *ecclesia canonicorum* 20, 35.
canzellarius 7, 15. 8, 15. 38, 30; cancellarius eccl. Rom. 15, 20.

captor 70, 25.
caretus, *Ital. carretto* 57, 20.
cariola, *vox Ital. carriuola,* Karren 25, 30. 26, 10. 35, 5. 43, 25. 44, 1. 49. 51, 30. 57. 58. 112, 5.
carocium, carocius 10. 11, 1. 12, 25. 14, 1. 17, 20. 20. 21, 1. 23, 20 — 28, 10. 29. 33. 34, 5. 36. 40. 42, 30 — 44. 52, 10. 60, 25. 65. 88. 94, 30 — 98. 113.
carrum = *carrus* 46, 30. 97, 10.
casale 112, 25.
castellarium 62, 10.
castramentari = *castrametari* 20, 20. 21, 5. 24, 1 — 26, 25. 27. 29, 5. 37, 20. 43, 10. 45, 10. 46, 5. 47, 35. 48, 5. 51, 35. 54, 10. 55, 25. 57, 20. 58, 5. 61, 15. 63, 15. 65, 15. 66, 15. 95, 1. 112, 20. 113, 20. 116, 1.
castrum lignorum 6, 5. 9, 10. 10. 14, 10. 29, 10. 57, 20. 95, 20; lignaminis 46, 20. 48, 10. 49, 30. 50. 52, 15. 56, 35. 106, 5.
cattus = *gattus (v. infra)* 9, 10.
cavus = lectus fluminis 42, 30. 95, 10.
cazare, *vox Ital. cacciare* 51, 25. 53, 1. 70, 25.
claude claudicando 108, 30.
coadunare se 16, 1. 47, 35. 53, 20. 54, 15. 57, 5. 61, 15. 71, 20. 83, 25. 91, 10. 92, 15. 100, 1. 116, 1; coadunatus 50, 1. 84, 15. 94, 35. 97. 100, 10. 103, 15. 109, 15. 111, 30. 116, 20.
cognoscere = *innotescere* 86, 10.
cohopertura equorum 94, 15.
commiscere prelium 114, 1; commiscere *pro* commiscuere 21, 15.
concreatum bellum 96, 15.
de confessione altare 13, 15.
consules, *assessores consilii civitatis* 42. 47, 30 *etc. saepe;* consules offitiorum et societatum 16, 10.
consularii 42, 15.
consulatus 11. 30, 20. 31. 42, 20. 64, 10.
contrata, *vox Ital.* 113, 5.
correrius, *Ital. corriero* 31, 15.
costa, Anhöhe 51, 20. 54, 20.
crossus = *crassus* 115, 1; *cf.* grossus.
cupatae domus, *a voce Ital. coppo, tegulis tectae* 56, 25.
cursor 21, 15. 52, 30.
curtis 55, 1. 62, 5.

decontra 51, 5.
deforis = *extra* 6, 20. 22, 10.
deguastare = *devastare* 101, 30.
degurius, *custos agrorum* 54, 10.
deierari, *peierare* 23, 20.
derocare 55, 35.
desarmatus 28, 1. 59, 25.
destrarius 58, 35. 60, 5. 66, 10. 99, 30.
desubtus, desuptus 45, 10. 46, 5. 57, 30. 59, 30. 91, 15. 112.
desuper 112.
deultra 4, 20. 13, 35. 47, 35.
dictionem magnam ferre 75, 20.
diffidare 91, 1.
digama = F. 6, 15.
dirigire iter 2, 15. 40, 10. 58, 25. 83, 25. 88, 20. 91, 10. 92, 10. 100. 103, 15. 111, 5, 112, 25. 113; cursum 39, 35. 111, 10.
disconfita, *clades* 3, 20. 4, 15. 5, 1. 19, 25.
disconfitus 19, 20.
disgelare, aufthauen 54, 1.
domi = *domum* 24. 57, 10; domum = *domi* 48, 1. 49, 1.
domignionus = *vox Francogall. donjon* 25, 25; domignonus 45, 20. 65, 20.
drizare = *vox Francogall. dresser* 26, 5.

encignerius, *vox Ital. ingegnere* 23, 5.
expugnare = *oppugnare* 29. 46. 48. 50. 51, 1. 52. 54, 25. 55, 10. 56, 20. 57. 62, 10. 69, 35. 89, 15. 92. 95. 97, 5. 105, 10. 107. 108. 113—115, 10. 116, 5; = *pugnare* 114, 35.
expugnatio = *oppugnatio* 107. 115, 15.
extrinseci, *qui extra civitatem habitant* 36, 10. 91, 10. 92. 100, 25; *qui e civitate expulsi sunt* 43, 10; extrinseca *(expulsa)* militia 113, 25.

fidantia, *vox Ital. fidanza* 116, 5.
firmari, *Ital. fermarsi, desinere* 12, 1.
focus = *ignis* 3, 25.
foditus = *fossus* 30, 10. 42, 25.
forenses = *externi* 50, 25.
fortia, forcia, *Ital. forza* 29, 20. 34, 30. 40, 20. 42, 30. 45. 50, 30. 51, 30. 57. 93, 35. 116, 25.

galea, Galeere 86, 20.
gattus, gatus, Rammblock, *Ital. gatto* 14, 10. 46. 48. 50, 15. 54, 25. 95. 105, 10. 106, 20. 108, 30; *cf.* cattus.
glarea, *Ital. ghiaja, ghiareto,* steiniges Flußbett 4, 1. 114, 1.
granza, ländliches Vorwerk = *grangia* 49, 25.
gradi = *crates* 26, 5.
grates = *crates* 26, 20. 52, 10.
gravitas hiemis et temporis 89, 25.
gravitudo temporis et aquae 23, 30. 26, 20. 92, 25.
grisium, *pellis grisea* 13, 10.
grossus 67, 25; *cf.* crossus.
de guarda turris, Wartthurm 54, 30.
guastare = *vastare* 56, 1. 112, 10.
guastum, *vastatio* 91. 92, 20.
guerra 3, 10. 4, 1. 21, 35. 94, 5. 101, 20.

hospitale, *domus infirmorum* 11, 30. 21. 56, 5. 112, 5.
hospitari = *castra metari* 2, 25. 22. 45, 10. 47, 35. 54, 15. 57, 30. 61, 5. 67. 69, 25. 78, 15. 112, 5. 113, 15. 115, 25.

imperialis aula 40, 20. — imperiales (nummi) 6, 20; imperialium librae 18, 15. 38, 15.
impugnantia, *impetus* 96, 5.
impulserant = *impulerant* 44, 10.
incarnatio = *annus incarnationis* 38, 5. 72, 10. 73, 15. 85, 20. 89, 25. 90, 15. 99, 5. 110, 10.
incognitus = *inscius* 103, 20.
indefinitus, *innumerabilis* 38, 20. 42, 1. 49, 15.
indictum tempus = *indictio* 16, 20.
indistanter, *statim* 98, 1.
infortuitus casus 1, 5.
inimicabiliter 106, 30.
iniquissime *(acriter)* pugnare, preliare 1, 5. 96, 15. 97, 1. 106, 25; iniquum prelium 96, 1; iniquissimum prelium 89, 5.
insidiae, *machinae bellicae* 55, 5.
interdicere aliquem, *interdictum ecclesiasticum imponere alicui* 54, 5.
interdictum *ecclesiasticum* 53, 30. 54, 10.
interfici *depon.* 33, 5.
intrinseci, *habitatores civitatis* 36, 10. 100, 25; intrinseci, *qui castro praesidio sunt* 46, 30. 47, 5. 48, 10. 50, 15. 55, 10. 70, 1. 105, 20 — 108, 35. 114. 115, 20; intrinsecus manganus 6, 10.
intus = *intra* 6, 20. 9, 10. 26, 15; = *in* 7, 15. 9, 20. 12, 30. 21, 20. 22, 10. 26, 5. 47, 10. 106, 25.
inundantia aquarum 78, 15.
in iosum, *Ital. ingiù* 53, 30.

languire, *vox Ital.* 8, 10.
lavalum, *vox Ital. l'avello, sepulcrum* 13, 15.
levare = *exstruere* 6, 1. 7, 15. 11, 30. 12, 30. 13, 35. 16, 1. 18, 10. 31.
levator pons, Zugbrücke, *Ital. levatojo* 47, 1.

machinare *act.* 75, 1.
manaria, *ascia, dolabra* 91, 5.
manganare, *mangano mittere* 26. 27, 15. 48, 25. 50, 5. 54, 30. 56, 20.
manganellus, *manganus parvus* 96, 20. 97.
manganus, Wurfmaschine 6, 10. 9, 10. 14, 10. 15, 15. 20, 15. 26. 27, 15. 29. 45, 25. 48. 49, 30 — 51, 30. 52. 54, 25. 56, 20. 57, 20. 88, 10. 89, 15. 95. 100, 15. 105, 10. 106, 30. 108. 113. 115, 20.
manutenere 33, 1. 37, 15. 68, 10. 69, 15. 85, 1. 87. 90. 103. 106, 35. 107, 40. 114, 5 (manutenerunt).
marchio 5, 15. 8, 20. 9, 10. 10, 5. 14. 25, 5. 30, 10. 35. 37, 25. 39—41, 1. 51, 15. 52, 25. 55, 10. 61, 20. 99, 10 — 108. 110, 10.
marescalcus 18, 5.
menda = *emenda* 18, 15.
mezeanus = *locus medius inter aquas, aquis circumdatus* 42, 30.
militare, *expeditionem bellicam facere* 35, 10.
milites, Ritter 1. 2 *et saepissime.*
molendinum 11, 25. 63, 5. 112, 10.

necari, *submergi, Ital. annegarsi* 19, 20. 21, 5.
negare se, *idem* 21, 5.
nequissime *(fortissime)* expugnare 114, 35; *cf.* iniquissime.
notarius 71, 15.
numeratio, Zählung 99, 20.

obviati sunt 21.

omnimode 32, 20. 35, 20. 40, 30. 64, 25. 69, 1. 86, 15. 87, 1. 90, 30. 91, 30. 110, 1. 111, 30.
opidum lignorum 10, 5.

palificare, *vox Ital.* 23, 5.
pantanum, *vox Ital. pantano* 62, 15.
papilio, Zelt 25, 30. 49, 20.
parabola, *licentia, commeatus* 92, 1.
parlamentum 14, 25.
pedra = *petra* 31, 10.
peroptare 115, 40.
persequi = *prosequi* 91. 92, 5.
petientes = *petentes* 33, 30. 46, 35.
pilotus, *telum balistarum* 26, 15.
placitum 11, 25.
plaustrellum 97, 10.
plebagii = *plebeii, populares* 101, 30. 115, 40.
plebes, *vox Ital. pieve, ecclesia parrochialis, parrochia* 14, 20. 69. 113, 20.
plenarie 93, 35. 99, 20. 100, 25. 107, 20.
podium, *Ital. poggio* 48, 20. 66, 20. 113, 25.
populares, Volkspartei 1. 2. 69, 15. 70—73. 88, 15. 89, 20. 91. 104, 25. 112, 1—116, 10.
porticella 47.
potestaria 72.
potestas, *podestà* 16. 18, 25. 21, 30. 22, 25. 23, 30. 28, n. 1. 29, 1. 34. 35, 25. 37. 47, 25. 48, 15. 50, 15. 51, 15. 59, 25. 60. 62. 68—70, 5—74, 1. 76, 25. 83, 20. 84. 89—92, 5. 94, 30. 96, 25. 99, 5. 100, 35. 102, 15. 104, 10. 109, 10. 111. 116.
preconari facere 91, 1. 92, 1.
predaria, Steinwurfmaschine, *petraria* 9, 10. 14, 10. 15, 15. 20, 15. 25, 30—27, 15. 29. 45, 30. 46, 20. 48. 49, 30—51, 35. 52, 1. 54, 25. 56, 20. 57, 20. 69, 35. 88, 10. 89, 15. 95. 100, 15. 105, 10. 106, 30. 108. 113. 115, 20.
preliare 97, 1 (preliaverunt).
preliari, *oppugnare* 107, 10.
prestaverunt = *praestiterunt* 38, 10.
pretaxatus 74, 15.
prexonerius, *Ital. prigioniere* 50, 20.
privatim, *clam, occulte* 8, 10. 9, 20. 28, 20. 41, 1. 104, 5. 111, 5. — privatus locus 52, 30.
prudentia = *virtus, fortitudo* 115, 5.
pugnare = *oppugnare* 51, 5.

quarterium 96, 1.
quarterolus, *nummus* 67, 25.

recessa est = *recessit* 93, 15.
recordari *passive* 96, 1. 106, 35.
reversionis iter 24, 15.
ritimus = *rhythmus* 75, 35. 78, 25. 80, 1.
roba, *vox Ital.* 44.
rocca, rocha, *vox Ital., rupes, arx* 8, 10. 31.
rostae, Palisaden 69, 30. 70, 25.
rostrae, *idem quod rostae* 43, 1. 53, 1.

sacramentum civile, Bürgereid 22, 20; fidelitatis 37, 10; regiminis 74, 1; sacramenti pena 72, 20. 111, 35.
sclera, *vox Germ. ahd. scara* 28, 5. 96, 5; *cf.* asclerati.
scuderius, *Ital. scudiere* 59, 25.
secularis lex 77, 25.
securiter 28, 1. 43, 1. 103, 15. 107, 35.
semotus 5. 9, 5. 15, 1. 22, 15. 39. 57, 25.
sepe et sepius 35, 15. 36, 35. 89, 20. 96, 15.
serum, *vespera, Ital. sera* 40, 30. 59, 10. 66, 5; versus sero, *occidentem versus* 13, 15.
sicale = *secale, Ital. segale* 13, 25. 40, 1.
sociale fedus 75, 10.
solarium 56, 25.
spadus, *Ital. spaldo* 46. 47, 10. 56, 20. 95. 105, 10. 106, 25.
spelta 13, 25.
spiritalis gladius 87, 10.
strata, *Ital. strada, via strata* 23, 30. 45, 10. 56, 5. 58, 10. 112.
sturmum, *vox German.* 30, 1. 71, 10.
sublimus = *sublimis* 62, 30. 65, 5.
suctus, *vox Ital. asciutto, in dialecto Placentina sutt, siccus* 13, 1.
suppeditari *depon.* 91, 20.
sustinere se = *opperiri, praestolari* 88, 1.

taliata, *vox Ital. tagliata,* Kanal 53, 30.

	ℳ	₰
Ottonis episcopi Frisingensis chronicon	3	30
Ottonis et **Rahewini** gesta Friderici I. imp. Editio altera	3	75
Pauli historia Langobardorum	3	—
Reginonis abbatis Prumiensis chronicon	2	40
Richeri historiarum libri IIII. Editio altera . . .	2	70
Ruotgeri vita Brunonis, archiepiscopi Coloniensis	—	60
Ryccardi de Sancto Germano notarii chronica . .	1	50
Thietmari Merseburgensis episcopi chronicon . . .	3	—
Vitae Anskarii et **Rimberti**	1	50
Vita Heinrici IV. imperatoris. Editio tertia . .	—	50
Waltrami liber de unitate ecclesiae conservanda .	2	40
Widukindi rerum gestarum Saxonicarum libri III. Editio tertia	1	35
Wiponis gesta Chuonradi II. ceteraque quae supersunt opera. Editio altera	—	90

Aus der Abtheilung „Leges" der Monumenta Germaniae historica erschienen ferner in wohlfeiler Hand-Ausgabe:

FONTES IURIS GERMANICI ANTIQUI.

	ℳ	₰
Edictus ceteraeque Langobardorum leges	1	80
Hincmarus de ordine palatii	—	50
Leges Visigothorum Antiquiores	6	—
Lex Ribuaria et lex Francorum Chamavorum	2	40

